

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

Buraxılış üçün məsul şəxs:

R.R.Süleymanov

Redaksiya heyəti :

Ə.K.Allahverdiyev

Y.S.Qurbanov

İ.M.Mirzəyev

V.K.Quliyev

M.Ə.Əliyev

G.Ə.Qurbanova

Məsul katib:

Y.F.Xəlilov

Redaksiyanın ünvanı:

Naxçıvan şəhəri, Atatürk küçəsi, 19

Tel: 544-61-71

Faks: 544-70-82

E-mail:

[*alimehkeme@nakhchivan.az*](mailto:alimehkeme@nakhchivan.az)

M Ü N D Ə R İ C A T

YENİ SƏNƏDLƏR, NORMATİV AKTLAR..... 5

“Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Qanunu..... 6

“Ədliyyə orqanlarında qulluq keçmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişikliklər və əlavə edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu 8

“Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu 9

“Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 24 iyun tarixli 108 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət orqanlarında dövlət qulluğuna

müsabiqə vasitəsilə qəbul Qaydaları”nda dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı.....	11
“Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanunu	13
“Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 18 mart tarixli 93-IVQD nömrəli qanununun tətbiqi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	14
“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....	15
Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 18 mart tarixli 92-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	15
“Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....	16
“Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 18 mart tarixli 94-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	17
Bir sıra birinci instansiya məhkəmələri hakimlərinin vəzifələrinin dəyişdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı (çıxarış)	18
Ağır Cinayətlər Məhkəmələrinin, İnzibati-İqtisadi Məhkəmələrin və bir sıra digər birinci instansiya məhkəmələrinin sədrlərinin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı (çıxarış).....	19
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 18 aprel tarixli 391 nömrəli fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi haqqında Əsasnamə”də dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı	20
“Məhkəmə nəzarətçiləri və məhkəmə icraçıları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 5 yanvar tarixli 246 nömrəli fərmanında dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı.....	20

“Məhkəmə qərarlarının icrası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2002-ci il 5 mart tarixli 672 nömrəli fərmanında dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı	21
Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər üzrə 07 noyabr 2010-cu il tarixdə keçirilmiş seçkilərin nəticələrinin yoxlanılması və təsdiq edilməsinə dair	23

MƏHKƏMƏ FƏALİYYƏTİ..... 26

MÜLKİ KOLLEGİYADAN	26
Mülki mühakimə sahəsində məhkəmə fəaliyyətinə dair 2010-cu ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili	26
CİNAYƏT KOLLEGİYASINDAN	32
Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2010-cu ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili	32
HƏRBİ KOLLEGİYADAN	37

İNSAN HÜQUQLARI VƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİ..... 38

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi (Birinci seksiya) 18 fevral 2010-cu il tarixli qərar	38
--	----

NƏZƏRİYYƏ VƏ HÜQUQTƏTBİQETMƏ PROBLEMLƏRİ..... 60

Qərardadlardan şikayət verilməsi və həmin şikayətlərə baxılması qaydasının Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsində tənzimlənməsinə dair mülahizələr və təhlillər	60
---	----

HAKİMLƏRİN MİLLİ VƏ BEYNƏLXALQ QURUMLARINDA..... 71

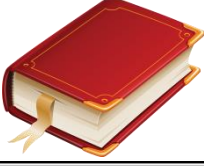
Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı Məhkəmə-Hüquq Şurasının 2010-cu ildə baxdığı bir sıra işlər haqqında	71
“Ədalət mühakiməsinin büllur tərəzisi” mükafatı uğrunda 2010-cu ildə keçirilmiş beynəlxalq müsabiqə haqqında.....	85

AZAD TRİBUNA..... 88

Nikah müqaviləsi: sosial-hüquqi mahiyyəti, ailə qanunvericiliyində təyinatı və təcrübi əhəmiyyəti	88
---	----

ALİ MƏHKƏMƏNİN MƏTBUAT XİDMƏTİNDƏN..... 102

2010-cu ilin noyabr-dekabr və 2011-ci ilin yanvar-aprel aylarında keçirilən tədbirlərin xülasəsi.....	102
---	-----

YENİ SƏNƏDLƏR, NORMATİV AKTLAR

Bülletenin ikinci nömrəsindən (2006-cı il) etibarən onun strukturunda “Normativ-hüquqi aktlar” sərəlvhəsinə yer verilmiş, 2007-ci ilin birinci nömrəsindən başlayaraq isə həmin sərəlvhə bu bölmədə dərc olunan materiallara tam uyğun gəlmək üçün “Yeni sənədlər, normativ aktlar” adlandırılmışdır. Sərəlvhəni təqdim etməkdə məqsəd bilavasitə muxtar respublikamızla bağlı məsələləri tənzimləyən Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi, Naxçıvan Muxtar Respublikasının normativ-hüquqi aktları, qanunvericiliyə gətirilən yeniliklərlə yanaşı, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamları, normativ-hüquqi aktlar sisteminə daxil olmayan, lakin respublika üçün əhəmiyyəti olan rəsmi sənədlərlə oxucularımızı tanış etmək olmuşdur. Həmin məqsədə xidmət edən sərəlvhədə bu gündə 60-dan çox qanunvericilik aktı və mühüm rəsmi sənəd dərc olunmuşdur. Bu isə məhkəmə və digər hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının, habelə əhalinin muxtar respublikamızla bağlı zəruri hüquqi aktlarla yaxından tanış olmasına geniş imkan yaratmışdır.

Bülletenin bu sayının sözü gedən sərəlvhəsi yeni qəbul edilmiş bir sıra qanunvericilik aktlarını əhatə edir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə 07 noyabr 2010-cu ildə keçirilmiş seçkilərin siyasi-hüquqi əhəmiyyətini nəzərə alaraq həmin seçkilərin nəticələrinin yoxlanılması və təsdiq edilməsinə dair Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin 19 noyabr 2010-cu il tarixli qərarının da Bülletenə daxil edilməsini məqsədəuyğun hesab edirik.

Redaksiya heyəti

**“Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına
əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında”
Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi qərara alır:

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 1999-cu il, № 1, maddələr 11-12; Azərbaycan Respublikasının 2005-ci il 15 aprel tarixli 884-İİKQD nömrəli Konstitusiya Qanunu; 2005-ci il, № 10, maddə 906; 2006-cı il, № 1, maddə 1) aşağıdakı əlavələr və dəyişikliklər təsdiq edilsin:

1. Preambulanın birinci abzasında və 1-ci maddənin II hissəsində hər iki halda “1921-ci il” sözlərindən sonra “tarixli” sözü əlavə edilsin.

2. 5-ci maddədə:

2.1. II hissəyə aşağıdakı məzmununda 11-12-ci bəndlər əlavə edilsin, 11-20-ci bəndlər müvafiq olaraq 13-22-ci bəndlər hesab edilsin:

“11) Naxçıvan Muxtar Respublikasının yerli icra hakimiyyətləri başçılarının vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilməsinə dair Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdimat verir;

12) ali xüsusi rütbələrin verilməsinə dair Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təkliflər verir;”;

2.2. II hissənin 21-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“21) Naxçıvan Muxtar Respublikasının fəxri adlarını təsis edir, Azərbaycan Respublikasının dövlət təltifləri ilə təltif edilməsinə dair Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təklif verir;”.

3. 18-ci maddəyə aşağıdakı məzmununda IV hissə əlavə edilsin:

“IV. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sessiyalarının iclasları açıq keçirilir. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin 31 deputatının tələbi ilə və ya Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali vəzifəli şəxsinin təklifi ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sessiyasının qapalı iclası keçirilə bilər.”.

4. 19-cu maddənin I hissəsinə aşağıdakı məzmununda 4-cü bənd əlavə edilsin, 4-cü bənd müvafiq olaraq 5-ci bənd hesab edilsin:

“4) icra və məhkəmə hakimiyyəti sistemlərində qulluq etdikdə, din xadimi olduqda, elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyəti istisna olmaqla, başqa ödənişli fəaliyyətlə məşğul olduqda;”.

5. 22-ci maddədə “daimi və başqa komissiyaları” sözləri “komitələr və komissiyalar” sözləri ilə əvəz edilsin.

6. 25-ci maddədə:

6.1. I hissəyə aşağıdakı məzmununda 8-ci bənd əlavə edilsin, 8-9-cu bəndlər müvafiq olaraq 9-10-cu bəndlər hesab edilsin:

“8) Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali vəzifəli şəxsinin təklifi ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının üzvlərinin təyin edilməsi;”;

6.2. II hissə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“II. Bu maddənin I hissəsinin 1-ci və 2-ci bəndlərində göstərilən məsələlərə dair qanunlar, qalan məsələlərə dair isə eyni qaydada qərarlar qəbul edilir.”.

7. 26-cı maddədə:

7.1. I hissədə “Baş nazirinə” sözlərindən sonra “və” sözü vergül işarəsi ilə əvəz edilsin, “Ali Məhkəməsinə” sözlərindən sonra “və Naxçıvan Muxtar Respublikasının Prokurorluğuna” sözləri əlavə olunsun;

7.2. II hissədə “Ali Məhkəməsinin” sözlərindən sonra “və Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun” sözləri əlavə olunsun;

7.3. IV hissədə “Baş nazirinin” sözlərindən sonra “və” sözü vergül işarəsi ilə əvəz edilsin, “Ali Məhkəməsinin” sözlərindən sonra “və Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun” sözləri əlavə olunsun;

7.4. V hissədə “Ali Məhkəməsi” sözlərindən sonra “və Naxçıvan Muxtar Respublikasının Prokurorluğu” sözləri əlavə olunsun;

7.5. aşağıdakı məzmununda VI hissə əlavə edilsin:

“VI. Qanun və qərar layihələri əsaslandırılmalı və onların qəbul edilməsinin məqsədləri göstərilməlidir.”.

8. 43-cü maddədə:

8.1. IV hissədə “Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində” sözləri “Cinayət məhkəmə icraatında” sözləri ilə əvəz edilsin;

8.2. aşağıdakı məzmununda VII hissə əlavə edilsin:

“VII. Məhkəmə icraatı həqiqətin müəyyən edilməsini təmin etməlidir.”.

9. 44-cü maddədə:

9.1. I hissənin birinci cümləsində “ümumi” sözdündən sonra “və ixtisaslaşdırılmış” sözü əlavə olunsun, cümlənin sonuna “; o, Naxçıvan Muxtar Respublikasının ərazisində apellyasiya qaydasında ədalət mühakiməsinə həyata keçirir” sözləri əlavə edilsin, ikinci cümlə çıxarılsın;

9.2. aşağıdakı məzmununda VII hissə əlavə edilsin:

“VII. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin qərarları dərc edilməlidir.”

10. 46-cı maddənin I hissəsində “qaydada” sözündən sonra “və hallarda” sözü əlavə edilsin, “eyni cür və dürüst” sözləri çıxarılsın.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 30 sentyabr 2010-cu il

§

“Ədliyyə orqanlarında qulluq keçmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişikliklər və əlavə edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi qərara alır:

“Ədliyyə orqanlarında qulluq keçmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2006-cı il, № 7, maddə 586; 2007-ci il, № 1, maddə 1, № 8, maddə 756, № 11, maddələr 1078, 1081; 2008-ci il, № 3, maddə 155, № 6, maddə 481, № 8, maddələr 694, 710; 2009-cu il, № 6, maddə 399, № 11, maddə 878; 2010-cu il, № 3, maddə 171, № 4, maddə 273) aşağıdakı dəyişikliklər və əlavə edilsin:

1. 2.1-ci maddədə “Məhkəmə qərarlarının icrası haqqında”, “Məhkəmə nəzarətçiləri və məhkəmə icraçıları haqqında” sözləri “İcra haqqında”, “İcra məmurları haqqında” sözləri ilə əvəz edilsin;

2. 23.7-ci maddədə “məhkəmə icraçılarına” sözləri “icra məmurlarına” sözləri ilə əvəz edilsin;

3. 26.1-ci maddədə:

3.1. “xidmətlərində” sözündən sonra “, regional ədliyyə şöbələrində” sözləri əlavə edilsin;

3.2. “məhkəmə nəzarətçiləri və məhkəmə icraçıları” sözləri “icra məmurları” sözləri ilə əvəz edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 30 dekabr 2010-cu il

§

**“Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının
Qanununa dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi qərara alır:

“Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2001-ci il, № 1, maddə 1, № 3, maddə 131; 2002-ci il, № 12, maddə 693; 2003-cü il, № 1, maddə 16; 2004-cü il, № 1, maddə 10, № 4, maddə 199, № 5, maddə 321, № 8, maddə 597, № 11, maddə 884; 2005-ci il, № 6, maddələr 463, 475, № 10, maddə 874; 2006-cı il, № 5, maddə 386, № 6, maddə 479, № 8, maddə 657, № 11, maddə 927, № 12, maddələr 1005, 1014; 2007-ci il, № 2, maddə 83, № 5, maddələr 434, 436, № 7, maddə 711, № 10, maddə 934, № 11, maddələr 1049, 1074, 1078, № 12, maddələr 1213, 1219; 2008-ci il, № 3, maddə 153, № 5, maddələr 326, 341, № 6, maddələr 471, 481, № 7, maddə 602, № 8, maddə 699, № 10, maddə 881; 2009-cu il, № 2, maddə 54, № 5, maddə 311, № 6, maddə 403, № 10, maddə 771, № 11, maddə 878, № 12, maddə 964; 2010-cu il, № 4, maddə 276) aşağıdakı dəyişikliklər və əlavələr edilsin:

1. 28.2-ci maddənin üçüncü cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Müvafiq dövlət orqanı vakant olan vəzifələr barədə mütəmadi olaraq (ən azı ayda bir dəfə) müvafiq icra hakimiyyəti orqanına məlumat verməlidir.”.

2. 28.3-cü maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“28.3. Müsabiqədə iştirak etmək istəyənlər müsabiqə elan edilən gündən etibarən 30 gün ərzində müvafiq icra hakimiyyəti orqanına müraciət edə bilərlər. Forması müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilən müraciət elektron və ya kağız daşıyıcılar vasitəsilə göndərilə bilər.”.

3. 28.4-cü maddənin birinci cümləsində “sənədlərin qəbulu başa çatdıqdan sonra 30 gün ərzində keçirilir və” sözləri çıxarılsın.

4. 28.5-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“28.5. Test imtahanından müvəffəqiyyətlə çıxanlar sənədlərini 10 iş günü ərzində müvafiq icra hakimiyyəti orqanına təqdim edir və müsahibəyə buraxılırlar. Müsahibə sənədlərin qəbulu başa çatdıqdan sonra 30 gün ərzində keçirilir.”.

5. 28.6-cı maddədə “vakant vəzifəyə təyin edilmək üçün” sözlərindən sonra “5 iş günü müddətində” sözləri əlavə edilsin.

6. Aşağıdakı məzmununda 28.6-1-ci maddə əlavə edilsin:

“28.6-1. Bu Qanunun 28.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş staj və sınaq müddəti müvafiq icra hakimiyyəti orqanında inzibati vəzifələrin altıncı-doqquzuncu təsnifatlarına uyğun olan vakant vəzifələr üzrə müsahibə əsasında ilk dəfə dövlət qulluğuna qəbul edilən şəxslərə də şamil edilir.”.

7. 29.2-ci maddənin birinci hissəsinə aşağıdakı məzmununda ikinci və üçüncü cümlələr əlavə edilsin:

“Dövlət orqanının rəhbəri inzibati vəzifələrin altıncı-doqquzuncu təsnifatlarına uyğun olan vakant vəzifə yarandığı gündən bir ay ərzində müsahibənin, ümumi müsahibənin və ya daxili müsahibənin keçirilməsi barədə qərar qəbul etməlidir. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı və müsahibə (müsahibə) barədə qərar qəbul edən müvafiq dövlət orqanı həmin müsahibə və müsahibələrin ədalətli, şəffaf və operativ keçirilməsini təmin etməlidirlər.”.

8. 29.3-cü maddə üzrə:

8.1. ikinci hissənin birinci cümləsində “dövlət qulluqçularının iştirakını nəzərdə tutan müsahibə” sözlərindən sonra “(daxili müsahibə)” sözləri əlavə edilsin;

8.2. üçüncü hissədə “digər şəxslərin iştirakını nəzərdə tutan müsahibə” sözlərindən sonra “(ümumi müsahibə)” sözləri əlavə edilsin;

8.3. aşağıdakı məzmununda dördüncü hissə əlavə edilsin:

“Bu maddəyə uyğun olaraq müvafiq inzibati vəzifənin müsahibə yolu ilə tutulması həyata keçirildikdə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş vakant vəzifələrin tutulmasının ümumi şərtlərinin tələbləri gözlənilməlidir.”.

9. 29.4-cü maddənin birinci hissəsində “inzibati vəzifənin aid olduğu dövlət orqanı və ya həmin” sözləri “müvafiq” sözü ilə əvəz edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 1 fevral 2011-ci il.

§

“Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 24 iyun tarixli 108 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət orqanlarında dövlət qulluğuna müsabiqə vasitəsilə qəbul Qaydaları”nda dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu bəndini rəhbər tutaraq, “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 1 fevral tarixli 57-IVQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiq edilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, iki ay müddətində:

1.1. qüvvədə olan qanunvericilik aktlarının “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 1 fevral tarixli 57-IVQD nömrəli Qanununa uyğunlaşdırılması barədə təkliflərini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

1.2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin və müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.3. dövlət orqanları ləğv edilərsə və ya ştatlar ixtisara düşərsə, vəzifə maaşına və ixtisasa uyğun işə düzəlməkdə və ya dövlət orqanlarında tutduğu vəzifəyə uyğun vəzifə tutmaqda dövlət qulluqçusunun “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 21.1.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş üstünlüyünün həyata keçirilmə qaydası barədə təkliflərini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

1.4. öz səlahiyyətləri daxilində “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 1 fevral tarixli 57-IVQD nömrəli Qanunundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Müəyyən edilsin ki:

2.1. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 28.3-cü maddəsinin ikinci cümləsində nəzərdə tutulmuş “müvafiq icra

hakimiyyəti orqanı”nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti həyata keçirir;

2.2. həmin Qanunun 28.2-ci maddəsinin üçüncü cümləsində, 28.3-cü maddəsinin birinci cümləsində, 28.5-ci maddəsində və 29.2-ci maddəsinin birinci hissəsinin üçüncü cümləsində nəzərdə tutulmuş “müvafiq icra hakimiyyəti orqanı”nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət Qulluğu Məsələləri üzrə Komissiya həyata keçirir;

2.3. həmin Qanunun 28.6–1-ci maddəsində “müvafiq icra hakimiyyəti orqanı” dedikdə yerli icra hakimiyyəti orqanları və yerli icra hakimiyyəti başçısının nümayəndəlikləri nəzərdə tutulur.

3. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 24 iyun tarixli 108 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2009-cu il, № 6, maddə 420; 2010-cu il, № 3, maddə 183) ilə təsdiq edilmiş “Dövlət orqanlarında dövlət qulluğuna müsabiqə vasitəsilə qəbul Qaydaları”nda aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

3.1. 5-ci hissədə “30 gün ərzində” sözlərindən sonra “Komissiyaya müraciət edə bilərlər. Forması Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyən edilən müraciət elektron və ya kağız daşıyıcılar vasitəsilə göndərilə bilər. Bu qaydalarda nəzərdə tutulmuş test imtahanından müvəffəqiyyətlə çıxan namizədlər” sözləri əlavə edilsin;

3.2. 6.3-cü bəndin birinci və dördüncü abzaslarında “5” rəqəmi “3” rəqəmi ilə əvəz edilsin;

3.3. 8-ci hissədə “və keçid balları” sözləri çıxarılsın;

3.4. 9-cu hissəyə aşağıdakı məzmununda üçüncü cümlə əlavə edilsin:

“Test imtahanında mümkün olan baldan inzibati vəzifələrin altıncı-yeddinci təsnifatlarına uyğun olan vəzifələr üzrə ən azı 75 faizini, inzibati vəzifələrin səkkizinci-dəqquzuncu təsnifatlarına uyğun olan vəzifələr üzrə isə ən azı 70 faizini toplamış namizəd imtahanı müvəffəqiyyətlə vermiş hesab edilir.”;

3.5. 10-cu hissə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“10. Test imtahanından müvəffəqiyyətlə çıxanlar bu Qaydaların 5-ci hissəsində nəzərdə tutulmuş sənədləri 10 iş günü ərzində Komissiyaya təqdim edir və müsahibəyə buraxılırlar. Müsahibə sənədlərin qəbulu başa çatdıqdan sonra 30 gün ərzində keçirilir.”;

3.6. 14-cü hissə üzrə:

3.6.1. ikinci abzasın birinci cümləsində “vakant vəzifəyə təyin edilmək üçün” sözlərindən sonra “5 iş günü müddətində” sözləri əlavə edilsin;

3.6.2. üçüncü abzas aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Vakant vəzifəyə təyin olunmaq üçün dövlət orqanının rəhbərinə təqdim olunmuş, lakin vakant vəzifəyə təyin edilməmiş namizədlər iki il müddətində Komissiyada və dövlət orqanında ehtiyat kadr kimi saxlanılır. Bu müddət ərzində həmin dövlət orqanında analoji vakant vəzifələr olduqda, namizədlər onların razılığı ilə analoji vəzifələrə təyin edilməli və təyin olunduğu gündən 5 iş günü müddətində Komissiyaya bu barədə məlumat verilməlidir. Həmin müddət ərzində digər dövlət orqanlarında analoji vakant vəzifələr olduqda, Komissiya qeyd olunan namizədləri onların razılığı ilə analoji vəzifələrə təyin olunmaq üçün müvafiq dövlət orqanının rəhbərinə təqdim edir və təyin olunduğu gündən 5 iş günü müddətində bu barədə namizədin ehtiyat kadr kimi saxlandığı dövlət orqanına məlumat verir.”;

3.6.3. dördüncü abzasda “bitdikdən sonra” sözlərindən sonra “və ya həmin müddət ərzində namizədlər inzibati vəzifələrə təyin edildikdə” sözləri əlavə edilsin;

3.7. 16-cı hissənin birinci cümləsində “10” rəqəmi “5” rəqəmi ilə əvəz edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 3 mart 2011-ci il.

§

**“Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan
Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə”
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 5-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

“Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2004-cü il, № 1, maddə 9, № 8, maddə 598, № 9, maddə 668; 2007-ci il, № 4, maddə 320, № 5, maddə 446, № 7, maddə 712, № 11, maddə 1078; 2008-ci il, № 6, maddə 470, № 7, maddə 608; 2010-cu il, № 7, maddə 590) 73.7-ci maddəsində “səbiq hakiminin” sözlərindən sonra “və onun ailə üzvlərinin” sözləri əlavə edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 18 mart 2011-ci il

**“Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan
Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə”
Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 18 mart tarixli
93-IVQD nömrəli qanununun tətbiqi haqqında
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu bəndini rəhbər tutaraq, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 18 mart tarixli 93-IVQD nömrəli qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, üç ay müddətində:

1.1. qüvvədə olan Azərbaycan Respublikası qanunlarının və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktlarının “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması ilə bağlı təkliflərini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

1.2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin aktlarının həmin qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.3. müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.4. həmin qanundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi qüvvədə olan normativ xarakterli aktların “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması ilə bağlı müvafiq tədbirlər görsün.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 aprel 2011-ci il

§

**“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan
Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 5-ci bəndinə əsasən qərara alır:

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 1997-ci il, № 5, maddə 413; 1999-cu il, № 5, maddə 284, № 7, maddə 396, № 10, maddə 570; 2001-ci il, № 5, maddə 292, № 6, maddə 379, № 7, maddə 455; 2002-ci il, № 1, maddə 4, № 12, maddə 706; 2003-cü il, № 6, maddə 278; 2004-cü il, № 2, maddə 57, № 3, maddə 133, № 4, maddə 199, № 8, maddələr 597, 598, № 9, maddə 669; 2005-ci il, № 1, maddə 7, № 8, maddə 686; 2006-cı il, № 1, maddə 4, № 12, maddə 1005; 2007-ci il, № 5, maddələr 439, 446, № 7, maddə 712, № 11, maddə 1078, № 12, maddə 1222; 2008-ci il, № 3, maddə 163, № 7, maddə 609; 2009-cu il, № 2, maddə 46, № 11, maddə 878; 2010-cu il, № 7, maddə 596, № 10, maddə 842) 109-cu maddəsinin beşinci hissəsində “səbiq hakimlərin” sözlərindən sonra “və onların ailə üzvlərinin” sözləri əlavə edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 18 mart 2011-ci il

§

**Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan
Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə”
Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 18 mart tarixli
92-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi haqqında
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cü bəndini rəhbər tutaraq, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 18 mart tarixli 92-IVQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, üç ay müddətində:

1.1. qüvvədə olan Azərbaycan Respublikası qanunlarının və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktlarının “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması ilə bağlı təkliflərini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

1.2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.3. müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.4. həmin Qanundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi qüvvədə olan normativ xarakterli aktların “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması ilə bağlı müvafiq tədbirlər görsün.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 aprel 2011-ci il

§

**“Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının
Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 16-cı bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

“Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2006-cı il, № 3, maddə 208, № 12, maddə 1019; 2007-ci il, № 12, maddə 1194; 2008-ci il, № 4, maddə 254, № 6, maddə 464, № 7, maddə 602, № 8, maddələr 699, 710; 2009-cu il, № 6, maddələr 395, 399, № 11, maddələr 877, 879; 2010-cu il,

№ 7, maddə 579) aşağıdakı məzmununda 20.1.4-1-ci və 20.7-1-ci maddələr əlavə edilsin:

“20.1.4-1. hakim və ya hakim kimi bu Qanunla müəyyən olunan əmək pensiyasına əlavələri almaq hüququ olan əmək pensiyaçısı vəfat etdikdə, onun ailə başçısını itirməyə görə əmək pensiyası almaq hüququ olan ailə üzvləri;

20.7-1. Bu Qanunun 20.1.4-1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş şəxslərə vəfat etmiş sabiq hakimin hakimlik stajına görə almalı olduğu və ya pensiyaçı kimi aldığı əmək pensiyası və əmək pensiyasına əlavənin 80 faizi miqdarının ailə üzvlərinin sayına olan nisbəti şəklində müəyyən edilmiş məbləğlə bu Qanunla təyin edilən ailə başçısını itirməyə görə əmək pensiyasının məbləği arasındakı fərq qədər əmək pensiyasına əlavə ödənilir.”.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 18 mart 2011-ci il

§

**“Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının
Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə”**

Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 18 mart tarixli

94-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu bəndini rəhbər tutaraq, “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 18 mart tarixli 94-IVQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, üç ay müddətində:

1.1. qüvvədə olan Azərbaycan Respublikası qanunlarının və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktlarının “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması ilə bağlı təkliflərini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

1.2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.3. müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.4. həmin Qanundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi qüvvədə olan normativ xarakterli aktların “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması ilə bağlı müvafiq tədbirlər görsün.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 aprel 2011-ci il

№ 1428

§

Bir sıra birinci instansiya məhkəmələri hakimlərinin vəzifələrinin dəyişdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı (çıxarış)

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 9-cu və 32-ci bəndlərini rəhbər tutaraq qərara alıram:

...

2. İnzibati-iqtisadi məhkəmələrin təşkili ilə əlaqədar aşağıdakı hakimlərin vəzifələri dəyişdirilsin:

2.1. Heydərov Faiq İncilab oğlu Naxçıvan Muxtar Respublikası İqtisad Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən azad edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikası İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin hakimi təyin edilsin;

...

3. “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 94-cü maddəsinə və 97-ci maddəsinin ikinci hissəsinə uyğun olaraq aşağıdakı hakimlərin vəzifələri dəyişdirilsin:

Yeni sənədlər, normativ aktlar

Muradov Hicran Xasay oğlu Naxçıvan Şəhər Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən azad edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin hakimi təyin edilsin;

...

5. Bu Sərəncam 2011-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 dekabr 2010-cu il.

§

Ağır Cinayətlər Məhkəmələrinin, İnzibati-İqtisadi Məhkəmələrin və bir sıra digər birinci instansiya məhkəmələrinin sədrlərinin təyin edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı (çıxarış)

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

...

2. Aşağıdakı şəxslər inzibati-iqtisadi məhkəmələrin sədrləri təyin edilsinlər:

Muradov Hicran Xasay oğlu - Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin sədri

...

5. Bu Sərəncam 2011-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 dekabr 2010-cu il.

§

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 18 aprel tarixli 391 nömrəli fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi haqqında Əsasnamə”də dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq “Məhkəmə nəzarətçiləri və məhkəmə icraçıları haqqında”, “Məhkəmə qərarlarının icrası haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarına, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə, İnzibati Xətalar Məcəlləsinə və Cəzaların İcrası Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq qərara alıram:

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 18 aprel tarixli 391 nömrəli fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2006-cı il, № 4, maddə 323, № 12, maddə 1034; 2007-ci il, № 11, maddə 1105, № 12, maddə 1246; 2009-cu il, № 7, maddə 533, № 8, maddə 627, № 10, maddə 773, № 12, maddələr 983, 988; 2010-cu il, № 2, maddə 83, № 4, maddə 292) ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi haqqında Əsasnamə”də aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 9.22-ci bənddə “məhkəmə icraçılarına” sözləri “icra məmurlarına” sözləri ilə əvəz edilsin.

2. 9.23-cü bənddə “məhkəmə icraçılarına və müvafiq məhkəmə nəzarətçilərinə” sözləri “müvafiq icra məmurlarına” sözləri ilə əvəz edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 20 aprel 2011-ci il

§

“Məhkəmə nəzarətçiləri və məhkəmə icraçıları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 5 yanvar tarixli 246 nömrəli fərmanında dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, “Məhkəmə nəzarətçiləri və məhkəmə icraçıları haqqında”, “Məhkəmə qərarlarının icrası haqqında” Azərbaycan Respubli-

kasının qanunlarına, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə, İnzibati Xətalər Məcəlləsinə və Cəzaların İcrası Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq qərara alıram:

“Məhkəmə nəzarətçiləri və məhkəmə icraçıları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 5 yanvar tarixli 246 nömrəli fərmanında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000-ci il, №1, maddə 25; 2002-ci il, № 5, maddə 262, №8, maddə 478) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. Fərmanın adında, preambulasında, 1-ci bəndinin ikinci, dördüncü, altıncı abzaslarında və 2-ci bəndinin ikinci abzasında “Məhkəmə nəzarətçiləri və məhkəmə icraçıları” sözləri “İcra məmurları” sözləri ilə əvəz edilsin.

2. 1-ci bəndinin dördüncü və beşinci abzaslarında “məhkəmə nəzarətçilərinin və məhkəmə icraçılarının” sözləri “icra məmurlarının” sözləri ilə əvəz edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 20 aprel 2011-ci il

§

“Məhkəmə qərarlarının icrası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2002-ci il 5 mart tarixli 672 nömrəli fərmanında dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, “Məhkəmə nəzarətçiləri və məhkəmə icraçıları haqqında”, “Məhkəmə qərarlarının icrası haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarına, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə, İnzibati Xətalər Məcəlləsinə və Cəzaların İcrası Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq qərara alıram:

“Məhkəmə qərarlarının icrası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2002-ci il 5 mart tarixli 672 nömrəli fərmanında (Azərbaycan Respublika-

sının Qanunvericilik Toplusu, 2002-ci il, № 3, maddə 122; 2006-cı il, № 5, maddə 409, № 7, maddə 590; 2007-ci il, № 6, maddə 606; 2010-cu il, № 7, maddə 610) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. Fərmanın adında, preambulasında, 1-ci bəndinin ikinci, altıncı abzaslarında və 2-ci bəndinin ikinci abzasında “Məhkəmə qərarlarının icrası” sözləri “İcra” sözü ilə əvəz edilsin.

2. 2-ci bəndinə aşağıdakı məzmununda altıncı abzas əlavə edilsin:

“həmin qanunun 84-1.1-ci maddəsinin ikinci cümləsində, 84-1.2-ci maddəsinin ikinci cümləsində və 86.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş “müvafiq icra hakimiyyəti orqanı”nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi həyata keçirir.”.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 20 aprel 2011-ci il

§

**Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər üzrə
07 noyabr 2010-cu il tarixdə keçirilmiş seçkilərin nəticələrinin
yoxlanılması və təsdiq edilməsinə dair**

**NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN
RƏYASƏT HEYƏTİNİN**

Q Ə R A R I

19 noyabr 2010-cu il

Naxçıvan şəhəri

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyəti Ramiz Rəhim oğlu Süleymanovun sədrliyi ilə, Rəyasət Heyətinin üzvləri Əli Kərim oğlu Allahverdiyev və Yusifəli Süleyman oğlu Qurbanovdan ibarət tərkibdə, Azər Yusif oğlu Nuriyevin katibliyi,

Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədri Qasimov Məhərrəm Əli oğlunun, sədr müavini Qədimov Əli Tofiq oğlunun, katibi Eyvazov Elnur Həsənəli oğlunun, üzvlər Kazimov Anar Altay oğlunun, Hüseynov Tural Cəmaləddin oğlunun, Həsənov Tural Dünyanur oğlunun və Bayramova Vahidə Vahid qızının,

Mütəxəssislər, Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin əməkdaşları Məmmədov Telman Vəli oğlunun, Qurbanov Cavanşir Məmməd oğlunun və Əsgərov Rəhim Əsgər oğlunun iştirakı ilə

Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 16-cı maddəsinə uyğun olaraq Rəyasət Heyətinin iclasında konstitusiya icraatı qaydasında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə 7 noyabr 2010-cu il tarixdə keçirilmiş seçkilərin nəticələrinin yoxlanılması və təsdiq edilməsi haqqında işə baxaraq hakim Əli Kərim oğlu Allahverdiyevin məruzəsini, Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədri Qasimov Məhərrəm Əli oğlunun çıxışını və mütəxəssislərin arayışını dinləyib müzakirə edərək

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 5-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin 1-ci bəndinə, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər haqqında Naxçıvan Muxtar Respublikası Qanununun 8.1-ci maddəsinə və Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilərin təyin edilməsi haqqında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin «4» sentyabr 2010-cu il tarixli Fərmanına əsasən 07 noyabr 2010-cu il tarixdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında Ali Məclisə seçkilər keçirilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər haqqında Naxçıvan Muxtar Respublikası Qanununun 93.1-ci maddəsinə uyğun olaraq Nax-

çıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsinə Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən 15 noyabr 2010-cu il tarixdə 45 seçki dairəsinin və 316 məntəqə seçki komissiyasının 7 noyabr 2010-cu ildə tərtib edilmiş seçkilərin nəticələri haqqında protokolları, həmçinin seçkinin ümumi yekunlarının müəyyənləşdirilməsinə dair Mərkəzi Seçki Komissiyasının 15 noyabr 2010-cu il tarixli SQ-7/2010 nömrəli qərarı və protokolu təqdim edilmişdir.

Təqdim edilmiş seçkilərin ümumi yekunları haqqında sənədlərdə 7 noyabr 2010-cu il tarixdə 45 seçki dairəsi üzrə 316 seçki məntəqəsində Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə keçirilmiş seçkilərin nəticələri öz əksini tapmışdır.

Seçkilərin ümumi yekunları haqqında təqdim edilmiş sənədlərdən məlum olur ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər üzrə 45 seçki dairəsi üzrə passiv seçki hüququ olan 140 nəfər Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən deputatlığa namizəd kimi qeydə alınmışdır.

Səsvermə günü Naxçıvan Muxtar Respublikası üzrə 45 seçki dairəsinin 316 seçki məntəqəsində səsvermə keçirilmişdir.

Seçki sənədləri yoxlanılarkən müəyyən edilmişdir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası üzrə Ali Məclisə seçkilərin keçirilməsi üçün yaradılmış 45 seçki dairəsinə əhatə edən 316 seçki məntəqəsi üzrə aktiv seçki hüququ olan 256317 seçici ümumi seçici siyahılarına daxil edilmiş, onlardan 174780 nəfəri, yəni 68.2 faizi səsvermədə iştirak etmişdir. Səsvermədə iştirak etmiş seçicilərin 174579 nəfəri bilavasitə seçki məntəqələrində, 201 nəfəri isə qanunun tələbinə uyğun olaraq səsvermə otağından kənarında səs vermişlər. Seçki qutularında aşkar edilən bülletenlərdən 171633 seçki bülleteni, yəni 98.2 faizi etibarlı hesab edilmiş, 3147 bülleten, yəni 1.8 faizi isə etibarsız hesab edilmişdir.

Məntəqələr üzrə seçki günü 21 ədəd korlanmış, 81503 ədəd isə istifadə edilməmiş seçki bülletenləri məntəqə seçki komissiyaları tərəfindən ləğv edilmişdir. Göstərilənlər Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər haqqında Naxçıvan Muxtar Respublikası Qanununun 88-89-cu maddələrinin tələblərinə uyğundur.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilərin yekunlarına dair təqdim olunmuş sənədlərin təhlilindən görünür ki, Muxtar Respublikanın ərazisində yaradılmış 316 seçki məntəqəsində 7 noyabr 2010-cu il tarixdə seçkilərin keçirilməsi zamanı aşkarlığı təmin etmək məqsədi ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər haqqında Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qanununun 37-41-ci maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq namizədlərin vəkil etdiyi 127 nəfər şəxs, 273 nəfər yerli müşahidəçi, həmçi-

nin 33 nəfər beynəlxalq və 32 nəfər müxtəlif siyasi partiyaların müşahidəçiləri seçkilərin gedişini və səsliyin hesablanması izləmişlər.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən təqdim olunmuş, həmçinin Ali Məhkəmə tərəfindən tələb edilmiş sənədlərin, habelə cəlb olunmuş mütəxəssislərin arayışının təhlili göstərir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə 45 seçki dairəsi üzrə keçirilmiş seçkilərin nəticələri barədə protokolları, Naxçıvan Muxtar Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının 15 noyabr 2010-cu il tarixli protokolu və onlara əlavə edilmiş sənədlər Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər haqqında Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qanununa uyğundur.

Ona görə də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilərin yekunları təsdiq edilməlidir.

Beləliklə, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyəti göstərilənlərə əsaslanıb Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 16-cı maddəsini, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə seçkilər haqqında Naxçıvan Muxtar Respublikası Qanununun 93.1-ci və 93.4-cü maddələrini rəhbər tutaraq

Q Ə R A R A A L I R :

1. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə 07 noyabr 2010-cu ildə keçirilmiş 45 seçki dairəsi üzrə seçkilərin nəticələri bütövlükdə təsdiq edilsin.

2. Qərar elan olunduğu gündən qüvvəyə minir.

3. Qərar «Şərq qapısı» qəzetində dərc edilsin.

4. Qərar qətidir, heç bir orqan tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və yaxud rəsmi təfsir edilə bilməz.

S Ə D R :

RAMİZ SÜLEYMANOV

MƏHKƏMƏ FƏALİYYƏTİ

MÜLKİ KOLLEGIYADAN

Mülki mühakimə sahəsində məhkəmə fəaliyyətinə dair 2010-cu ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən 2010-cu ildə 747 mülki işə baxılmaqla nəticə verilmişdir. 2009-cu ildə isə həmin məhkəmələr tərəfindən 865 mülki işə baxılmışdır. Bu onu göstərir ki, baxılan mülki işlərin sayı 2009-cu illə müqayisədə 2010-cu ildə 13,64% azalmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələrinin 2010-cu ildə mülki işlər üzrə çıxarıqları qətnamə və qəraradlardan verilmiş 30 apellyasiya şikayəti Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasına daxil olmuşdur.

Apellyasiya şikayəti ilə əlaqədar kollegiyada baxılan işləri mülki hüquq münasibətlərinin mahiyyətinə görə təsnif etdikdə bu işlər üzrə göstəricilər aşağıdakı qaydada müəyyən olunur:

- mənzil mübahisələri – 5 iş
- mülkiyyət hüququ üzrə mübahisələr – 1 iş
- torpaq mübahisələri – 1 iş
- vərəsəlik hüququ üzrə mübahisələr – 1 iş
- ailə münasibətləri üzrə mübahisələr – 5 iş
- əmək mübahisələri – 2 iş
- xüsusi icraat işləri üzrə mübahisələr – 1 iş
- sair mülki işlər – 10 iş

Apellyasiya şikayətləri ilə bağlı daxil olmuş 30 mülki işdən 26 işə baxılmış, 17 məhkəmə qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmış, 6 qətnamə və 1 qərardad ləğv edilmiş, 2 qətnamə isə dəyişdirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 369 və 370-ci maddələrində göstərilən əsaslarla 4 apellyasiya şikayətinin icraatına xitam verilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən 2010-cu ildə baxılmış mülki işlər üzrə çıxarılan qərarlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri üzrə məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, 2009-cu illə müqayisədə apellyasiya şikayətlərinin sayı 14,28% azalmışdır. Belə ki, 2009-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinə birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən mülki işlər üzrə qəbul edilmiş qərarlardan verilən 35 apellyasiya şikayəti daxil olmuşdur.

Qəbul edilmiş qərarların sabitliyi üzrə göstərici 2009-cu illə müqayisədə 2010-cu ildə aşağı olmuşdur. Belə ki, 2009-cu ildə rayon (şəhər) məhkəmələri tərəfindən qəbul edilən 865 qətnamə və qərardadlardan 0,8%-i apellyasiya qaydasında dəyişdirilmiş və yaxud ləğv edilmişdirsə, 2010-cu ildə məhkəmələrin baxdığı işlər üzrə çıxarılan 747 qətnamə və qərardadlardan 1,2%-i ləğv edilmiş və yaxud dəyişdirilmişdir. Bu isə o deməkdir ki, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 2009-cu ildə 99,2%, 2010-cu ildə isə 98,8% təşkil etmişdir.

Məhkəmə təcrübəsinin təhlili göstərir ki, muxtar respublikanın məhkəmələri tərəfindən 2010-cu ildə baxılmış mülki işlərin 53,95%-ni nikahın ləğvi tələbi ilə əlaqədar olan işlər təşkil etmişdir. Mənzil mübahisələri, mülkiyyət hüququ ilə əlaqədar mübahisələr, vərəsəlik hüququ üzrə mübahisələr, müqavilə öhdəliklərindən əmələ gələn tələblər, aliment və əmlak tələbi ilə əlaqədar baxılan işlərin sayı da digər mübahisələrə nisbətən daha çox olmuşdur.

Statistik məlumatlara görə kollegiya tərəfindən 2010-cu ildə ləğv edilən qərarların 26,92%-nin, dəyişdirilən qərarların isə 7,69%-nin ləğv edilməsinə və dəyişdirilməsinə həmin işlərə baxılarkən birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının tələblərinin pozulması və məhkəmənin gəldiyi nəticə üçün mühüm əhəmiyyəti olan bütün halların aydınlaşdırılmaması səbəb olmuşdur.

Apellyasiya baxışının nəticələrinə görə muxtar respublikanın ayrı-ayrı məhkəmələri üzrə 2009-2010-cu illər üzrə göstəricilər aşağıdakı cədvəllərdə göstərildiyi kimi olmuşdur.

Məhkəmə fəaliyyəti

2009-cu ildə apellyasiya qaydasında baxılan işlər üzrə məlumat:

Məhkəmənin adı	Cəmi baxılıb	Ap.şik icr. xit.verilib	Q ə t n a m ə l ər					Qərar-dadlar	
			Dəyişdirilmədən saxlanılıb	Dəyişdirilmişdir	Ləğv edilərək			Ləğv edilmişdir	Qüvvədə saxlanılmışdır
					Yeni qətnamə çıxarılıb	İddia baxılmamış saxl.	İş.ic.xit ver.		
Naxçıvan	16	2	10	1			1		1
Kəngərli	1		1						
Şərur	1		1						
Ordubad	1								1
Şahbuz	5	1	3	1					
Culfa	8	2	3		2		1		
Babək	3		3						
YEKUN	35	5	21	2	2		2	1	2

2010-cu ildə apellyasiya qaydasında baxılan işlər üzrə məlumat:

Məhkəmənin adı	Cəmi baxılıb	Ap.şik icr. xit.verilib	Q ə t n a m ə l ər					Qərar-dadlar	
			Dəyişdirilmədən saxlanılıb	Dəyişdirilmişdir	Ləğv edilərək			Ləğv edilmişdir	Qüvvədə saxlanılmışdır
					Yeni qətnamə çıxarılıb	İddia baxılmamış saxl.	İş.ic.xit ver.		
Naxçıvan	9	1	6			1		1	
Babək	3		3						
Şərur	3		2	1					
Şahbuz	7	1	3		1	1		1	
Culfa	4	2	2						
Kəngərli	3		1	1	1				
Ordubad	1					1			
YEKUN	30	4	17	2	3	2	1	1	

Apellyasiya qaydasında 2010-cu ildə ləğv edilmiş və yaxud dəyişdirilmiş məhkəmə qərarları üzrə ayrı-ayrı məhkəmələrin göstəricilərini bir-biri ilə, eləcə də həmin məhkəmələr tərəfindən çıxarılmış qətnamə və qəraradların ümumi sayı ilə müqayisə etdikdə müəyyən olur ki, qətnamələrin sabitliyi üzrə ən aşağı göstəriciyə Kəngərli Rayon Məhkəməsi, ən yüksək göstəriciyə isə Babək, Culfa və Sədərək Rayon Məhkəmələri malikdirlər. Belə ki, 2010-cu ildə Kəngərli Rayon Məhkəməsinin çıxardığı 54 qərardan 2 qətnamə, yəni həmin dövr ərzində çıxarılan qərarların 3,70%-i ləğv edildiyinə və ya dəyişdirildiyinə görə məhkəmə qərarlarının sabitliyi üzrə göstərici 96,30% olduğu halda, Babək, Culfa və Sədərək Rayon Məhkəmələrinin qətnamə və qəraradlarının sabitliyi üzrə göstəriciləri 100% təşkil etmişdir. Çünki, həmin dövrdə Babək Rayon Məhkəməsi tərəfindən çıxarılmış 107, Culfa Rayon Məhkəməsi tərəfindən çıxarılmış 76 qətnamə və qəraraddan heç biri ləğv edilməmiş və yaxud dəyişdirilməmiş, Sədərək Rayon Məhkəməsi tərəfindən çıxarılmış 8 qətnamə və qəraraddan isə apellyasiya şikayəti verilməmişdir.

Digər məhkəmələrin çıxardıqları məhkəmə qərarlarının sabitliyi üzrə göstəricilər isə aşağıdakı qaydada olmuşdur:

Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi tərəfindən 2010-cu ildə çıxarılan 258 qətnamə və qəraraddan 2 qətnamə, yəni 0,77%-i ləğv edilmiş, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 99,23% təşkil etmişdir .

Şərur Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2010-cu ildə çıxarılan 92 qətnamə və qəraraddan 1 qətnamə, yəni 1,09%-i dəyişdirilmiş, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 98,91% təşkil etmişdir .

Şahbuz Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2010-cu ildə çıxarılan 120 qətnamə və qəraraddan 2 qətnamə və 1 qəraradd, yəni 2,50%-i ləğv edilmiş, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 97,50% təşkil etmişdir.

Ordubad Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2010-cu ildə çıxarılan 32 qətnamə və qəraraddan 1 qətnamə, yəni 3,12%-i ləğv edilmiş, beləliklə, məhkəmə qərarlarının sabitlik göstəricisi 96,88% təşkil etmişdir.

2009-cu ildə baxılmış işlər üzrə qəbul edilmiş qətnamə və qəraradların sabitliyi aşağıdakı kimi olmuşdur:

- Babək Rayon Məhkəməsi 100% (133 qətnamə və qəraraddan heç biri ləğv edilməmiş və yaxud dəyişdirilməmişdir);
- Şərur Rayon Məhkəməsi 100% (104 qətnamə və qəraraddan heç biri ləğv edilməmiş və yaxud dəyişdirilməmişdir);
- Kəngərli Rayon Məhkəməsi 100% (37 qətnamə və qəraraddan heç biri ləğv edilməmiş və yaxud dəyişdirilməmişdir);

Məhkəmə fəaliyyəti

- Ordubad Rayon Məhkəməsi 100% (35 qətnamə və qəraraddan heç biri ləğv edilməmiş və yaxud dəyişdirilməmişdir);

- Sədərək Rayon Məhkəməsi 100% (8 qətnamə və qəraraddan apellyasiya şikayəti verilməmişdir);

- Şahbuz Rayon Məhkəməsi 99,23% (129 qətnamə və qəraraddan 1 qətnamə, yəni 0,77%-i dəyişdirilmişdir);

- Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi 99,03% (309 qətnamə və qəraraddan 2 qətnamə və 1 qəraraddan, yəni 0,97%-i dəyişdirilmiş və ləğv edilmişdir);

- Culfa Rayon Məhkəməsi 97,32% (110 qətnamə və qəraraddan 3 qətnamə, yəni 2,68%-i ləğv edilmişdir).

Qətnamə və qəraradların sabitliyi üzrə 2009 və 2010-cu illərin göstəricilərinin müqayisəsi onu göstərir ki, Babək və Sədərək Rayon Məhkəmələrinin əvvəl əldə olunmuş yüksək göstəriciləri dəyişməmişdir. Naxçıvan Şəhər, Şahbuz və Culfa Rayon Məhkəmələrinin sabitlik göstəriciləri yüksəlmişdir. Şərur, Ordubad və Kəngərli Rayon Məhkəmələrinin qətnamə və qəraradlarının sabitlik göstəriciləri isə 2009-cu illə müqayisədə aşağı düşmüşdür.

Qətnamə və qəraradların sabitlik göstəricisi, yəni buraxılan məhkəmə səhvlərinin həcmi bir çox amillərlə yanaşı, həm də məhkəmənin üzərinə düşən iş yükündən də asılıdır.

Muxtar Respublika məhkəmələrinin mülki mühakimə icraatı üzrə iş yükünə görə təsnifləşdirdikdə müəyyən olunur ki, 2010-cu ildə ən çox mülki işlərə Naxçıvan Şəhər Məhkəməsində baxılmışdır (2010-cu ildə 258 mülki işə baxılmışdırsa, 2009-cu ildə bu məhkəmədə 309 mülki işə baxılmışdır).

Digər məhkəmələr üzrə iş yükü aşağıdakı kimi olmuşdur:

- Şahbuz Rayon Məhkəməsi – 120 iş (2009-cu ildə 129 işə baxılmışdır);

- Babək Rayon Məhkəməsi – 107 iş (2009-cu ildə 133 işə baxılmışdır);

- Şərur Rayon Məhkəməsi – 92 iş (2009-cu ildə 104 işə baxılmışdır);

- Culfa Rayon Məhkəməsi – 76 iş (2009-cu ildə 110 işə baxılmışdır);

- Kəngərli Rayon Məhkəməsi – 54 iş (2009-cu ildə 37 işə baxılmışdır);

- Ordubad Rayon Məhkəməsi – 32 iş (2009-cu ildə 35 işə baxılmışdır);

- Sədərək Rayon Məhkəməsi – 8 iş (2009-cu ildə 8 işə baxılmışdır).

Göründüyü kimi 2009-cu illə müqayisədə 2010-cu ildə Naxçıvan Şəhər, Şərur, Babək, Ordubad, Culfa və Şahbuz Rayon Məhkəmələrində iş yükü azalmış, Kəngərli Rayon Məhkəməsində isə iş yükü artmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının 2010-cu ildə baxdığı mülki işlər üzrə qəbul olunmuş qətnamə və qərarlarından Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasına 7 kassasiya şikayəti verilmiş və kassasiya instansiyasında həmin şikayətlərə mahiyyəti üzrə baxılması nəticəsində Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının qərarlarından heç biri dəyişdirilməmiş və ləğv edilməmişdir.

Beləliklə, 2010-cu ildə qəbul edilən qərarlar üzrə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının sabitlik göstəricisi 2009-cu ildə olduğu kimi 100% təşkil etmişdir.

Vüsal Qaybaliyev

*Analitik və qanunvericiliyin sistemləşdirilməsi
şöbəsinin aparıcı məsləhətçisi*

CİNAYƏT KOLLEGİYASINDAN

Məhkəmə fəaliyyətinə dair 2010-cu ilin yekunları üzrə statistik məlumatların təhlili

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının yurisdiksiyasına aid olan muxtar respublika məhkəmələri tərəfindən 2010-cu ildə 14 nəfərin barəsində 11 cinayət işinə mahiyyəti üzrə baxılmışdır. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2009-cu ildə həmin məhkəmələr tərəfindən 9 nəfərin barəsində 7 cinayət işinə baxılmışdır.

Birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən 2010-cu ildə baxılmış 10 cinayət işi üzrə 13 nəfərin barəsində ittiham hökmləri çıxarılmış, 1 iş üzrə 1 nəfər barəsində isə tibbi xarakterli məcburi tədbirlər tətbiq olunmuşdur.

Həmin işləri obyektə görə qruplaşdırdıqda 2009 və 2010-cu illər üzrə göstəricilər aşağıdakı kimi olmuşdur:

Cinayətlərin növü	2009-cu il üzrə göstəricilər (şəxslərin və işlərin sayı)	2010-cu il üzrə göstəricilər (şəxslərin və işlərin sayı)
Narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlər	5 nəfər / 3 iş	10 nəfər / 7 iş
Həyat və sağlamlıq əleyhinə olan cinayətlər	3 / 3	3 / 3
Mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər	1 / 1	1 / 1
Digər cinayətlər	-	-

Cədvəldən göründüyü kimi 2009-cu illə müqayisədə 2010-cu ildə narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayət işləri üzrə məhkum edilən şəxslərin sayı artmış, həyat və sağlamlıq əleyhinə və mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər üzrə göstəricilər isə dəyişməmişdir.

2009 və 2010-cu illər üzrə məhkumlara təyin olunan cəzalar aşağıdakı kimi olmuşdur:

Təyin olunan əsas cəzaların növləri	2009-cu il üzrə məhkumların sayı	2010-cu il üzrə məhkumların sayı
Müəyyən müddətə azadlıqdan məhrumetmə	5 nəfər	12 nəfər
Azadlığın məhdudlaşdırılması	3	-
Cərimə	-	1

Məhkəmə fəaliyyəti

Azadlıqdan məhrumetməyə şərti məhkum etmə	1	-
---	---	---

Cədvəldən görüldüyü kimi müəyyən müddətə azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum edilənlər 2009-cu ildə məhkum edilmiş şəxslərin 55,56%-ni, 2010-cu ildə isə məhkum olunanların 92,31%-ni təşkil etmiş, yəni 2009-cu illə müqayisədə 2010-cu ildə cəzaların ümumi kütləsində azadlıqdan məhrumetmə cəzasının həcmi 36,75% artmış, azadlıqdan məhrumetmə ilə bağlı olmayan cəzaların həcmi isə əksinə 36,75% azalmışdır (ümumilikdə götürüldükdə).

2009 və 2010-cu illərdə baxılan cinayət işlərinə dair göstəricilər ayrı-ayrılıqda muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələri üzrə aşağıdakı kimi olmuşdur:

Məhkəmənin adı	2009-cu il üzrə (məhkumun və cinayət işinin sayı)	2010-cu il üzrə (məhkumun və cinayət işinin sayı)
Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsi	5 nəfər / 3 iş	12 nəfər / 9 iş
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	2 / 2	1/1
Culfa Rayon Məhkəməsi	-	1/1
Şərur Rayon Məhkəməsi	1 / 1	-
Babək Rayon Məhkəməsi	-	-
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	-	-
Ordubad Rayon Məhkəməsi	1 / 1	-
Sədərək Rayon Məhkəməsi	-	-
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	-	-

Cədvəldən görüldüyü kimi 2010-cu ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsində baxılmış cinayət işlərinin sayı artmış, Naxçıvan Şəhər Məhkəməsində baxılmış cinayət işlərinin sayı isə azalmışdır. Culfa Rayon Məhkəməsində ötən ildə cinayət işinə baxılmadığı halda, 2010-cu ildə 1 nəfərin barəsində 1 cinayət işinə baxılmışdır. Şərur, Babək, Şahbuz, Kəngərli, Ordubad və Sədərək Rayon Məhkəmələrinin icraatlarına isə 2010-cu ildə ümumiyyətlə, cinayət işi daxil olmamışdır.

2010-cu ildə birinci instansiya məhkəmələrində baxılmış cinayət işlərindən Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasına 4 apellyasiya şikayəti daxil olmuş, həmin şikayətlərə baxılaraq hökmlərdən 2-si dəyişdirilmiş, 2 hökm isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Məhkəmə fəaliyyəti

Dəyişdirilən hökmlər muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələrinin 2010-cu ildə çıxarıqları bütün hökmlərin 20%-ni təşkil etdiyi üçün məhkəmələr üzrə hökmlərin sabitlik göstəricisi 80% olmuşdur. Cəzanın məhkumun şəxsiyyətinə uyğun olmaması əsasına görə dəyişdirilən həmin hökmlər Naxçıvan Muxtar Respublikası Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin baxdığı işlər üzrə olmuşdur.

2009-cu ildə birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən çıxarılan hökmlərin isə 28,58%-i dəyişdirilmişdir (2 hökm). Həmin il üçün hökmlərin sabitlik göstəricisi 71,42% təşkil etmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının şəhər, rayon məhkəmələri tərəfindən xüsusi icraat qaydasında 2010-cu ildə 40 işə (materiala) baxılmışdır. 2009-cu illə müqayisədə bu göstərici 11,11% (həmin dövrdə 36 işə baxılmışdır) artmışdır.

2010-cu ildə xüsusi icraat qaydasında həll edilən işlərdən 12 iş (30%) həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi, 7 iş (17,5%) cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə, 1 iş (2,5%) şəxsin ekspertiza keçirilməsi və tibbi müəssisəyə yerləşdirilməsi üçün tibbi müəssisəyə çatdırılması, 1 iş (2,5%) cəzanın çəkilməmiş hissəsinin daha yüngül cəza ilə əvəzləndirilməsi, 1 iş (2,5%) telefon və digər qurğularla ötürülən məlumatların ələ keçirilməsi, 2 iş (5%) cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün dəyişdirilməsi, 1 iş (2,5%) xəstəliyə görə cəza çəkməkdən azad edilmə və 15 iş (37,5%) isə digər xarakterli məsələlər barəsində olmuşdur.

Muxtar respublikanın ayrı-ayrılıqda şəhər, rayon məhkəmələri üzrə xüsusi icraat qaydasında baxılan işlərlə əlaqədar 2009 və 2010-cu illərin göstəriciləri aşağıdakı cədvəldə göstəriləndiyi kimi olmuşdur:

Məhkəmənin adı	2009-cu il üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)	2010-cu il üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	14/14	17/17
Şərur Rayon Məhkəməsi	1/1	1 / 1
Babək Rayon Məhkəməsi	2/2	-
Culfa Rayon Məhkəməsi	1/1	-
Ordubad Rayon Məhkəməsi	1/1	-
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	16/16	22/22
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	-	-
Sədərək Rayon Məhkəməsi	1/1	-

2010-cu ildə muxtar respublikanın şəhər, rayon məhkəmələrinin xüsusi icraat qaydasında çıxarıqları qərarlardan apellyasiya şikayəti verilməmişdir.

Məhkəmə fəaliyyəti

Naxçıvan Muxtar Respublikasının şəhər, rayon məhkəmələrində 2010-cu ildə 110 nəfərin barəsində 110 inzibati xəta haqqında işə baxılmışdır.

2009-cu illə müqayisədə 2010-cu ildə baxılan inzibati xəta haqqında işlərin sayı 76,34%, barələrində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı isə 77, 69% azalmışdır (2009-cu ildə inzibati işlərin sayı 465, barəsində inzibati tənbeh tətbiq edilən şəxslərin sayı 493 nəfər təşkil etmişdir).

2010-cu ildə əsas tənbeh qisminə barəsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərdən 6 nəfərə (5,45%) inzibati həbs, 87 nəfərə (79,10%) cərimə, 16 nəfərə (14,55%) xəbərdarlıq, 1 nəfərə (0,91%) inzibati xətanın törədilməsində alət və ya inzibati xətanın bilavasitə obyektı olmuş predmetin müsadirəsi tənbehi təyin olunmuşdur.

İnzibati tənbeh qərarının çıxarılması ilə nəticələnən inzibati xətalara inzibati xəta növünə görə qruplaşdırdıqda, 2009 və 2010-cu illər üzrə göstəricilər aşağıdakı cədvəldə təsvir olunduğu kimi olmuşdur:

İnzibati xətanın növləri	2009-cu il üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)	2010-cu il üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)
Xırda xuliqanlıq	225 nəfər / 217 iş	10 nəfər / 10 iş
Polis işçisinin və hərbi Qulluqçunun qanuni tələbinə tabe olmama	63 nəfər / 46 iş	-
Aksiz markası olmayan məhsulların, malların satılması	28 nəfər / 28 iş	23 nəfər / 23 iş
Nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri tərəfindən yol hərəkəti qaydalarının pozulması	45 nəfər / 45 iş	16 nəfər / 16 iş
Qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq	-	45 nəfər / 45 iş
Nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququ olmayan şəxslər tərəfindən nəqliyyat vasitələrinin idarə edilməsi	-	5 nəfər / 5 iş
Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən malların gömrük nəzarətindən gizlədilməsi	-	1 nəfər / 1 iş
Digər inzibati xətalər	129 nəfər / 126 iş	10 nəfər / 10 iş

Göründüyü kimi 2009-cu illə müqayisədə 2010-cu ildə şəhər, rayon məhkəmələri tərəfindən baxılan xırda xuliqanlıq ilə əlaqədar olan inzibati xətalər üzrə tənbeh olunan şəxslərin sayı 95,55%, aksiz markası olmayan

Məhkəmə fəaliyyəti

məhsulların, malların satılması ilə əlaqədar olan inzibati xətalər üzrə bərsində tənbeh növü tətbiq olunan şəxslərin sayı 17,86%, nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri tərəfindən yol hərəkəti qaydalarının pozulması ilə əlaqədar olan inzibati xətalər üzrə bərsində inzibati tənbeh tətbiq olunan şəxslərin sayı 64,44%, digər inzibati xətalər üzrə tənbeh olunan şəxslərin sayı isə 92,25% azalmışdır. 2010-cu ildə polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə tabe olmama ilə əlaqədar olan inzibati xətalər üzrə işlərə baxılmamışdır.

Baxılmış inzibati xətalərə dair işlər üzrə ayrı-ayrılıqda muxtar respublika məhkəmələrinin 2009 və 2010-cu illər üzrə göstəriciləri aşağıdakı cədvəldə təsvir olunduğu kimi olmuşdur:

Məhkəmənin adı	2009-cu il üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)	2010-cu il üzrə (şəxslərin və işlərin sayı)
Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi	172 nəfər / 172 iş	35 nəfər / 35 iş
Şərur Rayon Məhkəməsi	69 / 57	23 / 23
Babək Rayon Məhkəməsi	104 / 103	14 / 14
Culfa Rayon Məhkəməsi	64 / 59	14 / 14
Ordubad Rayon Məhkəməsi	24 / 23	6 / 6
Kəngərli Rayon Məhkəməsi	28 / 22	5 / 5
Şahbuz Rayon Məhkəməsi	26 / 24	9 / 9
Sədərək Rayon Məhkəməsi	6 / 5	4 / 4

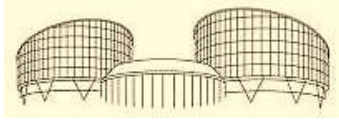
2010-cu ildə muxtar respublikanın birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən baxılmış inzibati xətalərə dair işlərlə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyasına 1 apellyasiya şikayəti daxil olmuşdur. Naxçıvan Şəhər Məhkəməsinin 1 nəfərin bərsində 1 iş üzrə çıxardığı qərarından verilən apellyasiya şikayəti qeyri-mümkün hesab edilərək iş geri qaytarılmışdır.

Muxtar respublikanın şəhər və rayon məhkəmələri tərəfindən 2010-cu ildə inzibati xətalərə dair işlər üzrə çıxarılan qərarlardan ləğv ediləni və dəyişdiriləni olmadığından qərarlar üzrə sabitlik göstəricisi 2009-cu ildə olduğu kimi 100% təşkil etmişdir.

Vüsal Qaybaliyev

*Analitik və qanunvericiliyin sistemləşdirilməsi
şöbəsinin aparıcı məsləhətçisi*

HƏRBİ KOLLEGIYADAN

İNSAN HÜQUQLARI VƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİ

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi (Birinci seksiya) 18 fevral 2010-cu il tarixli qərar

“Aleksandr Zayçenko (Aleksandr Zaichenko)
Rusiya Federasiyasına qarşı” iş (şikayət 39660/02)

(Strasburq, 18 fevral 2010-cu il)

“Aleksandr Zayçenko (Aleksandr Zaichenko) Rusiya Federasiyasına qarşı”
iş üzrə Avropa Məhkəməsi:

Palatanın sədri Xristos Rozakis,

hakimlər: Anatoliy Kovler,

Elizabet Şteyner,

Dina Şpilman,

Sverra Erik Yebens,

Corcio Malinveri,

Georq Nikolaudan ibarət tərkibdə,

həmçinin Seksiyanın katibi Seren Nilsenin iştirakı ilə Palatada iclas keçirərək 28 yanvar 2010-cu ildə qapalı müşavirə edərək, qeyd olunan tarixdə aşağıdakı qərarı qəbul etmişdir.

PROSES

1. İş Rusiya Federasiyasının vətəndaşı Aleksandr Georgiyeviç Zayçenko tərəfindən (bundan sonra - ərizəçi) İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (bundan sonra – Konvensiya) 34-cü maddəsinə uyğun olaraq Rusiya Federasiyasına qarşı İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinə (bundan sonra - Avropa Məhkəməsi) 8 avqust 2001-ci ildə verilmiş 39660/02 nömrəli ərizə əsasında başlanılmışdır.
2. Ərizəçini Birobidcan şəhərində vəkillik fəaliyyəti ilə məşğul olan cənab A.Adamçik təmsil etmişdir. Rusiya Federasiyasının Hökuməti Rusiya Federasiyasının İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsində sabiq səlahiyyətli nümayəndələri P.A.Laptev və V.V.Milunçukla təmsil olunmuşdur.

3. Birinci seksiyanın sədri 17 noyabr 2005-ci ildə ərizə barəsində Rusiya Federasiyasının Hökumətini məlumatlandırmışdır. Həmçinin Konvensiyanın 29-cu maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən qərara alınmışdır ki, ərizəyə onun qəbuledilənliyi və mahiyyəti üzrə eyni vaxtda baxılsın.
4. Rusiya Federasiyasının Hökuməti ərizəyə onun qəbuledilənliyi və mahiyyəti üzrə eyni vaxtda baxılmasına etiraz edirdi. Avropa Məhkəməsi Hökumətin etirazlarına baxıb onları rədd etdi.

FAKTLARA DAİR

I. İşin halları

5. Ərizəçi 1946-cı ildə anadan olmuş və Rusiya Federasiyası Yəhudi Muxtar Vilayətinin Lazarevo kəndində yaşayırdı.
  6. Ərizəçi komməriya təşkilatında sürücü işləyirdi.
  7. Ehtimal etmək olar ki, müəyyən bir vaxtda təşkilatın işçiləri tərəfindən dizel yanacağına oğurlanması barədə məlumatlar daxil olmağa başlamışdı. Bununla əlaqədar təşkilatın rəhbəri yoxlamaların aparılması üçün səlahiyyətli orqanlara müraciət etmişdi.
  8. 2001-ci ilin fevral ayının 21-də ərizəçi X.-nin müşayiəti ilə evinə qayıdarkən onun avtomaşınına polis əməkdaşları tərəfindən baxış keçirilmişdi. Avtomaşında dizel yanacağı ilə dolu olan iki kanistr aşkar olunmuşdu.
  9. Ərizəçi iddia edir ki, yanacağın əldə edilməsini təsdiq edən qəbz olmadığına və qorxduğuna görə polis əməkdaşının suallarına cavab verərkən o, yanacağı aldığı bildirməmişdi (həmçinin bu qərarın 14-cü paraqrafına bax). Məhz bu səbəbdən o, yanacağın xidməti avtomaşının çəmindən boşaldılması haqqında izahat vermişdi (həmçinin bu qərarın 11-ci paraqrafına bax).
  10. Baxış yerində hadisə zamanı qüvvədə olmuş RSFSR Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 178-ci maddəsinə uyğun olaraq avtomaşına baxışın keçirilməsi haqqında protokol tərtib olunmuşdu.
- Protokolda aşağıdakılar göstərilmişdi:
- “Avtomaşına baxış keçirilməsi haqqında protokol 21 fevral 2001-ci ildə Birofeld kəndində saat 20.50-dən 21.20-dək tərtib olunmuşdur.
- Polis əməkdaşları B. və L. hal şahidləri K. və P.-nin, eləcə də ərizəçinin iştirakı ilə RF CPM-in 178 və 179-cu maddələrinə əsasən VAZ 21061 markalı avtomaşına baxış keçirib hazırkı protokolu RF CPM-in 182-ci maddəsinə uyğun olaraq imzaladılar.

Baxış keçirilməzdən əvvəl yuxarıda göstərilən bütün şəxslər baxışda iştirak etmək və baxışın aparılmasına dair qeydlər vermək hüquqları haqqında məlumatlandırıldılar.

Hal şahidlərinə baxışın keçirilməsi faktını və onun nəticələrini təsdiq etmək vəzifəsi izah olunmuşdur.

Baxış zamanı avtomaşında bir nəfər sərnəşin olmuşdur; avtomaşının içərisində bir ədəd ağ rəngli plastik kütlədən hazırlanmış yanacaqda dolu 10 litrlik kanistr, həmçinin avtomaşının baqaj yerində daha bir ədəd yanacaqda dolu 20 litrlik dəmir kanistr aşkar olunmuşdur.

Cinayət işinə əlavə edilməsi üçün aşağıdakılar maddi sübut kimi götürülmüşdür:

İçərisində 10 litr yanacaq olan plastik kanistr; içərisində 20 litr yanacaq olan dəmir kanistr.

İştirakçıların etirazları və qeydləri: ərizəçi izah etdi ki, yanacağı təşkilatın ərazisindən götürmüşdür.

Protokolu oxudum, onun məzmunu ilə razıyam.

İmzalar: polis əməkdaşı B., hal şahidləri K. və P., ərizəçi, polis əməkdaşı L.”.

11. Protokolu tərtib edərkən polis əməkdaşı B. şəxsi özünə qarşı ifadə vermək vəzifəsindən azad edən RF Konstitusiyasının 51-ci maddəsinin qeyd olunduğu “İzahatlar” bölməsini də doldurmuşdu. “İzahatlar” bölməsində aşağıdakılar göstərilmişdi:

“İzahat yazılı formada 21 fevral 2001-ci ildə Birofeld kəndində alınmışdır.

Mən, polis əməkdaşı B. ... ərizəçinin izahatlarını aldım.

RF Konstitusiyasının 51-ci maddəsinin məzmunu mənə izah olunmuşdur (ərizəçinin imzası).

Mən (ərizəçi) aşağıdakılar barəsində izahat verirəm: 1997-ci ildən kommersiya təşkilatında sürücü işləyirəm. 21 fevral 2001-ci ildə saat 9-da iş yerinə gəldim. Gün ərzində mən idarə etdiyim xidməti avtomaşının təmiri ilə məşğul oldum. Axşam vaxtı həmin xidməti avtomobilin çənindən 30 litr yanacağı əvvəlcədən evdən gətirdiyim 10 və 20 litrlik kanistrlərə boşaltdım. İşdən sonra, təqribən saat 20-də öz avtomobilimdə evə qayıdarkən polis əməkdaşları tərəfindən saxlanıldım. Avtomobilə hal şahidlərinin iştirakı ilə baxış keçirildi. Mən yanacağı özüm istifadə etmək üçün götürmüşdüm.

Ərizəçinin özü tərəfindən yazılmış qeyd: İzahatı oxudum. Düzgün yazılmışdır (ərizəçinin imzası).

Polis əməkdaşı B.-nin imzası.

Həmin gün hər iki hal şahidi avtomobilə baxışın keçirilməsində və yanacağın götürülməsində iştirak etdiklərinə dair yazılı izahat verdilər. Onlar ərizəçinin yanacağı təşkilatın ərazisində şəxsi istifadəsi üçün çəndən boşaltması haqqında izahat verməsini təsdiq etdilər.

12. Ərizəçi tutulmamışdı. 2001-ci ilin martın 2-də təhqiqatçı tərəfindən 21 fevral 2001-ci ildə baş vermiş hadisələr barəsində materialların məhkəməyəqədər hazırlanmasının protokol forması qaydasında protokol tərtib olunmuşdu (bax: bu qərarın 23-cü paragrafi).

Protokolda aşağıdakılar göstərilmişdi:

“Mən, təhqiqatçı P. oğurluq haqqında məlumatlara baxaraq RF CPM-in 415-ci maddəsinə əsasən aşağıdakılar barəsində hazırkı protokolu tərtib etdim:

2001-ci ilin fevral ayının 21-də saat 20-də ərizəçi... işdə olduğu müddətdə qəsdən özünün idarə etdiyi xidməti avtomobildən 30 litr dizel yanacağını talamışdır. Bununla o, təşkilata 279 rubl məbləğində maddi ziyan vurmuşdur. Onun hərəkətlərində Rusiya Federasiyası CM-in 158-ci maddəsinin 1-ci hissəsində nəzərdə tutulmuş oğurluq cinayətinin əlamətləri vardır.

Cinayətin törədilməsi aşağıdakı sübutlarla təsdiq olunur:

Baxış protokolu;

Yazılı izahat (ərizəçinin);

K.-nin yazılı izahatı;

P.-nin yazılı izahatı;

Təhqiqatçı P.-nin imzası.

13. Həmin gün təhqiqatçının rəhbəri ərizəçi barəsində oğurluqda şübhəli bilindiği üçün cinayət işi qaldırmış və onu çağırış vərəqəsi ilə yanına dəvət etmişdi. İttihamnamədə aşağıdakılar göstərilirdi:

“Mən, mayor K. təhqiqatçının protokolunu və ona əlavə olunmuş sənədləri nəzərdən keçirib hesab edirəm ki, ərizəçi tərəfindən RF CM-in 158-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş oğurluq cinayətinin törədilməsini təsdiq edən kifayət qədər əsaslar vardır.

RSFSR CPM-in 415-ci maddəsinin 4-cü hissəsi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada ərizəçi barəsində cinayət işi qaldırılısın...

İttihamnamə: 21 fevral 2001-ci ildə saat 20-də ərizəçi işdə olduğu müddətdə qəsdən özünün idarə etdiyi xidməti avtomobildən 30 litr dizel yanacağını talamış və bununla təşkilata 279 rubl məbləğində maddi ziyan vurmuşdur.

Mayor K.-nin imzası.

İttihamnamə ilə tanış oldum. İşin materialları ilə tanış olmaq, müdafiə, vəsatətlər vermək, vəzifəli şəxslərin qərar və hərəkətlərindən şikayət vermək hüquqları mənə izah olunmuşdur.

Ərizəçinin imzası.

İşin materialları ilə tanış oldum, hazırkı sənəd mənim tərəfimdən oxunmuşdur. Ərizə və vəsatətlərim yoxdur. Hüquqi yardıma ehtiyacım yoxdur. Hüquqi yardımdan imtina etməyim müdafiəçi cəlb etmək üçün maddi vəsaitimin olmamasından irəli gəlir. Məhkəmə araşdırmasında müdafiəmi özüm həyata keçirəcəyəm.

Ərizəçinin imzası”.

14. Məhkəmə iclasında ərizəçinin maraqlarını Birobotcan şəhərində müdafiə xidməti göstərən vəkil təmsil edirdi. Məhkəmənin hökmündən və məhkəmə iclas protokolundan görüldüyü kimi ərizəçi məhkəmə iclasında iddia edirdi ki, o, yanacağı təxminən 15 fevral 2001-ci ildə yanacaqdoldurma məntəqəsindən əldə etmişdi; 21 fevral 2001-ci ildə kanistrləri öz avtomobilinə qoyub işə getmişdi ki, sonradan yanacağı oduna dəyişsin; iş günündən sonra polis işçiləri tərəfindən saxlanılmışdı; saxlanıldıqda o, yanacağı əldə etməsini bildirməmiş, çünki qorxmışdu və onda yanacağın əldə edildiyini təsdiq edən qəbz yox idi. O, israr edirdi ki, 21 fevral 2001-ci ildə onun avtomobilində olan sərnişin X. onun yanacağı yanacaqdoldurma məntəqəsindən əldə etdiyini görmüşdü. Məhkəmə iclasında ərizəçidən protokolun hadisə yerində və yaxud Birobotcan kəndində tərtib edilməsi barədə soruşdular. Ərizəçi bu sualı belə cavablandırıldı:

“Polis işçisi protokolu hadisə yerində tərtib etməyə başlamışdı. Sonra avtobus yaxınlaşdı. Gərgin vəziyyət yarandı, bu səbəbdən biz getdik. Avtobusa da baxış keçirildi...”

Baxış protokolu Birobotcan kəndində imzalanmışdı. Protokolun tərtib olunmasına hadisə yerində başlandı, lakin orada tamamlanmadı”.

15. 2001-ci ilin martın 20-də ərizəçi məhkəməyə yanacağın əldə olunmasına dair hesab təqdim etdi. Məhkəmə ərizəçinin həmin hesabı polis tərəfindən aparılan ilkin yoxlama və yaxud cinayət işinin başlandığı mərhələdə təqdim etməməsinə əsaslanıb onu sübut kimi qəbul etməkdən imtina etdi. Ərizəçi iş hesabının onun arvadında olduğunu göstərirdi. Həmçinin görünür ki, o, yanacağı əldə etdiyi yanacaqdoldurma məntəqəsinin adı və yerləşdiyi yer barədə məlumat verməklə bu faktın yoxlanılması barədə məhkəmə qarşısında vəsatət qaldırmışdı. Belə görünür ki, məhkəmə həmin vəsatəti rədd etmişdi.

16. Məhkəmə ərizəçinin arvadını dindirərkən o, bir kanistr yanacağı əldə etdiyini və bundan sonra qalan yanacağı ərizəçinin əldə etdiyini göstərmişdi. Məhkəmə X.-ni də dinləmiş və o da ərizəçinin yanacağı pulla əldə etməsini gördüyünü bildirmişdi. Məhkəmə bu şəxslərin ərizəçi ilə yaxın münasibətdə olmalarına əsaslanıb onların ifadələrini sübut kimi qəbul etməkdən imtina etmişdi.

17. İşə baxan hakim baxış protokoluna, ərizəçinin 21 fevral 2001-ci ildə verdiyi izahatlara, eləcə də avtomobilə baxışın keçirilməsi və yanacağı götürülməsində iştirak etmiş hal şahidlərinin ifadələrinə əsaslanmışdı. Məhkəmə həmçinin, F.-i dindirmiş və o, işçilərin öz xidməti maşınlarından yanacağı boşaltma hallarının bir neçə dəfə təkrar olunması, bununla əlaqədar təşkilat rəhbərliyinin yoxlamanın aparılması məqsədilə səlahiyyətli orqanlara müraciət etməsi barədə ifadə vermişdi. Görünür ki, məhz belə bir yoxlamanın aparılması zamanı ərizəçinin avtomobili saxlanılmışdı.

18. Məhkəmə sübutları tədqiq edib baxış protokoluna istinadən hesab etmişdi ki, ərizəçi dizel yanacağını təşkilatın ərazisindən oğurladığını etiraf etmişdir. 20 aprel 2001-ci il tarixli hökmlə Birobidcan Şəhər Məhkəməsi ərizəçini oğurluqda təqsirli bilmiş və ona şərti olaraq 6 ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin etmişdi. Məhkəmə aşağıdakıları qeyd etmişdi:

“Baxış protokolundan göründüyü kimi 30 litr yanacaq ilə iki kanistr ərizəçinin maşınından götürülmüşdü... Ərizəçi izahat vermişdi ki, yanacağı təşkilatın ərazisində talayıb...

Ərizəçinin məhkəmədə verdiyi ifadələrinə qiymət verərkən məhkəmə hesab edir ki, bu ifadələri o, məsuliyyətdən yaxa qurtarmaq üçün vermişdir; bu ifadələr hər hansı obyektiv sübut vasitəsi ilə təsdiq olunmur. Məhkəmə onun məhkəməyəqədər icraatda verdiyi ifadələri nəzərə alır. Həmin ifadələrdən isə görünür ki, 21 fevral 2001-ci ildə iş günü qurtarıqdan sonra o, yanacağı özünün xidməti maşınından boşaltmış və evə qayıdarkən yolda polis işçiləri tərəfindən saxlanılmışdı. Bu ifadələr məntiqə uyğun olmaqla yanaşı, şahidlər F., K. və P.-nin ifadələri ilə də uyğun gəlir”.

19. Ərizəçi və onun müdafiəçisi məhkəmə hökmündən şikayət verdilər. Onlar qeyd edirdilər ki, yanacağın təşkilatdan oğurlanmasını təsdiq edən sübutlar yoxdur və məhkəmə özünə qarşı ifadə verməmək hüququ izah olunmadığı vəziyyətdə ərizəçinin 21 fevral 2001-ci ildə verdiyi ifadələrə əsaslanmışdı. Prokuror isə şikayətində göstərirdi ki, ərizəçinin hərəkətləri mənim səmə kimi tövsif olunmalıdır. 24 may 2001-ci ildə Yəhudi Muxtar Vilayətinin Məhkəməsi şikayətləri rədd edib birinci instansiya məhkəməsinin

hökümünü dəyişdirmədən saxladı. Məhkəmə təsdiq etdi ki, ərizəçi özünün məhkəməyəqədər icraatda verdiyi etirafedici ifadələri və baxış protokolu da daxil olmaqla qanuni yolla əldə olunmuş sübutlar əsasında məhkum olunmuşdu. Ərizəçinin özünə qarşı verdiyi ifadələrin yalan olması barədə iddiaları əsassız hesab edilib qəbul olunmadı.

II. Tətbiq olunan milli qanunvericilik və təcrübə

A. Rusiya Federasiyası Konstitusiyası

20. Rusiya Federasiyası Konstitusiyasının 48-ci maddəsinin 2-ci hissəsində nəzərdə tutulub ki, hər bir tutulmuş, həbsə alınmış, cinayət törətməkdə təqsirləndirilən şəxs müvafiq olaraq tutulduğu, həbs edildiyi, ittihamın elan olunduğu andan müdafiəçinin yardımından istifadə edə bilər.

21. Rusiya Federasiyası Konstitusiyasının 51-ci maddəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, heç kəs özü, əri (arvadı) və yaxın qohumları əleyhinə ifadə verməyə borclu deyil. Şahid kimi ifadə vermək vəzifəsindən azad edilmənin digər halları federal qanunvericiliklə müəyyən oluna bilər.

B. RSFSR-in Cinayət-Prosessual Məcəlləsi

1. Müdafiə hüququ

22. RSFSR Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 47-ci maddəsinin 1-ci hissəsinə əsasən müdafiəçi ittiham elan olunduğu, şəxsin tutulduğu və yaxud həbs edildiyi andan işdə iştirak etməyə buraxılır.

Barəsində təhqiqat və yaxud ibtidai istintaq aparılmadığı işlər üzrə icraata müdafiəçi işin məhkəmənin icraatına qəbul edildiyi andan buraxılır (RSFSR CPM-in 47-ci maddəsinin 2-ci hissəsi). 27 iyun 2000-ci ildə Rusiya Federasiyasının Konstitusiya Məhkəməsi CPM-in 47-ci maddəsinin 1-ci hissəsinə ittiham elan olunduğu ana qədər şəxsin müdafiə hüququnu məhdudlaşdırdığı hissədə RF Konstitusiyasına zidd hesab etdi. Konstitusiya Məhkəməsi qərara aldı ki, qanunvericiliyə müvafiq dəyişikliklər edilənə qədər RF Konstitusiyasının 48-ci maddəsinin 2-ci hissəsi Konstitusiya Məhkəməsinin izahı nəzərə alınmaqla birbaşa tətbiq olunacaqdır.

2. Materialların məhkəməyəqədər hazırlanmasının protokol forması

23. RSFSR Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 13-cü fəslində bir sıra cinayətlərə dair işlər üzrə materialların məhkəməyəqədər hazırlanmasının protokol

formasını nəzərdə tutmuşdu. 13-cü fəsildə müvafiq xüsusi qayda nəzərdə tutulmadığı halda bu prosedura da RSFSR Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin ümumi müddəaları şamil olunurdu (414-cü maddə). Materialların məhkəmə-yəqədər hazırlanmasının protokol formasına əsasən təhqiqat orqanı 10 gün müddətində baş vermiş cinayətin hallarını, cinayəti törədənin şəxsiyyətini müəyyən edir və sübutları toplayır (maddə 415). Hüquq pozuntusu törədən şəxsdən təhqiqat orqanının və məhkəmənin çağırışları ilə gəlməsi barədə iltizam alınır. İşin halları və cinayətin hüquqi tövsifi protokolda göstərilir. (Tərcüməçinin qeydi: əslində materialların məhkəməyəqədər hazırlanmasının protokol forması RSFSR Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 34-cü fəslə ilə tənzimlənirdi).

24. Protokolu öyrəndikdən sonra təhqiqat orqanının rəhbəri cinayət işi başlayır. Barəsində cinayət işi başlanılan şəxsə ittihamın mahiyyəti və onun müdafiəçiyə malik olmaq və işin materialları tanış olmaq hüquqları izah olunur.

25. Daxil olmuş cinayət işi ilə əlqədar prokuror aşağıdakı qərarlardan birini qəbul edir:

işin məhkəməyə göndərilməsi;

işin təhqiqatın və yaxud ibtidai istintaqın aparılması üçün göndərilməsi;

cinayət işinə xitam verilməsi haqqında.

3. Baxış

26. Müstəntiq cinayətin izlərinin, maddi sübutların aşkar edilməsi və iş üçün əhəmiyyət kəsb edən digər halların müəyyən edilməsi məqsədilə hadisə yerinə, əraziyə, binalara, əşyalara və sənədlərə baxış keçirir (RSFSR CPM-in 178-ci maddəsi). Təxirəsalınmaz hallarda hadisə yerinə baxış cinayət işi başlanılana qədər həyata keçirilə bilər. Bu halda cinayət işi hadisə yerinə baxış keçirildikdən dərhal sonra qaldırılmalıdır.

27. Protokol tərtib olunmalı və istintaq hərəkətinin aparılmasında iştirak etmiş bütün şəxslər tərəfindən imzalanmalıdır (RSFSR CPM-in 141 və 182-ci maddələri). Bu şəxslərə mütləq qaydada protokola daxil edilən qeydlər vermək hüququ izah olunmalıdır (maddə 141). Şübhəli və yaxud təqsirləndirilən və ya hər hansı bir şəxs istintaq hərəkətinin protokolunu imzalamaqdan imtina etdikdə, bu hal protokolda xüsusi olaraq qeyd edilir (maddə 142).

4. Etiraflar

28. Təqsirləndirilən şəxs elan olunmuş ittiham üzrə, işin halları və işdə olan sübutlarla əlaqədar ifadə vermək hüququna malikdir. Təqsirləndirilən şəxsin təqsirli olduğunu etiraf etməsi yalnız işdə olan sübutların məcmusu ilə təsdiq olunduğu halda ittihamın əsasına qoyula bilər (RSFSR CPM-in 77-ci maddəsi).

C. Rusiya Federasiyasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi

29. Hazırda qüvvədə olan Rusiya Federasiyası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 413-cü maddəsi İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi tərəfindən Konvensiyanın pozuntuları müəyyən edildikdə cinayət işi üzrə icraatın təzələnməsini nəzərdə tutur.

Hüquq

I. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin ehtimal olunan pozuntuları

30. Ərizəçi israr edirdi ki, 21 fevral 2001-ci ildə keçirilən prosesual hərəkətlər və bunun ardınca cinayət işi üzrə milli məhkəmələrdə aparılan icraat birlikdə götürülməklə onun Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi, 3-cü bəndinin “c” və “d” yarım bəndləri, 7-ci maddəsi və 7 sayılı Protokolun 2-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan hüquqlarını pozmuşdur. Avropa Məhkəməsi ərizəçinin şikayətini Konvensiyanın 6-cı maddəsi nöqtəyindən nəzərdən araşdırdı. İstinad olunan hissələrdə 6-cı maddə aşağıdakıları təsbit edir:

“1. Hər kəs ... ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən ... işin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir ...

3. Cinayətin törədilməsində ittiham olunan hər kəs ən azı aşağıdakı hüquqlara malikdir:

c) ... özünün seçdiyi müdafiəçi vasitəsi ilə özünü müdafiə etmək və ya müdafiəçinin xidmətini ödəmək üçün vəsaiti kifayət etmədiyi zaman ədalət mühakiməsinin maraqları tələb etdikdə, belə müdafiədən pulsuz istifadə etmək...”

A. Tərəflərin dəlilləri

1. Materialların məhkəməyə qədər hazırlanmasının protokol formasına dair şikayətlər

31. Ərizəçi israr edirdi ki, həbs olunacağından qorxduğuna və məhkəmədə bəraət alacağına ümid bəslədiyinə görə 21 fevral 2001-ci ildə vəkilin xid-

mətinə müraciət etmədən cinayət törətdiyini boynuna almışdı. Ərizəçi iddia edirdi ki, araşdırmanın aparıldığı və prosessual hərəkətlərin başlanıldığı kənddə vəkillər yox idi. Ən yaxın şəhərdən vəkil dəvət etmək üçün də ona vaxt verilməmişdi.

32. Rusiya Federasiyasının Hökuməti iddia edirdi ki, ərizəçinin avtomobilinə baxış iki hal şahidinin iştirakı ilə keçirilmiş və dizel yanacağı ilə dolu iki kanistr onun maşınından götürülmüşdü. Ərizəçinin imzaladığı baxış protokolundan görüldüyü kimi o, yanacağı kanistrlərə öz işəgötürəninin ərazisində boşaltmışdı. Bundan sonra o, özünə qarşı ifadə verməmək hüququ ilə tanış edilmiş və RSFSR CPM-in 415-ci maddəsinə uyğun olaraq ondan izahat alınmışdı (hazırkı qərarın 23-cü paragrafına bax). Ərizəçi yanacağı şəxsi istifadəsi üçün götürdüyünü təsdiq etmişdi. Rusiya Federasiyası Hökuməti israr edirdi ki, CPM-in 47-ci maddəsi materialların məhkəməyəqədər hazırlanmasının protokol formasına şamil edilə bilməz (hazırkı qərarın 22-ci paragrafına bax). Həmin prosedur hadisə yerində izahatın alınması zamanı vəkilin iştirakını tələb etmirdi. İstənilən halda ərizəçi özünə qarşı ifadə verməmək hüququndan imtina etmişdi.

2. Məhkəmə araşdırması proseduruna aid şikayətlər

33. Ərizəçi həmçinin ona görə şikayət edirdi ki, birinci instansiya məhkəməsi onu məhkəməyəqədər icraatda verdiyi ifadələri əsasında cinayətin törədilməsində təqsirli bilməkdə haqlı olmamışdır; birinci instansiyada işə baxan hakim kifayət qədər əsas olmadan ərizəçinin arvadı və X. də daxil olmaqla müdafiə tərəfinin ifadələrini qəbul etməkdən imtina etmiş və bununla da onları müstəsna olaraq avtomobilə baxışın keçirilməsi faktını təsdiq etmiş ittiham tərəfinin şahidləri ilə bərabər şərtlər əsasında dindirməmişdi. Ərizəçi həmçinin onunla razı deyildi ki, birinci və kassasiya instansiyası məhkəmələri əsassız olaraq onun təqsirsizliyini təsdiq edən digər sübutları, o cümlədən yanacağın alınması haqqında hesabı tədqiq etməkdən və nəzərə almaqdan imtina etmişdi.

34. Rusiya Federasiyası Hökuməti israr edirdi ki, ərizəçinin təqsirli bilinməsi onun məhkəməyəqədərki etirafına, eləcə də şahidlər K., P. və F.-in ifadələrinə əsaslanırdı. Müdafiə tərəfinin şahidləri birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən dindirilmişdi. Onların ifadələri həmin şəxslər işin nəticəsində maraqlı olduqlarına görə mötəbər sübut hesab edilməmişdi. Məhkəmə bir neçə dəfə ərizəçidən hesabatın təqdim edilməsinin gecikdirilməsinin səbəbləri barəsində soruşsa da, buna dair hər hansı izahat verilməmişdi. Beləliklə, həmin sənəd sübut olaraq qəbul edilməmişdi.

B. Avropa Məhkəməsinin mövqeyi

1. Şikayətin qəbuledilənliyi

35. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndinin mənasında açıq-aşkar əsassız deyil. O, həmçinin hesab edir ki, şikayət hər hansı başqa əsaslara görə də yolverilməz deyil. Deməli, şikayət qəbuledilən sayılmalıdır.

2. Şikayətin mahiyyəti

(a) Ümumi prinsiplər

36. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsi, xüsusilə onun 3-cü bəndi o halda işin məhkəməyə verilməsinə qədər əhəmiyyətli ola bilər ki, həmin mərhələdə yol verilmiş pozuntu məhkəmə araşdırmasının ədalətliyinə ciddi xələl gətirsin (Bax: “Öcalan Türkiyəyə qarşı” iş üzrə Böyük Palatanın qərarı, şikayət 46221/99, paraqraf 131, ECHR 2005-IV; “İmbrişə İsviçərəyə qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin 24 noyabr 1993-cü il tarixli qərarı, 36-cı paraqraf). Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin və 3-cü bəndinin “c” yarımbəndinin tətbiq edilmə üsulu müvafiq araşdırmanın xüsusiyyətlərindən və işin hallarından asılıdır. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin məqsədinə - ədalətli məhkəmə araşdırmasına nail olunduğunu müəyyən etmək üçün iş üzrə həyata keçirilmiş milli araşdırmanı bütövlükdə tədqiq etmək lazımdır (Bax: yuxarıda istinad olunan “İmbrişə İsviçərəyə qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarı, 38-ci paraqraf).

37. Böyük Palatanın “Salduz Türkiyəyə qarşı” iş üzrə 27 noyabr 2008-ci il tarixli qərarında (şikayət 36391/02, paraqraf 55) Avropa Məhkəməsi müəyyən etmişdi ki, vəkilin istifadə etmək hüququ polis tərəfindən ilk dindirmə aparıldığı andan təmin olunmalıdır. Bu hüququn məhdudlaşdırılmasına konkret işin halları ilə əlaqədar təkzibolunmaz əsaslar olduqda yol verilə bilər. Prinsipcə, polisdə vəkilin xidmətindən istifadə etmək imkanının təmin olunmadığı şəraitdə alınan etirafedici ifadələrdən şəxsin məhkum edilməsində istifadə olunması onun müdafiəyə olan hüququnu bərpaolunmaz dərəcədə pozur (həmin iş, eləcə də sonuncu işlərdən “Çimen Türkiyəyə qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin 3 fevral 2009-cu il tarixli qərarı, şikayət 19582/02, 26-27-ci paraqraflar).

38. Avropa Məhkəməsi onu da xatırladır ki, susmaq və özünə qarşı ifadə verməmək hüququ Konvensiyanın 6-cı maddəsinə əsasən ədalətli prosedurun təməlini təşkil edən beynəlxalq standartlar kimi tanınmışdır. Onların

məqsədi hakimiyyətin qanunsuz məcburetmə tədbirlərindən təqsirləndirilən şəxsin müdafiəsini təmin etmək və beləliklə, ədalət mühakiməsindən sui-istifadə olunmanı istisna etməklə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin məqsədlərini həyata keçirməkdir (“Bikov Rusiya Federasiyasına qarşı” iş üzrə Böyük Palatanın qərarı, şikayət 4378/02, paraqraf 92, ECHR 2009-..., əlavə göndərişlərlə). Özünə qarşı ifadə verməmək hüququ ilk növbədə təqsirləndirilən şəxsin susmaq niyyətinə hörməti nümayiş etdirir və ittiham tərəfinin şəxsin iradəsi ziddinə məcburetmə vasitələri ilə əldə olunmuş sübutlara əl atmadan təqsirləndirilənə qarşı sübutlar təqdim etmək vəzifəsini ehtiva edir (Bax: “J.B.İsveçrəyə qarşı” şikayət 31827/96, paraqraf 64, ECHR 2001-III). Bu mənada sözügedən hüquq Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndində nəzərdə tutulmuş təqsirsizlik prezumpsiyası ilə sıx bağlıdır. Prosedurun özünə qarşı ifadə verməmək hüququnun mahiyyətinə toxunub-toxunmadığını araşdırmaq üçün Avropa Məhkəməsi məcburetmənin təbiətini və həddini, həmin prosedura müvafiq hüquq təminatı vasitələrinin olub-olmamasını, eləcə də bu prosedura əldə olunmuş materiallardan istifadə edilmənin xarakterini araşdırmalıdır (həmin yerdə).

39. Konvensiyanın 6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş ədalətliyə dair ümumi tələblər konkret cinayətin xüsusiyyətlərindən asılı olmayaraq istənilən cinayət prosedurlarına şamil olunur. Ümumi maraq Konvensiyanın 6-cı maddəsi ilə təminat verilən ərizəçinin müdafiə olunmaq, o cümlədən özünə qarşı ifadə verməmək hüququnun mahiyyətinə toxunan tədbirlərə bəraət qazandıra bilməz (Bax: yuxarıda qeyd olunan “Bikov Rusiya Federasiyasına qarşı” iş üzrə Böyük Palatanın qərarı, 93-cü paraqraf).

40. Nəhayət, Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, Konvensiya ilə təminat verilən hüquqdan imtina (mümkün olduğu halda) – mühüm ictimai maraqların ziddinə olmamalı, birmənalı ifadə edilməli və imtinanın əhəmiyyəti ilə müqayisəyə gələn minimal təminatlarla müşayiət olunmalıdır (“Seydoviç İtaliyaya qarşı” Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının qərarı, şikayət 56581/00, 86-cı paraqraf, ECHR 2006-...). Bundan başqa, təqsirləndirilən şəxsin Konvensiyanın 6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş mühüm hüquqdan imtina etməsinin onun davranışından ehtimal olunması haqqında iddialar yalnız təqsirləndirilən şəxsin öz hərəkətlərinin nəticələrini qabaqcadan görə bilməsi sübut olunduğu halda qəbul edilə bilər (Bax: “Tələt Tunç Türkiyəyə qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin 27 mart 2007-ci il tarixli qərarı, şikayət 32432/96, 59-cu paraqraf və Avropa Məhkəməsinin “Cons Birləşmiş Krallığa qarşı” iş üzrə 9 sentyabr 2003-cü il tarixli qərarı, şikayət 30900/02).

(b) Həmin prinsiplərin hazırkı işə tətbiqi

41. Avropa Məhkəməsi tərəflərin təqdim etdiyi bütün materialları tədqiq edib ərizəçinin etirafedici ifadələrinə aid olan hadisələrin ardıcılığına dair aşağıdakı nəticələrə gəlir. F.-in məhkəmə araşdırması zamanı verdiyi ifadəsindən görüldüyü kimi bir neçə dəfə əməkdaşlar tərəfindən xidməti maşınlardan dizel yanacağıнын boşaldılması halları baş verdiyindən, təşkilatın direktoru yoxlamaların aparılması üçün səlahiyyətli orqanlara müraciət etmişdi (Bax: hazırkı qərarın 17-ci paragrafı). Ehtimal etmək olar ki, məhz belə yoxlamalardan birində ərizəçinin avtomobili saxlanılmışdı. İşin materiallarından görünür ki, 21 fevral 2001-ci ildə hansısa bir məqamda ərizəçiyə avtomobilinin saxlanılmasının və ona baxışın keçirilməsinin səbəbləri izah olunmuşdu. Həmçinin ərizəçiyə ona yönəlmiş hər hansı şübhələrin və yaxud ittihamların mahiyyəti və səbəbləri barədə də məlumat verilməmişdi. Avtomobilinə baxış keçirildikdən sonra polis əməkdaşları ondan yanacağı haradan əldə etməsi barədə soruşmuşdular. O, qorxduğuna və yanacağın alınmasını təsdiq edən qəbzın üstündə olmadığına görə polisə yanacağı pulla əldə etdiyini deməmişdi. Bunun əvəzinə o, yanacağı özünün xidməti avtomaşınından boşaltdığını bildirmişdi. Bununla əlaqədar protokol tərtib olunub imzalanmışdı. Həmin protokolda qeyd olunmuşdu ki, ərizəçi yanacağı təşkilatın ərazisində maşından boşaldıb. Bundan az müddət sonra ərizəçiyə susmaq hüququnun olması barədə məlumat verilmiş və o, 30 litr yanacağı şəxsi istifadəsi üçün özünün xidməti avtomaşınından boşaltması haqqında etirafedici izahatı imzalayaraq təsdiq etmişdi.

42. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, cinayət işləri üzrə Konvensiyanın 6-cı maddəsi şəxsə “ittiham” elan olunduğu andan tətbiq olunur; bu işin məhkəməyə verilməsinə qədər müəyyən bir məqam, məsələn, şəxsin həbs olunduğu tarix, şəxsə cinayət qaydasında təqib olunması barədə rəsmi məlumat verildiyi gün və yaxud ibtidae istintaqın başlandığı tarix ola bilər (“Ekle Almaniyaya qarşı” Avropa Məhkəməsinin 15 iyul 1982-ci il tarixli qərarı, 73-cü paragraf, sonuncu qərarlardan “O”Xalloran və Frensis Birləşmiş Krallığa qarşı, şikayətlər 15809/02 və 25624/02, 35-ci paragraf ECHR 2007-ci il). “İttiham” anlayışı Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin məqsədləri baxımından “səlahiyyətli orqan tərəfindən şəxsə cinayət törətməsinin ehtimal olunduğu barədə rəsmən məlumatın verilməsi” kimi təfsir edilə bilər. Bu tərif “şəxsin vəziyyətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərilməsi” kriteriyasına da cavab verir (Bax: “Şabelnik Ukraynaya qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin 19 fevral 2009-cu il tarixli qərarı, şikayət

16404/03, paraqraf 57, “Dever Belçikaya qarşı” iş üzrə 27 fevral 1980-cı il tarixli qərar, paraqraf 46 və “Sounders Birləşmiş Krallığa qarşı” 17 dekabr 1996-cı il tarixli qərar, 67 və 74-cü paraqraflar). Yolda təşkil olunmuş yoxlamanın hallarını və dindirilərəkən ərizəçinin polis əməkdaşlarına yanacağı pulla əldə etməsini təsdiq edən hər hansı sənəd təqdim edə bilməməsini nəzərə alaraq, Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, həmin anda ərizəçiyə qarşı yanacağı oğurladığına dair şübhələr olmuşdur.

43. Təsvir olunmuş prinsipləri işdə olan faktlara tətbiq etməklə Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, ərizəçinin barəsində cinayət işinin başlanılmasına və sonradan oğurluqda təqsirli bilinməsinə səbəb olmuş onun 21 fevral 2001-ci il tarixli etirafının birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən istifadə olunması ərizəçinin Konvensiyanın 6-cı maddəsi üzrə şikayəti üçün əsasdır (Bax: müqayisə üçün yuxarıda qeyd olunan “Sounders Birləşmiş Krallığa qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarı, 67 və 74-cü paraqraflar, eləcə də “Allen Birləşmiş Krallığa qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin 10 sentyabr 2002-ci il tarixli qətnaməsi, şikayət 76574/01). Məhkəmə həmçinin qeyd edir ki, baxış protokolunun özündə onun keçirilməsinin qanuni əsası kimi RSFSR Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 178-ci maddəsinə istinad olunmuşdu (Bax: hazırkı qərarın 26-cı paraqrafı). Beləliklə, baxmayaraq ki, ərizəçi 21 fevral 2001-ci ildə hər hansı cinayəti törətməkdə ittiham olunmamışdı, həmin tarixdə həyata keçirilən prosessual hərəkətlər onun vəziyyətinə “əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərmişdi”. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsi baxılan işə aiddir. Bu məsələ ilə əlaqədar tərəflər arasında fikir ayrılığı yaranmamışdır.

44. Avropa Məhkəməsi həmçinin, qeyd edir ki, ərizəçinin şikayətinin mahiyyəti ondadır ki, o, vəkillə məsləhətləşmək üçün imkana malik olmadığı şəraitdə məhkəməyəqədər icraatda verdiyi etirafedici izahatları əsasında təqsirli bilinmişdi. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, cavabdeh dövlət ərizəçinin şikayəti ilə əlaqədar ölkədaxili hüquq müdafiə vasitələrinin tükənmədiyini iddia etməmişdir. Odur ki, Avropa Məhkəməsi şikayətə mahiyyəti üzrə baxacaqdır.

45. Baxmayaraq ki, Avropa Məhkəməsi hazırkı işdə Konvensiyanın 6-cı maddəsinə məhkəməyəqədər prosedurlara aid etdi (Bax: qərarın 43-cü paraqrafı), o bir daha təkrar edir ki, məhkəməyəqədər araşdırmada Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi və 3-cü bəndinin “c” yarım bəndi ilə nəzərdə tutulmuş təminatların tətbiq edilməsi üsulları bütövlükdə bu iş üzrə aparılmış ölkədaxilili araşdırmaya nəzərən qiymətləndirilən həmin araşdırmanın xüsusiyyətlərindən və işin hallarından asılıdır.

(i) Hüquqi yardım

46. Avropa Məhkəməsi ilk növbədə qeyd edir ki, ərizəçi ondan narazı idi ki, yaxın şəhərdəki vəkillə əlaqə yaratmaq üçün ona kifayət qədər vaxt verilməmişdi. Avropa Məhkəməsi onu da qeyd etməyə bilməz ki, ərizəçinin nümayəndəsinin Avropa Məhkəməsinə göndərdiyi 26 iyul 2002-ci il, 21 fevral və 2 mart 2001-ci il tarixli məktublarda təsdiq olunduğu kimi ərizəçi “vəkili olmadığı halda da ədalətli məhkəmə araşdırmasının keçiriləcəyinə ümid bəslədiyi üçün müdafiəçiyə malik olmaq hüququndan istifadə etməmək qərarına gəlmişdi”.

47. Bundan başqa, Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, hazırkı iş məhkəməyəqədər prosedurlarda hüquqi yardım almaq hüququna toxunan əvvəl baxılmış işlərdən fərqlənir (Bax: yuxarıda qeyd olunmuş “Salduz Türkiyəyə qarşı” Böyük Palatanın qərarı, 12-17-ci paraqraflar və “Öcalan Türkiyəyə qarşı” Böyük Palatanın qərarı, paraqraf 131; “Şabelnik Ukraynaya qarşı” Avropa Məhkəməsinin qərarı, paraqraf 59; “Panovits Kiprə qarşı” Avropa Məhkəməsinin 11 dekabr 2008-ci il tarixli qərarı, şikayət 4268/04, 7-10-cu paraqraflar; “Kolu Türkiyəyə qarşı” Avropa Məhkəməsinin 2 avqust 2005-ci il tarixli qərarı, şikayət 35811/97, 14-22-ci paraqraflar; “Brennan Birləşmiş Krallığa qarşı” Avropa Məhkəməsinin qərarı, şikayət 39846/98, 41-ci paraqraf, ECHR 2001-X; “Kuinn İrlandiyaya qarşı” Avropa Məhkəməsinin 21 dekabr 2000-ci il tarixli qərarı, şikayət 36887/97, 10-13-cü paraqraflar; “Averill Birləşmiş Krallığa qarşı” Avropa Məhkəməsinin qərarı, şikayət 36408/97, 55-ci paraqraf, ECHR 2000-VI; “Meyci Birləşmiş Krallığa qarşı” Avropa Məhkəməsinin qərarı, şikayət 28135/95, paraqraf 8-15, ECHR 2000-VI” habelə yuxarıda qeyd olunmuş “İmbriosa İsveçrəyə qarşı” Avropa Məhkəməsinin qərarı, 9-19-cu paraqraflar), çünki ərizəçi formal olaraq həbs olunmamış və polis bölməsində dindirilməmişdi. O, yoxlanılmaq üçün yolda saxlanılmışdı. Bu yoxlama və ərizəçinin özünə qarşı ifadə verməsi ictimai yerdə iki nəfər hal şahidinin iştirakı ilə baş vermişdi. Müəyyən olunub ki, məhkəmə iclas protokolunda baxış protokolunun tərtib olunmasına və bunun ardınca izahatın alınmasına hadisə yerində başlanılması və Birofeld kəndində başa çatdırılması haqqında ərizəçinin ifadəsi əksini tapmışdır. Bununla belə, Avropa Məhkəməsi işdə olan materiallar əsasında belə nəticəyə gəlir ki, işə aid hadisələr, konkret olaraq baxış protokolunun tərtib olunması və ərizəçidən izahatın alınması bir-birinin ardınca baş vermişdir.

48. Baxmayaraq ki, hazırkı işdə ərizəçi sərbəst çıxıb getmək imkanında deyildi, Avropa Məhkəməsi belə hesab edir ki, tərəflərin göstərdikləri və

Avropa Məhkəməsinin müəyyən etdiyi işin halları onu təsdiq edir ki, ərizəçinin hərəkət sərbəstliyinə cinayət prosesinin artıq həmin mərhələsində hüquqi yardım haqqında tələbin irəli sürülməsi üçün kifayət edən həddə ciddi məhdudiyyət qoyulmamışdı.

49. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, hazırkı işdə yaranmış vəziyyətdə polis əməkdaşlarının rolu ondan ibarət idi ki, baxış protokolunu tərtib etsinlər və ərizəçidən avtomatşınında olan kanistrlərin haradan əldə edilməsi haqqında izahat alsınlar (Bax: bu qərarın 9 və 10-cu paragrafları). Bu hərəkətləri yerinə yetirdikdən sonra polis əməkdaşları sənədləri təhqiqatçıya vermiş, o, isə öz növbəsində oğurluq törətməsinə dair şübhələrlə əlaqədar ərizəçinin barəsində cinayət işinin başlanılması üçün əsasların olduğunu qeyd etməklə rəisinin adına təqrir yazmışdı (Bax: bu qərarın 12-ci paragrafı). Həmin təqrir əsasında ərizəçinin barəsində rəis tərəfindən cinayət işi qaldırılmışdı (Bax: bu qərarın 13-cü paragrafı).

50. Artıq bu mərhələdə, yəni 2 mart 2001-ci ildə ərizəçiyə hüquqi yardım almaq hüququ elan olunmuşdu. Ərizəçinin imkanı var idi ki, 2001-ci il 2 mart tarixində dindirməyə gələnə qədər vəkillə məsləhətləşsin. Həmin dindirmədə ərizəçiyə onun özünün 21 fevral 2001-ci il tarixli etirafedici izahatları üzərində qurulmuş hadisələrin təsviri təqdim olundu. Ərizəçi könüllü və aydın şəkildə ittihamnaməni imzalamağa razılıq verib məhkəmədə müdafiəsini özünün həyata keçirəcəyini bildirərək müdafiəçiyə malik olmaq hüququndan imtina etdi.

51. Yuxarıda təsvir olunmuş mülahizələr Avropa Məhkəməsinə kifayət edir ki, 21 fevral və 2 mart 2001-ci il tarixlərində ərizəçinin müdafiəçiyə malik olmamasına baxmayaraq, onun Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin “c” yarım bəndində nəzərdə tutulmuş hüquqi yardım almaq hüququnun pozulmaması haqqında nəticəyə gəlsin.

(ii) Susmaq və özünə qarşı ifadə verməmək hüququ

52. Susmaq və özünə qarşı ifadə verməmək hüququ ilə əlaqədar olaraq artıq Avropa Məhkəməsi onu müəyyən etmişdir ki, işin hallarına görə ərizəçi yanacağı pulla əldə etməsini təsdiq edən sübutlar təqdim edə bilmədiyə vaxtdan oğurluqda şübhəli bilinirdi (Bax: bu qərarın 42-ci paragrafı). Bununla əlaqədar polis əməkdaşı B.-nin ərizəçinin “izahatını” yazarkən ona özünə qarşı ifadə verməmək hüququnun izah edilməsinə zərurət görməsinə əhəmiyyət verməmək olmaz. Avropa Məhkəməsinin qənaətinə görə bu faktın özü də onu düşünməyə əsas verir ki, artıq həmin vaxt səlahiyyətli şəxslər ərizəçini oğurluqda şübhəli bilirdilər. Konvensiyanın müddəalarının

təyinatı hüquqların real və səmərəli şəkildə təmin edilməsidir (Bax: “Eyni İrlandiyaya qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin 9 oktyabr 1979-cu il tarixli qərarı, 24-cü paragraf). Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, işin halları bunu tələb etdiyindən, polis əməkdaşları tutduqları vəzifələrinə görə ərizəçini susmaq və özünə qarşı ifadə verməmək hüququ haqqında məlumatlandırmağa boclu idilər.

53. Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyası Hökumətinin ərizəçinin özünə qarşı ifadə verməmək hüququndan imtina etməsi haqqında qeydini nəzərə alır. Ərizəçi bu faktı inkar etmir. Ərizəçiyə Konstitusiyanın 51-ci maddəsinə uyğun olaraq özünə qarşı ifadə verməyə borclu olmadığı barədə xəbərdarlıq edilmişdi (Bax: bu qərarın 21-ci paragrafına). Bu xəbərdarlığın kifayətedici olmaması iddia edilməsə də, Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, susmaq hüququ artıq ərizəçinin dizel yanacağına təşkilatın ərazisindən götürməsi haqqında özünə qarşı verdiyi ifadəsi baxış protokolunda qeyd edildikdən sonra izah olunmuşdu.

54. Konvensiyanın 6-cı maddəsi əsasında ədalətlik konsepsiyasını nəzərə alaraq Avropa Məhkəməsi belə hesab edir ki, özünə qarşı ifadə verməmək hüququ cinayətin etiraf edilməsi və yaxud cinayəti törətməkdə birbaşa ifşa edən qeydlərin bildirilməsi ilə ağılabatanlıqla məhdudlaşdırıla bilməz (Bax: yuxarıda qeyd olunmuş “Sounders Birləşmiş Krallığa qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarı, 71-ci paragraf). Məcburetmə vasitəsi ilə əldə olunmuş ifadələr zahirən ifşaedicu təbiətə malik olmasalar da (məsələn, bəraət qazandıran qeydlər və yaxud faktiki məsələlər üzrə adi məlumat), gələcəkdə cinayət prosesində ittiham tərəfinin dəlillərinin əsaslandırılmasında (misal üçün: təqsirləndirilənin məhkəmə prosesində verdiyi digər ifadələrinin və yaxud təqdim etdiyi sübutların təkzib olunmasında, onların şübhə altına alınmasında və ya başqa formada təqsirləndirilənə olan inamın sarsıtılmasında) istifadə oluna bilər (həmin yerdə).

55. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, ərizəçi bir-birini sürətlə əvəz edən hadisələr fonunda kifayət qədər gərgin vəziyyətdə olduğu üçün çətin ki, lazımi qaydada xəbərdar olunmadan yoxlama zamanı verdiyi və sonradan oğurluq haqqında ittihamının əsasına qoyulan cavablarının doğura biləcəyi nəticələri ağılabatanlıqla qiymətləndirə bilərdi. Bu o deməkdir ki, Avropa Məhkəməsinə baxış protokolu tərtib olunana qədər və yaxud onun tərtib olunması zamanı ərizəçinin lazımi qaydada özünə qarşı ifadə verməmək hüququndan imtina etməsini göstərən inandırıcı dəlillər təqdim olunmamışdır. Bundan başqa, ərizəçinin “İzahatında” özünə qarşı ifadə verməmək hüququndan imtina etməsi onun əvvəlki etirafından irəli gəlirdi. Odur ki,

bunu və ərizəçinin etirafına milli məhkəmənin verdiyi əhəmiyyəti nəzərə alan Avropa Məhkəməsinə həmin imtinanın həqiqiliyini yoxlamaq artıq tələb olunmur (Bax: bu qərarın 11 və 40-cı paraqrafları).

56. Nəticədə Avropa Məhkəməsinə təqdim olunmuş sübutlar onu təsdiq edir ki, məhkəmə prosesində ərizəçinin məhkəməyəqədərki etirafı onu düzünə ifşa edib-etməməsindən asılı olmayaraq, ərizəçini cinayəti törətməkdə ifşa edən əsas kimi istifadə olunmuşdu. Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə görə prosessual təminatların olmadığı şəraitdə alınan ifadələrə ehtiyatla yanaşılmalıdır (Bax: “Lutsenko Ukraynaya qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin 18 dekabr 2008-ci il tarixli qərarı, şikayət 30663/04, 51-ci paraqraf).

57. Beləliklə, onu müəyyən etmək qalır ki, ərizəçinin məhkəməyəqədərki etirafından istifadə olunması nəzərə alındıqda onun haqqında olan cinayət işi üzrə araşdırma ədalətli sayıla bilər, ya yox? Diqqət ona yönəldilməlidir ki, ərizəçinin müdafiə hüququna əməl olunmuşdurmu, həmçinin o, sübutların mötəbərliyini mübahisələndirmək və onlardan istifadə olunmasına etiraz etmək imkanlarına malik idimi? Əlavə olaraq sübutun keyfiyyətini də nəzərə almaq lazımdır, yəni sübutların əldə olunması ilə bağlı hallar onların mötəbərliyini və doğruluğunu şübhə altına almırdımı?

58. Bununla əlaqədar Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, milli məhkəmənin çıxardığı hökmün əsaslandırıcı hissəsindən görünür ki, ərizəçinin məhkəməyəqədər icraatda əməlini etiraf etməsi ölkə qanunvericiliyinin pozulması ilə əldə olunan hesab edilməmişdi. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, məhkəmə araşdırmasında ərizəçinin müdafiəçiyə malik olmasına baxmayaraq, məhkəməyəqədər prosedurlarda prosessual hüquq normalarının pozulması nəticəsində ona yetirilən zərər aradan qaldırılmamışdı. Birinci instansiya məhkəməsi ərizəçinin baxış protokolunda qeyd olunmuş, eləcə də bundan sonra alınan izahatlarına birbaşa istinad edirdi. Məhkəmə bu ifadələrlə ərizəçiyə Konstitusiyanın 51-ci maddəsi elan olunduqdan sonra alınan daha ətraflı ifadələr arasında fərq qoymamış və onların müqayisəsini aparmamışdı. Avropa Məhkəməsinin vəzifələrinə hazırkı iş üzrə sübutlara milli məhkəmələrin lazımi qiymət verib-vermədiklərini yoxlamaq daxil edilmədiyindən, Avropa Məhkəməsi belə qənaətə gəlir ki, ittiham ərizəçinin özünə qarşı verdiyi ifadəyə əsaslanırdı. Avropa Məhkəməsi təəssüf doğuran fakt olaraq onu qeyd edir ki, məhkəmələr ərizəçinin sübutların yolverilməzliyi haqqında etirazlarının rədd edilməsi üçün kifayət qədər əsaslar təqdim etmədilər (xüsususilə də işin araşdırılması zamanı ittiham tərəfinin təqdim etdiyi digər sübutların inandırıcı olmaması fonunda). Halbuki Rusiyanın qanunvericiliyinə əsasən oğurluğun törədilməsini məhz digər sübutlar vasitəsi ilə

sübuta yetirmək ittiham tərəfinin vəzifəsi idi, çünki CPM-ə görə təqsirləndirilən şəxs tərəfindən cinayətin törədilməsində təqsirliliyinin etiraf olunması, yalnız belə etiraf cinayət işi üzrə digər sübutların məcmusu ilə təsdiq olunduğu təqdirdə ittihamın əsasına qoyula bilərdi (Bax: bu qərarın 28-ci paragrafi). Avropa Məhkəməsi qeyd etməyə bilməz ki, ittiham tərəfinin iki şahidi müstəsna olaraq avtomobilə baxış keçirilməsi və yanacaqın götürülməsi faktını təsdiq etmişdilər. Üçüncü şahiddən isə ancaq sözügedən baxışın keçirilməsinin səbəblərini və məqsədlərini izah edən hallar haqqında ifadələr alınmışdı.

59. Avropa Məhkəməsi həmçinin qeyd edir ki, ərizəçinin iddialarının əksinə olaraq, məhkəmə iclas protokolundan görünür ki, birinci instansiya məhkəməsi ərizəçi tərəfindən olan şahidlərin də ifadələrini tədqiq etmişdir. Lakin məhkəmə bu şahidlərin ərizəçi ilə yaxın münasibətlərinə əsaslanıb həmin ifadələri həqiqətə uyğun olmayan hesab edərək onları qəbul etməmişdi. Nəhayət, Avropa Məhkəməsi onu da vurğulayır ki, milli məhkəmə ehtimalla ərizəçiyə bəraət qazandıran hesabı sübut kimi qəbul etməkdən imtina etmişdi (Bax: buna əks olan misal kimi yuxarıda qeyd olunmuş “Bikov Rusiya Federasiyasına qarşı” iş üzrə Böyük Palatanın qərarı, 95-ci və növbəti paragraflar, habelə “Geglas Çexiyaya qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin 1 mart 2007-ci il tarixli qərarı, şikayət 5935/02, 89 və 90-cı paragraflar). Beləliklə, Avropa Məhkəməsi o nəticəyə gəlir ki, birinci instansiya məhkəməsi ərizəçini özünə qarşı ifadə verməmək hüququ haqqında məlumatlandırılmadan polis əməkdaşlarına etdiyi etiraf əsasında təqsirli bilmişdi.

60. Yuxarıda təsvir olunan mülahizələrin işığında, hazırkı işin konkret hallarını və iş üzrə bütövlükdə icraatı nəzərə alaraq, Avropa Məhkəməsi belə nəticəyə gəlir ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi pozulmuşdur.

II. Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tətbiqi

61. Konvensiyanın 41-ci maddəsində təsbit edilir:

“Əgər Avropa Məhkəməsi Konvensiya və onun Protokollarının pozulduğunu, lakin razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edərsə, Avropa Məhkəməsi zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsini təyin edir”.

A. Zıyan

62. Ərizəçi maddi və mənəvi ziyanın əvəzi kimi 20.000 Avro tələb edirdi.

63. Hökumət hesab edirdi ki, tələb ancaq mənəvi ziyana aiddir və əsassızdır.

64. Avropa Məhkəməsi müəyyən olunmuş pozuntu ilə ehtimal olunan maddi ziyan arasında səbəbli əlaqə görmür və bu səbəbdən bu tələbi rədd edir. Digər tərəfdən, həmin halları ədalətlik əsasında qiymətləndirməklə və müəyyən olunmuş pozuntunun xarakterini nəzərə almaqla Avropa Məhkəməsi ərizəçiyə mənəvi ziyanın əvəzi olaraq 3000 Avro, həmçinin həmin məbləğə görə hesablanan hər hansı vergilərin məbləğini təyin edir.

65. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, ərizəçi Konvensiyanın 6-cı maddəsi ilə təminat verilən hüquqlarının pozuntularına baxmayaraq, məhkum olunubsa, o, mümkün qədər tez bir zamanda həmin müddəanın tələblərinə uyğun gələn vəziyyətə qaytarılmalıdır. Bu mənada prinsipcə, əvəzin ən məqsədəuyğun forması, ərizəçi bunu tələb edərsə, cinayət işinə yenidən baxılması və həmin iş üzrə icraatın təzələnməsi ola bilərdi (Bax: yuxarıda qeyd olunan “Öcalan Türkiyəyə qarşı” iş üzrə Böyük Palatanın qərarı, 210-cu paraqraf və “Vladimir Romanov Rusiya Federasiyasına qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin 24 iyul 2008-ci il tarixli qərarı, ərizə 41461/02, 118-ci paraqraf). Avropa Məhkəməsi bununla əlaqədar qeyd edir ki, Rusiya Federasiyasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 413-cü maddəsi İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi tərəfindən Konvensiya müddələrinin pozuntularının müəyyən olunması ilə əlaqədar cinayət işi üzrə icraatın təzələnməsini nəzərdə tutmuşdur (Bax: bu qərarın 29-cu paraqrafı).

B. Məhkəmə xərcləri və məsrəflər

66. Ərizəçi məhkəmə xərclərinin və məsrəflərin ödənilməsini tələb etmirdi. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, bu məsələ üzrə hər hansı ödənişin təyin edilməsi üçün əsas yoxdur.

C. Ödəmələrin gecikdirilməsinə görə faiz

67. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, ödəmələr gecikdirildiyi halda faiz Avropa Mərkəzi Bankının borc dərəcəsinin yuxarı həddinə əsaslanmalı və onun üzərinə üç faiz əlavə olunmalıdır.

Göstərilənlərə əsasən məhkəmə:

Yekdilliklə ərizəni qəbul edilən hesab etdi;

Altı lehinə səs və bir əleyhinə səs qərara aldı ki, hüquqi yardımın göstərilməsi məsələsi üzrə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin “c” yarımbəndinin tələbləri pozulmamışdır;

Yekdilliklə qərara aldı ki, susmaq və özünə qarşı ifadə verməmək hüququ üzrə məsələ ilə əlaqədar Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin pozuntusuna yol verilmişdir;

Yekdilliklə qərara aldı ki;

(a) Cavabdeh dövlət Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq bu qərarın qəti qərara çevrildiyi tarixdən sonra üç ay ərzində mənəvi ziyana görə ərizəçiyə 3000 (üç min) Avro ödəməli, bu məbləğdən tutulan hər hansı vergi məbləği onun üzərinə əlavə olunmalı və bu məbləğ ödəniş tarixinə tətbiq edilən məzənnə ilə rubla çevrilməlidir;

(b) Qeyd olunan üç aylıq müddət bitdikdən sonra öhdəlik icra edilənə qədər həmin məbləğlərin üzərinə Avropa Mərkəzi Bankındakı borc dərəcəsinin yuxarı həddinə bərabər olan adi faiz məbləği əlavə edilməli və onun da üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır:

Əvəzin ədalətli ödənilməsi haqqında ərizəçinin qalan tələblərini yekdilliklə rədd edir.

Qərar ingilis dilində tərtib edilmiş və Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci Qaydasının 2-ci və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq, 18 fevral 2010-cu ildə qərar barədə yazılı məlumat göndərilmişdir.

Seksiyanın katibi
S.Nilsen

Məhkəmə palatasının sədri
X.Rozakis

Konvensiyanın 45-ci maddəsinin 2-ci bəndinə və Məhkəmə Reqlamentinin 74-cü qaydasının 2-ci bəndinə əsasən Qərara hakim Şpilmanın qismən üst-üstə düşməyən xüsusi rəyi əlavə olunur.

Hakim Şpilmanın qismən üst-üstə düşməyən rəyi

1. Mən hazırkı Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin “c” yarım-bəndinin müdafiə hüququ ilə bağlı hissədə pozulmadığına dair qərarın nəticəvi hissəsinin 2-ci bəndi ilə razılaşa bilmirəm.

2. İttihamın əsasına ərizəçinin vəkillə məsləhətləşmək üçün imkanı olmadığı vəziyyətdə polis əməkdaşına etdiyi etirafi qoyulmuşdur.

3. “Salduz Türkiyəyə qarşı” işdə Avropa Məhkəməsi müəyyən etmişdi ki, bir qayda olaraq, vəkilə müraciət etmək imkanı polis tərəfindən keçirilən şübhəli şəxs qismində ilk dindirmə anından təmin olunmalıdır. Avropa Məhkəməsi həmçinin müəyyən etmişdir ki, şübhəli şəxs qismində dindirmə zamanı hüquqi yardımın olmaması onun müdafiə hüququnu məhdudlaşdırır və şəxs belə şəraitdə (yəni hüquqi yardım almaq üçün vəkilə müraciət etmək imkanı yaradılmadığı vəziyyətdə) verdiyi etirafedici ifadələri əsasında təqsirli bilindikdə həmin hüquqlar aradan qaldırılması mümkün olmayan şəkildə

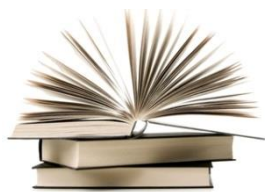
də pozulmuş olur. Avropa Məhkəməsi anoloji yanaşmadan “Panovits Kiprə qarşı” iş üzrə 11 dekabr 2008-ci il tarixli qərarında da istifadə etmişdi.

4. Hazırkı işdə ilk anlarda ərizəçiyə ona qarşı yönəlmiş hər hansı şübhənin və yaxud ittihamın olması barədə xəbərdarlıq edilməmişdi. Düzdür, formal olaraq ərizəçi həbs olunmamışdı və yaxud polis bölməsində dindirilməmişdi. Lakin 21 fevral 2001-ci il tarixli dindirmə yollarda aparılan adi yoxlama ilə qətiyyəən müqayisəyə gəlməyən şəraitdə həyata keçirilmişdi.

5. Əksinə, iş materiallarından görüldüyü kimi yolda yoxlamalar təşkilat rəhbərinin təşəbbüsü ilə aparılırdı (Bax: Qərarın 7-ci paragrafı). Avtomobilə baxış keçirilərkən dizel yanacağı ilə dolu iki kanistr götürülmüş və polis əməkdaşları tərəfindən ərizəçinin tam sorğu-sualı aparılmışdı. Onun gedişində ərizəçinin yanacağı təşkilatın ərazisindən götürdüyü qeyd olunan yazılı baxış protokolu tərtib olunmuşdu. Ərizəçidən protokolu dərhal – hadisə yerində imzalamaq xahiş olunmuşdu (Bax: 10-cu paragraf). Az müddət sonra ərizəçiyə özünə qarşı ifadə verməmək hüququ elan olunmuş və o, əlavə olaraq bildirmişdi ki, yanacağı şəxsi məqsədləri üçün götürmüşdür (Bax: 11-ci paragraf). Baxış protokolunun tərtib olunması və ərizəçidən izahatın alınması ardıcıl – arası kəsilməyən hadisələrin axarında həyata keçirilmişdi (Bax: 47-ci paragraf).

6. Qərarın 48-ci paragrafında göstərilənlərə baxmayaraq, mən, işin hallarının ərizəçinin hərəkət sərbəstliyinin ciddi şəkildə məhdudlaşdırılmadığına dəlalət etməsi haqqında nəticə ilə razılaşa bilmərəm. Mən hesab edirəm ki, həmin hallar hüquqi yardım haqqında tələbin işə salınması üçün yetərli idi.

7. Polis əməkdaşlarına heç nə mane olmurdu ki, onlar dərhal (yəni, 2001-ci ilin martın 2-də deyil, fevralın 21-də) ərizəçiyə vəkilə malik olmaq hüququnu elan etsinlər və onu polis şöbəsinə dəvət edib dindirməni orada Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin “c” yarım bəndinin tələblərinə cavab verən şəraitdə aparsınlar.

NƏZƏRİYYƏ VƏ HÜQUQTƏTBİQETMƏ PROBLEMLƏRİ

Yusifəli Süleyman oğlu Qurbanov
Ali Məhkəmənin hakimi

Qəraradlardan şikayət verilməsi və həmin şikayətlərə baxılması qaydasının Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsində tənzimlənməsinə dair mülahizələr və təhlillər

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra – AR MPM) 395.1-ci maddəsində məhkəmə tərəfindən ayrıca akt şəklində (yəni, məhkəmə qətnaməsindən ayrılıqda) qəbul edilmiş qəraraddan yalnız həmin məcəllədə göstərilmiş hallarda və məhkəmənin qərarı işin sonrakı hərəkətinə maneə olduqda şikayət verilməsi imkanı nəzərdə tutulmuşdur. Göründüyü kimi qanunverici şikayət verilə bilən qəraradları iki kateqoriyaya ayırarkən məcəllədə birbaşa göstərilmiş qəraradlarla yanaşı, məcəllədə birbaşa göstərilməsə də, işin sonrakı hərəkətinə mane ola bilən qəraradlara da yenidən baxılmasını nəzərə almışdır. AR MPM-in 395.2-ci maddəsinə görə sözügedən kateqoriyalı qəraradlardan başqa birinci instansiya məhkəməsinin digər qəraradlarından şikayət verilmir. İşdə iştirak edən şəxslər bu qəraradlardan narazı qaldıqda qərardada olan etirazlarını apellyasiya şikayətlərinə daxil edə bilirlər.

Qeyd edək ki, şikayət verilə bilən qəraradların siyahısı MPM-də ayrıca normada nəzərdə tutulmamışdır. Lakin mülki prosesual qanunvericiliyi ümumilikdə nəzərdən keçirdikdə aydın olur ki, ayrı-ayrı maddələrdə müəyyən qəraradlardan şikayət verilməsi birbaşa göstərilmişdir. Bunlara aidiyyət məsələləri, məhkəmə xərcləri, cəriməni götürməkdən və ya onun miqdarını azaltmaqdan imtina edilməsi, prosesual müddətlərə dair məsələ, iddia ərizəsinin qaytarılması, iddia ərizəsini qəbul etməkdən imtina, iddianı təmin etmək məsələləri, iddianı təmin etmənin ləğv edilməsi və yaxud iddianı təmin etmənin bir növünün digəri ilə əvəz edilməsi, işin məhkəmə baxışına hazırlanmasının dayandırılması və ya

xitam verilməsi barədə qətnaməyə düzəlişlər edilməsi, əlavə qətnamə çıxarmaqdan imtina, qətnamənin izah edilməsi məsələsi, qətnamənin icrasına möhlət verilməsi və ya onun hissə-hissə icra edilməsi, qətnamənin icra üsulunun və qaydasının dəyişdirilməsi, icra üzrə icraatın dayandırılması, ödənilməli olan pul məbləğinin indeksasiyası, iş üzrə icraatın dayandırılması, iddianın baxılmamış saxlanması və iş üzrə icraata xitam verilməsi haqqında qəbul edilən qəraradları misal göstərə bilərik.

Bundan başqa, MPM-də itirilmiş sənədlər üzrə onları təqdim edən şəxsin hüquqlarının bərpa edilməsi (Çağırış icraatı) ilə əlaqədar işlərə baxılarkən hakimin itirilmiş sənəd üzrə vəsait ödəməsinə və ya verməsinə sənədi vermiş idarəyə (şəxsə) qadağan etməsi, habelə ərizəçinin hesabına mətbuatda elan vermək barədə qərarad çıxarmaqdan imtina etməsindən, eləcə də həmin icraat üzrə məhkəmənin sənədi itirmiş şəxsin ərizəsini baxılmamış saxlaması, eyni zamanda, ərizəçiyə həmin sənədi saxlayana qarşı onu tələb etmək barədə ümumi qaydada iddia vermək hüququnun, sənədi saxlayana isə hakimin qadağanedici tədbirlərlə vurulmuş zərəri ərizəçidən almaq hüququnun izah olunması ilə əlaqədar məhkəmə tərəfindən qəbul edilmiş qəraradlardan xüsusi şikayətin verilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Onu da qeyd edək ki, qanunda xüsusi şikayətin mahiyyəti göstərilməmişdir.

Müəyyən məsələlərə aid qəraradların təhlilindən aydın olur ki, MPM-də göstərilmiş bəzi şikayət verilə bilən qəraradlar işin sonrakı hərəkətinə maneə olurlar. Buraya iş üzrə icraatın dayandırılması, ərizənin baxılmamış saxlanması, iddia ərizəsinin qəbulundan imtina, iddia ərizəsinin qaytarılması, icra üzrə icraatın dayandırılması, iş üzrə icraata xitam verilməsi, prosessual müddətin bərpasından imtina, işin məhkəmə baxışına hazırlanmasının dayandırılması barədə qəraradları misal göstərmək olar. Elə qəraradlar vardır ki, işin sonrakı hərəkətinə maneə olsa da, onlardan şikayət verilməsi MPM-də nəzərdə tutulmamışdır. Belə ki, MPM-in 279.3-cü maddəsinə əsasən məhkəmə əmrinin verilməsi haqqında ərizənin qəbul edilməsindən imtina olunması barədə çıxarılan qəraraddan şikayət verilə bilməz.

Artıq yuxarıda qeyd olunduğu kimi AR MPM-in 395.1-ci maddəsinə görə məcəllədə göstərilməsə də, işin sonrakı hərəkətinə maneə olan qəraradlardan şikayət verilə bilər. Məsələn, MPM-in 231-ci maddəsində işin sonrakı hərəkətinə maneə olan icra üzrə icraatın dayandırılması barədə məhkəmə qəraradından şikayət verilməsi müəyyən olunmuşdur. Həmin

məcəllədə nəzərdə tutulmasa da, “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 21.5-ci maddəsinə əsasən icraatın dayandırılması ilə yanaşı, icraata xitam verilməsi haqqında qərardaddan da AR MPM ilə nəzərdə tutulmuş müddətlərdə və qaydada şikayət verilməsi təsbit olunmuşdur. Sözügedən qanunun 21.3-cü maddəsində birbaşa göstərilir ki, dayandırılmış və ya xitam verilmiş icraat üzrə hər hansı icra hərəkətlərinin həyata keçirilməsinə yol verilmir. Bununla bağlı qəbul edilmiş qərardad işin sonrakı hərəkətinə mane olur.

MPM-in 267.3-cü maddəsinə əsasən şikayət yazılı şəkildə qərardadı qəbul edən məhkəməyə verilməlidir. Bununla belə, MPM-in 127.3, 253.2.2-ci maddələrində həmin normanın göstərişinin əksinə olaraq məhkəmə cəriməsinin götürməkdən və onun miqdarını azaltmaqdan imtina edilməsi barədə, eləcə də cavabdehin ərizəsi ilə qiyabi qətnamənin ləğvindən imtina edilməsi barədə qərardaddan apellyasiya qaydasında şikayət vermək hüququ nəzərdə tutulmuşdur.

Bundan başqa, MPM-in 357.1-ci maddəsində birinci instansiya məhkəməsinin qanuni qüvvəyə minməmiş qərardadından həmin məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, tərəflərin, üçüncü şəxslərin apellyasiya şikayəti vermək hüququ müəyyən olunmuşdur. Halbuki MPM-in 267.3, 269.2, 269.3, 396.1 və 397.1-ci maddələrinə görə qərardaddan şikayət onu qəbul etmiş birinci instansiya məhkəməsinə verilir.

MPM-in 395-ci maddəsində birinci instansiya məhkəməsinin qərardadlarından apellyasiya şikayəti deyil, yalnız şikayət verilməsi nəzərdə tutulub və apellyasiya icraatında apellyasiya məhkəməsinin apellyasiya şikayətinə deyil, “şikayətə baxması” ifadəsi işlədilmişdir. Bunu 397.1-ci maddənin göstərişi də təsdiq edir. Belə ki, həmin maddədə göstərilmişdir ki, Məcəllənin 269.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş əsaslar olduqda, yəni şikayət qərardadı qəbul etmiş birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən əsassız hesab edilsə, qərardaddan verilən ilkin şikayət işlə birlikdə apellyasiya instansiya məhkəməsinə göndərilir. Buradan belə nəticə çıxır ki, heç bir halda məhkəmə qərardadından birbaşa və ümumiyyətlə, apellyasiya şikayəti verilə bilməz. Çünki normanın mənasına görə apellyasiya instansiya məhkəməsi yalnız birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən ona ünvanlanmış, təmin edilməyən ilkin şikayətə baxmalıdır. Əgər şikayət apellyasiya qaydasında birbaşa apellyasiya məhkəməsinə göndərilirsə, bu, MPM-in 366.2-ci maddəsinin tələbinə əsasən apellya-

siyanın mümkünlüyü üçün əsas olmadığından qəbul olunmamış hesab ediləcəkdir.

Qeyd edək ki, MPM-in 396.1-ci maddəsində şikayətin birinci instansiya məhkəməsinin qərarının rəsmi qaydada verildikdən sonra 10 gün müddətində birinci instansiya məhkəməsinə verilə bilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Həmin maddənin ikinci hissəsinə görə isə əgər qərar təərəflərin iştirakı ilə elan edilirsə, şikayət vermə müddəti qərarın elan edildiyi vaxtdan hesablanır. Oxşar müddəalar MPM-in 267.3 və 268-ci maddələrində də təsbit olunmuşdur. Belə ki MPM-in 267.3-cü maddəsində deyilir: “Şikayət yazılı şəkildə qərarı qəbul edən məhkəməyə verilir”. Məcəllənin 268-ci maddəsində isə qeyd olunur ki, “Şikayət qərar təərəfə rəsmi qaydada verildikdən sonra 10 gün müddətində verilir” (birinci hissə), “Qərar ondan şikayət vermək hüququna malik olan şəxslərin yanında elan edilmişdirsə, şikayət vermə müddəti qərarın elan olduğu vaxtdan hesablanır” (ikinci hissə).

Fikrimizcə, təkrarçılıq olmasın deyə, yuxarıda sözügedən məzmunca bir-birinin eyni olan iki normanın məcəllədə saxlanılmasına ehtiyac yoxdur və onlardan birinin çıxarılması məqsədmüvafiqdir.

Həmçinin, qərarlardan şikayət verilməsi qaydasını müəyyən edən MPM-in 267.1 və 395.1-ci maddələrinin məzmunları da təxminən eynidir. Belə ki, 267.1-ci maddədə məhkəmə tərəfindən ayrıca akt şəklində qəbul edilmiş qərardan bu məcəllədə göstərilmiş hallarda şikayət verilməsi göstərildiyi halda, 395-ci maddədə qərarlardan bu məcəllədə göstərilən hallarda və məhkəmənin qərarı işin sonrakı hərəkətinə mane olduqda şikayət verilməsi imkanı nəzərdə tutulub.

Bundan başqa, işin icraatına xitam verilməsi, ərizənin baxılmamış saxlanılması, iş üzrə icraatın dayandırılması və s. məsələlər barədə qəbul edilmiş qərarlardan şikayət verilməsi həm məcəllədə birbaşa nəzərdə tutulub, həm də onlar öz-özlüyündə işin sonrakı hərəkətinə mane olan qərarlara aiddir. Belə olan halda onların həmin kateqoriya üzrə fərqləndirilməsi çətinlik törədir. Bu baxımdan hesab edirik ki, qərarlardan şikayət verilməsini tənzimləyən normaların birinin məcəllədən çıxarılması məqsədmüvafiqdir.

MPM-in 395.2-ci maddəsindən aydın olur ki, həmin maddənin birinci hissəsində sadalanan hallardan başqa birinci instansiya məhkəməsinin digər qərarlarından şikayət verilmir. İşdə iştirak edən şəxslər bu qərarlardan narazı qaldıqda qərarda olan etirazlarını apellyasiya şikayətlərinə daxil edə bilirlər. Bu o deməkdir ki, işdə iştirak edən şəxs-

lər qanuna əsasən şikayət verilməyən qərarlardan narazı qaldıqda bununla bağlı etirazlarını həmin iş üzrə qəbul edilmiş qətnamədən verdikləri apellyasiya şikayətinə daxil edə bilirlər. Əgər apellyasiya instansiya məhkəməsi müəyyən etsə ki, həmin qərardadın qəbul edilməsi nəticəsində düzgün olmayan qətnamə qəbul edilmişdir, onda həmin qərardada da öz münasibətini bildirməklə qətnaməni ləğv edir.

MPM-də birinci instansiya məhkəməsinin qərardadından verilən şikayətin məzmununa aid tələblər, şikayətin qaytarılması, şikayətin surətinin işdə iştirak edən şəxslərə göndərilməsi, şikayətə baxılmasının vaxtı və yeri haqqında işdə iştirak edən şəxslərin məlumatlandırılması barədə düzünə göstəriş yoxdur. Apellyasiya şikayətinin qaytarılması üçün əsaslar mövcud olduğu halda, məsələn, şikayət imzalanmadıqda və ya onu imzalamağa hüququ olmayan şəxs və ya vəzifəsi göstərilməyən şəxs tərəfindən imzalandıqda, şikayətə müəyyən edilmiş qaydada və məbləğdə dövlət rüsumunun ödənilməsini təsdiq edən sənəd əlavə olunmadıqda (məsələn, iddia ərizəsinin baxılmamış saxlanması, iş üzrə icraata xitam verilməsi və məhkəmə cərimələrinin qoyulması barədə qərardadlardan şikayət verilərkən 10 manat məbləğində dövlət rüsumu ödənilmədikdə, şikayət müəyyən edilmiş 10 günlük müddət keçdikdən sonra verildikdə və s.) şikayətin hansı normalara əsasən qaytarılması, şikayətin qaytarılmasının necə rəsmiləşdirilməsi göstərilmədiyindən təcrübədə çətinlik yaranır. Mövcud problemin həlli yolu kimi hesab edirik ki, apellyasiya şikayətinin məzmununa, qaytarılmasına aid qaydalar şikayətə münasibətdə də tətbiq oluna bilər.

MPM-in 263.6-cı maddəsində göstərildiyi kimi məhkəmə tərəfindən qərardadın işdə iştirak edən şəxslərin çəkişmə, hüquq bərabərliyi prinsipinin təmin edildiyi, bu məcəlləyə müvafiq olaraq məhkəmə baxışının ümumi müddəalarına əməl olunduğu bir şəraitdə qəbul edilməli olması əsasına görə hesab edirik ki, birinci instansiya məhkəməsi qəbul etdiyi qərardaddan verilən şikayətə baxılması zamanı işdə iştirak edən şəxslərin iştirakını təmin etməlidir.

MPM-in 269.1-ci maddəsinə əsasən şikayətə qərardadı qəbul etmiş birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən 3 gün müddətində baxılır. Bu isə təcrübədə bəzən işdə iştirak edən şəxslərin vaxtında məlumatlandırılmasını istisna edə bilər.

MPM-də şikayətə birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən şikayət vermə müddəti kimi müəyyən edilən 10 günlük müddət bitdikdən sonra

baxılması barədə də konkret göstəriş olmadığından bu kimi hallar təcrübədə müəyyən çətinliklər yaradır.

MPM-in 364-cü maddəsində göstərilir ki, birinci instansiya məhkəməsi apellyasiya şikayətini işlə birlikdə apellyasiya şikayətinin verilmə müddəti (yəni bir ay müddət) bitdikdən sonra 7 gün müddətində apellyasiya instansiya məhkəməsinə göndərir. Belə qaydanın əvvəllər olmasa da, hazırda qüvvədə olan mülki prosesual qanunvericilikdə müəyyən olunması ona xidmət edir ki, apellyasiya instansiya məhkəməsində birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən qəbul olunmuş qanuni qüvvəyə minməmiş qətnamədən apellyasiya şikayəti vermək hüququna malik olan şəxslərin şikayət verməsi üçün qanunla müəyyən olunmuş müddətlər daxilində verdikləri apellyasiya şikayətlərinə birlikdə baxılması imkanı təmin edilmiş olsun. Fikrimizcə, həmin müddəanın qəraradlardan verilən şikayətlərə baxılması zamanı da nəzərdə tutulması ədalət mühakiməsinin çəkişmə, tərəflərin hüquq bərabərliyi və faktlar əsasında həyata keçirilməsi prinsipinin tətbiqi baxımdan düzgün olardı. Təsəvvür edək ki, işdə iştirak edən şəxslərdən biri qəraradı rəsmi qaydada aldığı vaxtdan və ya yanında elan edildiyi vaxtdan bir neçə gün keçmiş şikayət verir və məhkəmə həmin şikayətə 3 gün ərzində baxıb müvafiq qərar qəbul edir, digər tərəf isə qanunla müəyyən edilmiş 10 gün müddətində şikayət verir. Belə halda məhkəmə nə etməlidir? Eyni qərarada münasibətdə verilən müxtəlif şikayətlər üzrə ayrı-ayrı qəraradlar qəbul etməlidir və ya təmin etmədiyi şikayəti apellyasiya məhkəməsinə göndərməlidir?! Bu kimi halların baş verməməsi üçün qəraradlardan verilən şikayətə baxılmasına münasibətdə də yuxarıda göstərilən qaydalar müəyyənləşdirilməlidir.

MPM-in 269.2-ci maddəsinə əsasən şikayətə qəraradı qəbul etmiş birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən baxılarkən şikayət əsaslıdırsa, hakim qəraradı dəyişdirir və ya ləğv edir və mübahisəyə baxılması üçün tərəflərlə birlikdə sonrakı prosesual hərəkətləri yerinə yetirir. Bu zaman hakimin qəraradı dəyişdirərkən və ya ləğv edərkən hansı formada məhkəmə aktını qəbul etməsi barədə qanunvericilikdə düzünə göstəriş olmasa da, hesab edirik ki, əgər şikayət qəraradın ləğvinə və ya dəyişdirilməsinə yönəlmişdirsə, ondan digər tərəfin şikayət verməsinin məhdudlaşdırılmaması üçün məhkəmə öz qəraradını ləğv etməsi və ya dəyişdirməsi barədə müstəqil akt şəklində qərarad çıxarmalıdır. Hakimin qəbul etdiyi qəraradı bir halda şikayət əsasında deyil, vəsatət üzrə ləğv etməsinin müəyyən edilməsi həmin normanın tələbi ilə uyğunsuzluq

təşkil edir. Belə ki, MPM-in 260.5-ci maddəsində göstərilmişdir ki, məhkəmə iddiaçı və ya cavabdehin vəsatəti üzrə, onlar məhkəmə iclasında iştirak etməmələrinin və bu haqda məhkəməyə məlumat verməmələrinin üzrlü səbəblərdən baş verməsi haqqında sübutlar təqdim etdikdə, həmin məcəllənin 259.0.6 və 259.0.7-ci maddələrində göstərilən əsərlərlə, yəni işə onların iştirakı olmadan baxmağı xahiş etməmiş tərəflər məhkəməyə gəlmədikdə və ya işə onun iştirakı olmadan baxmağı xahiş etməmiş iddiaçı məhkəmənin birinci çağırışına gəlmədikdə, cavabdeh işə işin mahiyyəti üzrə baxılmasını tələb etmədikdə, ərizənin baxılmamış saxlanması barədə öz qəraradını ləğv edir.

Məhkəmənin şikayətə baxılması üzrə öz qəraradını ləğv etməsi və ya dəyişdirməsi barədə qəbul etdiyi yeni qəraradından şikayət verilməsi həmin normada nəzərdə tutulmasa da, şikayətin yazılı şəkildə qəraradı qəbul edən məhkəməyə verilməsi barədə normanın göstərişi belə düşünməyə əsas verir ki, yeni qəraradlardan da verilmiş şikayət ilkin olaraq birinci instansiya məhkəməsində baxılmalı, şikayət əsaslı olmadıqda baxılması üçün apellyasiya məhkəməsinə göndərməlidir. Məsələn, tərəflərin barışıq sazişinin təsdiq olunması ilə əlaqədar iş üzrə icraata xitam verilməsi barədə qəraraddan cavabdehin verdiyi şikayət əsasında məhkəmə qəraradı ləğv edir və mübahisəyə baxılması üçün məhkəmə iclasının vaxtını təyin edir. Həmin qəraraddan iddiaçı şikayət verərsə, iş birinci instansiya məhkəməsində baxılmalı, təmin edilmədiyi halda apellyasiya məhkəməsinə ilkin şikayət kimi göndərməlidir. Maddənin məzmunundan zahirən belə çıxır ki, məhkəmə qəraradı dəyişdirdikdə və ya ləğv etdikdə şikayət verilsə də belə mütləq mübahisəyə baxılması üçün tərəflərlə birlikdə sonrakı hərəkətləri yerinə yetirməlidir. Lakin müstəqil akt şəklinə qəbul edilən qəraradlardan işdə iştirak edən şəxslərin şikayət vermək hüququ baxımından belə nəticəyə gəlmək olar ki, əgər həmin qəraraddan şikayət verilərsə, məhkəmə tərəflərin iştirakı ilə sonrakı prosessual hərəkətləri yerinə yetirməməli, o, həmin şikayətə baxmalı və təmin etmədiyi halda apellyasiya instansiya məhkəməsinə göndərməlidir. Qeyd etmək lazımdır ki, əgər şikayət həmin qəraradın ləğvinə yönəlməsinə baxmayaraq, məhkəmə qəraradı dəyişdirmişdirsə, deməli, faktiki olaraq şikayəti təmin etməmişdirsə, belə halda məhkəmə ilkin şikayəti birbaşa apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərməlidir. Çünki qəraradın ləğvinə yönəlmiş şikayətə baxılmasının nəticəsi kimi həmin qəraradın dəyişdirilməsi məhkəmə tərəfindən şikayətin əsassız hesab edildiyini təsdiq edir. Həmçinin qəraraddan verilən şikayət

təmin olunmadıqda, yəni qərardadın ləğvinə yönəlmiş şikayətə baxılmasının nəticəsi kimi qərardad ləğv edilmədikdə və ya qərardadın dəyişdirilməsinə yönəlmiş şikayətə baxılmasının nəticəsi kimi qərardad dəyişdirilmədikdə, bu şikayətə baxıldıqdan sonra ilkin şikayət 7 gün müddətində işlə birlikdə apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməlidir (MPM-in 269.3-cü maddəsi).

Qərardaddan verilən şikayətin təmin olunmaması haqqında birinci instansiya məhkəməsinin müstəqil akt şəklində qərardad qəbul etməsi qanunda birbaşa nəzərdə tutulmayıb. Hesab edirik ki, qanunla birinci instansiya məhkəməsinə öz qərardadını yalnız dəyişdirmək və ya ləğv etmək səlahiyyəti verilməsinə baxmayaraq, şikayəti təmin etmədikdə, öz qərardadını qüvvədə saxlamaq səlahiyyəti verilmədiyindən və birinci instansiya məhkəməsinin qərardadını qüvvədə saxlamaq səlahiyyətinin yalnız apellyasiya instansiyası məhkəməsinə aid olduğundan və qanunda şikayətin təmin olunmaması barədə məhkəmənin qərardadından şikayət verilməsi imkanı nəzərdə tutulmadığından birinci instansiya məhkəməsi şikayəti təmin etmədikdə müstəqil akt şəklində deyil, yerində müşavirə edib məhkəmənin iclas protokoluna daxil etməklə qərardad çıxarmalı və həmin qərardadda işin apellyasiya məhkəməsinə göndəriləcəyi göstərilməlidir. Çünki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən şikayətə baxılması qaydasını müəyyən edən AR MPM-in 397.1-ci maddəsinə əsasən məhkəmənin qərardadından verilən ilkin şikayət işlə birlikdə apellyasiya məhkəməsinə göndərilməlidir. Buradan belə nəticə çıxır ki, hər bir halda şikayət qərardadın ləğvinə və ya dəyişdirilməsinə yönəlir, qərardadın bir daha təsdiq olunmasına yönəlmişdir. Digər tərəfdən normada da ilkin şikayətin baxıldıqdan sonra 7 gün müddətində göndərilməsinin müəyyən edilməsi şikayətin təmin edilməməsindən şikayət vermə müddəti kimi müəyyən edilmiş 10 gün ərzində şikayət vermək imkanını faktiki olaraq istisna edir. Belə olan halda şikayətin təmin olunmaması səbəbindən onun verilməsinə ehtiyac qalmır. Çünki həmin şikayətə apellyasiya məhkəməsi tərəfindən baxılacaqdır. Ona görə də belə halda müstəqil akt şəklində qərardad qəbul edilmir. Konkret misalla fikrimizə aydınlıq gətirək. Tutaq ki, məhkəmə iş üzrə icraata xitam verilməsi haqqında qərardad qəbul edir və tərəflərdən biri onun ləğv olunması məqsədilə birinci instansiya məhkəməsinə şikayət verir. Belə fərz edək ki, məhkəmə müstəqil akt şəklində qərardad qəbul etməklə şikayəti təmin etmir. Əgər qərardad müstəqil akt şəklində qəbul olunubsa, onlar işdə iştirak edən şəxslərə göndərilməli və qərardaddan rəsmi qaydada təqdim edildiyi vaxtdan 10

gün müddətində həmin məhkəməyə şikayət verilməsi mütləq göstərilməlidir. Fərz edək ki, qanunla müəyyən olunmuş 10 günlük müddət ərzində tərəf şikayət verənə qədər məhkəmə normanın tələbinə əsasən 7 gün müddətində ilkin şikayəti işlə birlikdə apellyasiya məhkəməsinə göndərir və 10 gün müddətində həmin qərardaddan tərəfin verdiyi şikayət birinci instansiya məhkəməsinə daxil olur. Belə halda məhkəmə nə etməlidir? Bu cür halların yaranmaması üçün normanın təhlilindən belə nəticə çıxarılmalıdır ki, şikayət təmin olunmursa, bununla bağlı müstəqil akt şəklində qərardad qəbul olunmur və yalnız ilkin şikayətin apellyasiya məhkəməsinə göndərilməsi onu ifadə edir ki, apellyasiya instansiya məhkəməsi ilkin şikayətin təmin edilməməsi barədə qərardaddan verilən şikayətə deyil, ilkin şikayətə baxmalıdır. Buradan da belə nəticə çıxarmaq olar ki, şikayətin təmin olunmaması barədə qərardaddan şikayətin verilməsi göstərilən əsaslara görə qanunda nəzərdə tutulmayıb. Belə təsəvvür edək ki, birinci instansiya məhkəməsi verilən şikayəti təmin etmir və bununla bağlı müstəqil akt şəklində qərardad qəbul edir. Birinci instansiya məhkəməsi qanunun tələbinə əsasən şikayəti təmin etmədikdə, “ilkin şikayəti apellyasiya məhkəməsinə göndərməlidir” prinsipinə əsasən ilkin şikayəti apellyasiya məhkəməsinə göndərir. Apellyasiya məhkəməsi tərəfin şikayətini əsaslı hesab edərək məhkəmənin ilkin şikayət verilən qərardadını ləğv edir, şikayətin təmin edilməməsi barədə məhkəmənin digər qərardadına bundan şikayət verilmədiyi üçün toxuna bilmir. Nəticədə bir iş üzrə həm şikayətin təmin olunmaması barədə birinci instansiya məhkəməsinin, həm də şikayətin təmin olunması barədə apellyasiya məhkəməsinin qərardadları mövcud olur.

Təcrübədə birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən şikayətin təmin edilməməsi barədə müstəqil akt şəklində qərardad çıxarılmasına təsadüf olunur və həmin qərardadda şikayətin baxılması üçün apellyasiya məhkəməsinə göndərilməsi qeyd olunmaqla yanaşı, qərardaddan 10 gün müddətində işə baxmış məhkəməyə şikayət verilməsi qaydası da göstərilir. Göstərilən əsaslara görə hesab edirik ki, şikayətin təmin edilməməsi barədə müstəqil akt şəklində qərardadın çıxarılması qanunun tələbinə ziddir. Yalnız şikayət verilə bilməyən qərardadlar sırasına aid olduğundan belə qərardadlar məhkəmə iclas protokoluna daxil edilməli və yerində müşavirə etməklə çıxarılmalıdır.

Təcrübədə elə hallar olur ki, qərardadlardan verilən şikayətlər birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən birbaşa apellyasiya məhkəməsinə göndərilir. Bu da ilkin şikayətə qərardadı qəbul etmiş məhkəmə tərəfin-

dən baxılmasını müəyyən edən normanın tələblərinə ziddir. Belə olan halda apellyasiya instansiya məhkəməsi MPM-in 366-cı maddəsinin tələbinə əsasən prosesual əsaslar olmadığına görə apellyasiyanı qeyri-mümkün hesab edib şikayəti işlə birlikdə birinci instansiya məhkəməsinə göndərməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən şikayətə baxılması müddəti və qaydasını müəyyən edən MPM-in 397.2-ci maddəsində göstərilir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi şikayətə onun məhkəməyə daxil olduğu vaxtdan 20 gün müddətində apellyasiya qaydasında baxır.

Apellyasiya instansiya məhkəməsi tərəfindən qərardaddan verilən şikayətin surətinin digər tərəfə göndərilməsi və şikayətə qarşı etiraz və ya izahatın bildirilməsi üçün qanunda müəyyən müddət nəzərdə tutulmayıb. Qeyd edək ki, qətnamədən verilən apellyasiya şikayətinə baxılmasını tənzimləyən qaydaları qərardadlardan verilən şikayətlərə tətbiq etmək olmaz. Belə ki, MPM-in 362-ci maddəsinin tələbinə görə apellyasiya şikayəti və ona əlavə olunan yazılı sənədlər işdə iştirak edən şəxslərin sayına görə işə birinci instansiyada baxmış məhkəməyə təqdim edilməlidir. Lakin qərardadlardan verilən şikayətin surətinin birinci instansiya məhkəməsinə təqdim edilməsi barədə məcəllədə göstəriş yoxdur.

MPM-in 369-cu maddəsi apellyasiya şikayətindən imtina edilməsini nəzərdə tutur. Apellyasiya icraatında qərardaddan verilən şikayətdən imtina və onun hansı hüquqi nəticələrə səbəb olmasını müəyyən edən konkret norma yoxdur. Qeyd olunan norma ancaq apellyasiya şikayətindən imtinanın məhkəmə tərəfindən qəbul edilməsinin birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsinin tanınmasına səbəb olmasını nizamlayır. Fikrimizcə, konkret normada nəzərdə tutulmasa da, qərardaddan verilən şikayətdən imtina olunduqda həmin norma tətbiq edilə bilər.

MPM-in 398-ci maddəsinə əsasən apellyasiya instansiya məhkəməsi şikayətə baxıb qərardad qəbul etdikdə birinci instansiya məhkəməsinin qərardadını dəyişdirmədən saxlayıb şikayəti təmin etməmək, qərardadı tam və ya qismən ləğv edib, yaxud dəyişib işi birinci instansiya məhkəməsinə göndərmək, qərardadı tam və ya qismən ləğv edib qərardadla həll edilməli olan məsələni həll etmək hüququ verilmiş, həmçinin MPM-in 399-cu maddəsi ilə müəyyən edilmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsinin qərardadını ləğv edib işi yenidən baxılmağa göndərdikdə apellyasiya instansiya məhkəməsinin qərardadında müəyyən olunmuş göstərişlər işə baxan birinci instansiya məhkəməsi üçün məcburidir.

Məcəllədə apellyasiya instansiya məhkəmələrinin qəraradlarından işdə iştirak edən şəxslərin qərarad həmin şəxslərə rəsmi qaydada verildiyi gündən 10 gün müddətində kassasiya şikayəti vermək hüquqları nəzərdə tutulub və həmin şikayətə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki və inzibati-iqtisadi kollegiyaları tərəfindən kassasiya şikayətinin daxil olduğu gündən 2 ay müddətində baxılması müəyyənləşdirilib.

Dediklərimizi yekunlaşdırsaq belə nəticəyə gələ bilərik ki, Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsində mühüm təcrübi əhəmiyyətə malik olan məhkəmə qəraradlarından şikayət verilməsi və həmin şikayətlərə baxılması qaydasının tənzimlənməsinə dair müddəaların təkmilləşdirilməsi zərurətdən qaynaqlanır.

İstifadə olunmuş normativ-hüquqi aktların və hüquqi ədəbiyyatın siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikasının Mülki-Prosessual Məcəlləsi. Bakı, Qanun,2010.
2. “İcra haqqında” 27 dekabr 2001-ci il tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanunu.
3. **Manafov F., Hüseynov Ə., Kərimli B.** Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin Kommentariyası. III bölmə. Birinci instansiya məhkəməsində icraat. I yarımbölmə. İddia icraatı. Bakı, “Digesta” nəşriyyatı, 2010.
4. **Manafov F., Hüseynov Ə., Kərimli B.** Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin Kommentariyası. III və IV bölmələr. Bakı, “Digesta”, 2010.

HAKİMLƏRİN MİLLİ VƏ BEYNƏLXALQ QURUMLARINDA

Əli Kərim oğlu Allahverdiyev
Ali Məhkəmənin hakimi,
Hakimlərin Seçki Komitəsinin üzvü

Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı Məhkəmə-Hüquq Şurasının 2010-cu ildə baxdığı bir sıra işlər haqqında

Hakimlərin müntəzəm olaraq Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə qərarları ilə tanış edilməsini Bülletenin bu sərlovhəsinin əsas məqsədlərindən biri kimi müəyyən etmişik. Hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları ilə bağlı qərarların digər hakimlərin nəzərinə çatdırılmasının vacibliyi, xüsusilə intizam tənbehlərinə səbəb olan pozuntular barədə hakim korpusunun məlumatlandırılmasının zəruriliyi hakimlərin statusuna dair beynəlxalq-hüquqi sənədlərdə də öz əksini tapmışdır. Hesab edirik ki, bu yolla həm hakimlərin özünüidarəsi sahəsində şəffaflıq təmin olunur, həm də eyni pozuntuların digər hakimlər tərəfindən törədilməsi hallarının qarşısı alınmış olur. Bu məqsədlərdən çıxış edərək Bülletenin hazırkı sayında 2010-cu ildə Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə qəbul etdiyi bir sıra qərarlar barəsində ümumiləşdirilmiş məlumatları və buna dair müvafiq təhlili muxtar respublika hakimlərinin diqqətinə çatdırmaq istərdik.

2010-cu ildə Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunması haqqında 21 qərar qəbul edilmişdir. Bu qərarlar Məhkəmə-Hüquq Şurasının 04 fevral, 04 may, 27 avqust və 11 oktyabr 2010-cu il tarixli iclaslarında qəbul olunmuşdur¹. Həmin qərarlar əsasında barələrində intizam icraatı başlanılan hakimlərdən 9 nəfərinə (Bakı şəhəri Səbail, Əzizbəyov (hazırda Xəzər), Suraxanı, Xətai, Yasamal, Binəqədi, Nizami rayon məhkəmələrinin, Sumqayıt şəhər və Zərdab rayon məhkəməsinin hakimlərinə) töhmət verilmiş, 4 nəfərinə (Bakı şəhəri Yasamal və Səbail rayon məhkəmələrinin, Ağdam hərbi məhkəməsi və Ağcəbədi rayon

¹ Bu sərlovhənin hazırlanması zamanı Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə 04 fevral, 04 may, avqust və 11 oktyabr 2010-cu il tarixli qərarlarına istinad olunmuşdur.

məhkəməsinin hakimlərinə) irad tutulmuş, 3 nəfərin (Bakı şəhəri Binəqədi və Yasamal rayon məhkəmələrinin və Lənkəran rayon məhkəməsinin hakimləri) barəsində iş yerinin dəyişdirilməsi, 3 nəfərin (Binəqədi, Yasamal və Sabunçu rayon məhkəmələrinin hakimlərinin) isə hakimlik səlahiyyətlərinə vaxtından əvvəl xitam verilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə müraciət olunmuşdur.

Barələrində intizam icraatı başlanılmış 2 nəfər hakim haqqında intizam icraatlarına xitam verilmişdir. Bununla yanaşı, icraata xitam verilən intizam işlərində də hakimlər tərəfindən pozuntulara yol verilməsi müəyyən olunmuş, lakin Məhkəmə-Hüquq Şurası həmin nöqsanların xarakterini və digər diqqətəlayiq halları nəzərə alıb icraatın müzakirə ilə bitirilməsini məqsəddə müvafiq hesab etmişdir.

İntizam icraatının başlanılmasına on beş halda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin, iki halda Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin, iki halda Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin, bir halda Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin sədrlərinin, bir halda isə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin (hakim barəsində müvafiq apellyasiya məhkəmələrinin çıxardığı xüsusi qərardadla, həmçinin məhkəmədə icra və əmək intizamına riayət edilməsi vəziyyətinin öyrənilməsi ilə əlaqədar) müraciətləri əsas olmuşdur. Eyni zamanda, bir hakim barəsində intizam icraatı həm Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin, həm də Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin sədrinin, bir halda isə həm Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin həm də Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin (hakim barəsində müvafiq apellyasiya məhkəməsinin çıxardığı xüsusi qərardadla, icra və əmək intizamına riayət edilməsi vəziyyətinin öyrənilməsilə əlaqədar) müraciətləri əsasında başlanılmışdır.

15 halda intizam icraatının başlanılmasına səbəb Ali Məhkəmə tərəfindən Bakı şəhərinin rayon məhkəmələrində və Sumqayıt Şəhər Məhkəməsində 2008-ci ildə təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi, həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılması barədə təqdimatlara və həbsin ev dustaqlığı ilə əvəz olunmasına dair vəsatətlərə baxılarkən qanunvericiliyin tətbiqi təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi zamanı birinci instansiya məhkəmələrinin hakimləri tərəfindən qanun pozuntularına yol verilməsinin aşkar edilməsi, bir halda isə Zərdab rayon məhkəməsində cinayət mühakimə icraatında kobud qanun pozuntularına yol verilməsinə görə çıxarılmış xüsusi qərardad olmuşdur.

İntizam icraatı iki halda mülki işlər üzrə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi, üç halda isə cinayət mühakimə icraatı zamanı yol verilən nöq-

sanlara görə müvafiq apellyasiya məhkəməsinin çıxardığı xüsusi qərardad nəticəsində başlanılmışdır.

Bir halda hakimint intizam məsuliyyətinə cəlb olunmasına həm cinayət, həm də mülki mühakimə icraatında yol verdiyi qanun pozuntuları səbəb olmuşdur (Binəqədi Rayon Məhkəməsinin sabiq hakimi R.C.Qəhrəmanova).

Cinayət mühakimə icraatında yol verilən intizam icraatına əsas olmuş konkret pozuntulara gəldikdə, qeyd olunmalıdır ki, həmin nöqsanlar həm maddi, həm də prosessual hüquq normalarının pozulması ilə bağlı olmuşdur. Belə ki, Məhkəmə-Hüquq Şurasının Ağdam Hərbi Məhkəməsinin hakimi A.D.Abbasovun, Zərbad rayon məhkəməsinin hakimi A.Q.Qarayevin, Ağcabədi rayon məhkəməsinin hakimi X.Z.Fərhadovun və Lənkəran rayon məhkəməsinin hakimi A.H.Səmədovun barəsində çıxardığı 27 avqust və 11 oktyabr 2010-cu il tarixli qərarlarından görünür ki, həmin hakimlərin barəsində intizam icraatlarına təqsirləndirilən şəxslərin barələrində cinayət işlərinə baxılarkən cinayət prosessual qanunvericiliyin tələblərini dəfələrlə kobud şəkildə pozmaları əsas olmuşdur.

Məhkəmə Hüquq Şurasının Ağdam Hərbi Məhkəməsinin hakimi A.D. Abbasovun barəsində çıxardığı 27 avqust 2010-cu il tarixli qərarından görünür ki, Mirxasov Mirhüseyn Oktay oğlunun Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 328.1-ci maddəsi ilə təqsirləndirilməsinə dair cinayət işinə baxılarkən kobud qanun pozuntusuna yol verilmişdir. Belə ki, M.O.Mirxasov AR CM-in 328.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib məhkəmənin 24 avqust 2010-cu il tarixli hökmü ilə 3 ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir. Hakim A.Abbasov müşavirə otağında həmin cinayət işi üzrə hökm tərtib edərkən ilk olaraq kompyuterdən hökmün layihə formasında qüsurlu variantını, o cümlədən nəticəvi hissədə M.O.Mirxasova 3 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilməsi qeyd olunan variantları çıxarmış, hökmün mətnini yoxlayarkən giriş hissədə yuxarıda qeyd edilən yanlışlıqları və cəzanın 3 ay əvəzinə 3 il qeyd edildiyini hələ müşavirə otağında olarkən aşkar edərək bu səhvləri düzəltmiş, hökmün düzgün variantını, yəni, M.O.Mirxasova AR CM-in 328.1-ci maddəsi ilə 3 ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilməsinə dair düzgün hökmü məhkəmə salonunda ittiham və müdafiə tərəflərinin, yəni dövlət ittihamçısının, vəkilin, təqsirləndirilən şəxsin, iclas katibinin, salonda olan konvoy və digər şəxslərin iştirakı ilə elan etmiş, bununla belə, həmin vaxt çap edib çıxardığı qüsurlu nüsxələri cırıb atmamışdır ki, sonrakı günlər, bu qüsurlu surətlərdən bəzilərini də hökmün əsl variantı ilə

birlikdə imzalayıb möhürləmiş və nəticə etibarı ilə bunlardan bir qüsurlu surət məhkəmədə dövlət ittihamını müdafiə etmiş prokurora verilmişdir.

Məhkəmə Huquq Şurasının intizam icraatı üzrə qərarında hakim A. Abbasov tərəfindən hökmün tərtibatı, onun surətlərinin çıxarılıb müdafiə və ittiham tərəflərinə verilməsi, hökmün icrası üçün hazırlıq işlərinin yerinə yetirilməsi kimi məsuliyyət tələb edən işlərin yerinə yetirilməsində laqeydlik göstərilməsi, dövlət ittihamçısına verilən hökm nüsxəsini oxumadan onu imzalayıb möhürləməsi ciddi nöqsan kimi qeyd olunmuşdur. Bundan başqa, Ağdam hərbi məhkəməsində icra və əmək intizamının öyrənilməsi zamanı hakim A. Abbasov tərəfindən digər işlər üzrə də qanunvericiliyin tələblərinin pozulması hallarına yol verilməsi müəyyən edilmişdir. Belə ki, hakim A. Abbasovun sədrliyi ilə Əhməd Məlikməmmədovun AR CM-in 333.3, 333.4-cü maddələri, Etibar Əhmədovun AR CM-in 331.2, 331.3-cü maddələri, Turan Yaqubovun AR CM-in 333.4-cü maddəsi ilə təqsirləndirilmələrinə dair cinayət işləri üzrə məhkəmə hazırlıq iclası cinayət işi məhkəməyə daxil olduqdan müvafiq olaraq 28 və 29 gün sonra keçirilməklə prosesual hüquq normalarının tələbləri dəfələrlə kobud şəkildə pozulmuşdur.

AR CPM-in 51.1-ci maddəsinin tələbinə əsasən cinayət təqibi üzrə aparılan prosesual hərəkətlərin gedişi və nəticələri protokol və digər yazılı sənədlərdə əks olunmalıdır. Həmin məcəllənin 51.7-ci maddəsinin tələbinə görə məhkəmə iclasının protokolu məhkəmə iclasında sədrlik edən hakim və məhkəmə iclasının katibi tərəfindən məhkəmə iclası qurtardıqdan sonra 3 gün müddətində imzalanmalıdır. Lakin, hakim A. Abbasov tərəfindən prosesual hərəkətlərin gedişi və nəticələrinin protokollaşdırılmasına dair qanunvericiliyin tələblərinə əməl olunmamışdır. Belə ki, Tural Hüseynovun AR CM-in 332.2.1-ci maddəsi ilə təqsirləndirilməsinə dair cinayət işi üzrə 26 noyabr 2009-cu il tarixli, Elçin Allahverənovun AR CM-in 332.1-ci maddəsi ilə təqsirləndirilməsinə dair cinayət işi üzrə 25 noyabr 2009-cu il tarixli məhkəmə hazırlıq iclasının, həmçinin həbs qətimkan tədbirinin seçilməsinə dair 4(009)-50/09, 4(009)-51/09 sayılı materiallar üzrə 17 noyabr 2009-cu il və 25 noyabr 2009-cu il tarixli məhkəmə iclasının protokolları xeyli müddət ötsə də tərtib edilməmiş, Oktay Hüseynovun AR CM-in 332.1-ci maddəsi ilə ittiham olunmasına dair cinayət işi üzrə isə 12 noyabr 2009-cu il tarixli məhkəmə hazırlıq iclasının protokolu məhkəmə iclas katibi tərəfindən imzalanmamışdır. Qeyd olunan qanunsuz hərəkətlər nəticəsində proses iştirakçılarının məhkəmə iclas protokolları ilə tanış olmaq və ona dair qeydlər vermək barədə AR CPM-in 51.7-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş prosesual hüquqları məhdudlaşdırılmışdır.

Bir sıra işlər üzrə icra sənədlərinin vaxtında və düzgün icrasına nəzarət edilməmiş, cəzanı icra edən müəssisə və orqandan onların icrası barədə məlumatların alınmasına əhəmiyyət verilməmişdir. Belə ki, hakim A. Abbasovun icraatında olmuş E.Əmirbalayevin, F.Mehdiyevin ittiham olunmasına dair cinayət işləri üzrə çıxarılmış hökmlər müvafiq olaraq 29 iyul 2009-cu il, 06 may 2009-cu il tarixlərdə icraya yönəldilmələrinə baxmayaraq, yoxlama keçirildiyi günədək ötən uzun müddət ərzində onların icrası ilə maraqlanılmaması və qanunvericiliyin tələbləri pozularaq icraya nəzarətin həyata keçirilməməsi aşkar olunmuşdur. Eyni nöqsanlar A.Məmmədovun AR CM-in 333.1-ci, Rövşən Salahovun AR CM-in 331.2-ci və Vüqar Şabiyevin AR CM-in 332.1-ci maddələri ilə təqsirləndirilmələrinə dair cinayət işləri üzrə də təkrarlanmışdır.

Zərdab rayon məhkəməsinin hakimi A.Q.Qarayevin barəsində çıxarılmış Məhkəmə Hüquq Şurasının 27 avqust 2010-cu il tarixli qərarından görünür ki, onun intizam məsuliyyətinə cəlb olunmasına Əhmədov Yuriy Sultanoviçin AR CM-in 221.3-cü maddəsi ilə təqsirləndirilməsinə dair cinayət işinə 21 yanvar 2009-cu ildə baxarkən maddi və prosessual hüquq normalarının tələblərinə əməl etməməsi səbəb olmuşdur. Belə ki, qərara görə birinci instansiya məhkəməsində icraat zamanı Zərdab rayon məhkəməsinin hakimi A.Q. Qarayev məhkum Y.S.Əhmədovun hüquqlarının məhkəməyədək icraat zamanı əhəmiyyətli dərəcədə pozulmasına əhəmiyyət verməmiş və özü də həmin pozuntuları kobud şəkildə təkrarlayaraq ittiham hökmü çıxarmışdır. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 61-ci maddəsinə əsasən hər kəsin yüksək keyfiyyətli hüquqi yardım almaq hüququ vardır. Qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda hüquqi yardım ödənişsiz, dövlət hesabına göstərilir. Hər bir şəxsin səlahiyyətli dövlət orqanları tərəfindən tutulduğu, həbsə alındığı, cinayət törədilməsində ittiham olunduğu andan müdafiəçinin köməyindən istifadə etmək hüququ vardır.

AR CPM-in 19.1-ci maddəsinə əsasən cinayət təqibi gedişində təhqiqatçı, müstəntiq, prokuror və ya məhkəmə zərər çəkmiş, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxslərin keyfiyyətli hüquqi yardım almaq hüququnu təmin etmək üçün tədbirlər görməlidir. Həmin məcəllənin 19.4.4-cü maddəsinə əsasən cinayət prosesini həyata keçirən orqan şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin bu məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada şəxsən və ya özünün seçdiyi müdafiəçi vasitəsilə müdafiə olunmaq, yaxud müdafiəçinin haqqını ödəmək üçün kifayət qədər vəsaiti olmadıqda, pulsuz hüquqi yardım almaq hüquqlarını təmin etməlidir.

Sözü gedən məcəllənin 26.2-ci maddəsinin tələbinə əsasən cinayət prosesini həyata keçirən orqan cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili bilməyən cinayət prosesi iştirakçılarının öz ana dilindən istifadə etmək, ibtidai araşdırma və məhkəmə baxışı zamanı tərcüməçinin köməyindən pulsuz istifadə etmək, ibtidai araşdırma qurtardıqdan sonra cinayət işi və ya cinayət təqibi ilə bağlı digər materiallarla tam tanış olmaq, məhkəmədə ana dilində çıxış etmək hüquqlarını təmin etməlidir.

Habelə məcəllənin 26.4-cü maddəsinə əsasən cinayət prosesini həyata keçirən orqan təqdim edilməli sənədləri müvafiq şəxslərə cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dildə təqdim edir. Cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili bilməyən müvafiq şəxslərə təqdim edilməli sənədlər onların ana dilində və ya onların bildiyi başqa dildə təqdim edilir.

Bundan başqa, AR CPM-in 92.12-ci maddəsinə görə şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçidən imtina etməsi protokolda göstərilir. Təhqiqatçı, müstəntiq, prokuror və ya məhkəmə müdafiəçidən imtinanı yalnız o halda qəbul edir ki, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs bu barədə ərizəni öz təşəbbüsü ilə könüllü və müdafiəçinin və ya müdafiəçi qismində təyin olunacaq vəkilin iştirakı ilə vermiş olsun. Hüquqi yardım ödəmək üçün vəsaitin olmaması üzündən, habelə bu məcəllənin 92.3.2-92.3.5, 92.3.8, 92.3.12, 92.3.13-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçidən imtina etməsi qəbul olunmur, ona müdafiəçi məcburi təyin olunur və ya müdafiəçisi qismində təyin olunmuş vəkilin səlahiyyətləri saxlanılır.

Qeyd edilən hüquq normalarının mənasına görə cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili bilməyən təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçisinin cinayət prosesində iştirakı məcburidir, ibtidai araşdırma orqanı və məhkəmə müdafiəçinin cinayət prosesinə gəlməsinin və iştirak etməsinin təmin edilməsi üçün müvafiq tədbir görməlidir.

İş materiallarından görünür ki, məhkum Y.S.Əhmədov 1948-ci ildə Tacikistan Respublikasında anadan olmuş, təhsilini Tacikistanda rus dilində almışdır. Cinayət işinin materiallarından onun konkret olaraq nə vaxtdan Azərbaycan Respublikasında yaşamasını müəyyən etmək mümkün olmasa da, işdə olan arayışdan aydın olur ki, o, 1988-ci ildən, müdafiəçinin tərtib etdiyi ərizələrə əsasən isə son 16 il ərzində Zərdab şəhərində yaşayır. İş materialları ilə müəyyən olunur ki, məhkum Y.S.Əhmədov milliyyətə azərbaycanlı olsa da, təxminən 40 yaşına qədər vətəndən kənarında yaşadığından Azərbaycan dilini yaxşı bilmir, yəni bu dildə sərbəst danışa, yaza, habelə fikirləri ifadə edə və anlaya bilmir.

Qeyd edək ki, cinayət işinin materiallarında olan ibtidai istintaq zamanı məhkum Y.S.Əhmədov tərəfindən 28 noyabr 2008-ci ildə Zərdab rayon Polis Şöbəsinin baş müstəntiqi M.M. Rəhimova və 20 dekabr 2008-ci ildə Zərdab rayon prokurorluğuna guya müdafiəçidən imtina etməsi barədə yazılmış ərizələrin hansı dildə yazılmasını müəyyən etmək mümkün deyildir və həmin ərizələrin məzmunu anlaşılmazdır.

Qanunun mənasına görə cinayət mühakimə icraatının aparıldığı dili bilməyən dedikdə, şəxsin milliyyətinin həmin dilə məxsus xalqa aid olmasının əhəmiyyəti yoxdur. Bundan başqa, dili bilməmə həmin dili kifayət qədər bilməməyi də özündə ehtiva edir. Şəxsin bildiyi dil ya ana dili, ya da öz fikrini dəqiq çatdırma bildiyi və daha yaxşı bildiyi dildir.

İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3 bəndinin “c” və “e” yarımbəndlərinə əsasən cinayət törətməkdə ittiham olunan hər kəsin ən azı şəxsən və ya özünün seçdiyi müdafiəçi vasitəsilə özünü müdafiə etmək və müdafiəçinin xidmətini ödəmək üçün vəsaiti kifayət etmədiyi zaman ədalət mühakiməsinin maraqları tələb etdikdə, belə müdafiəçidən pulsuz istifadə etmək, məhkəmədə istifadə olunan dili başa düşmürsə və ya bu dildə danışa bilmirsə, tərcüməçinin pulsuz köməyindən istifadə etmək hüququna malikdir.

Birinci instansiya məhkəməsi məhkəmə hazırlıq iclasında AR CPM-in 300.1.5-ci və 303-cü maddələrinə əsasən cinayət işinin baxılmasına xitam verilməsi və onun ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora qaytarılması barədə qərar qəbul edilməsi məsələsini müzakirə etməli olduğu halda, məhkəmə hazırlıq iclasını və məhkəmə baxışını tərcüməçinin və müdafiəçinin iştirakları olmadan keçirərək yekun məhkəmə qərarını qəbul etmiş və bununla da, ibtidai istintaq orqanının yol verdiyi kobud pozuntuları təkrarlamaqla Konstitusiyanın, İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Konvensiyanın və AR CPM-in (125.2.1 və 125.2.3, 338.1.2, 346.1.20, 349.5.1-ci maddələri) tələblərini kobud şəkildə pozmuşdur.

Ağcabədi Rayon Məhkəməsinin 18 yanvar 2010-cu il tarixli hökmü ilə Quliyev Sevindik Novruz oğlu AR CM-in 134 (öldürməklə və ya sağlamlığa ağır zərər vurmaqla hədələmə) və 186.2.2-ci (əmlakı qəsdən məhv etmə və ya zədələmə - yandırmaqla, partlatmaqla və ya başqa ümumi təhlükəli üsulla törədildikdə və ya ağır nəticələrə səbəb olduqda) maddələri ilə təqsirli bilinərək qəti olaraq 3 il 3 ay müddətinə azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum edilmişdir. Həmin hökmlə həmiçinin, S.Quliyevdən 2500 (iki min beş yüz) manat məbləğində pulun tutularaq zərərçəkən N.Hacıyevə

verilməsi qərara alınmışdır. İş materialları ilə müəyyən edilir ki, sözügedən cinayət işi üzrə məhkəməyədək icraat zamanı Ağcabədi Rayon Məhkəməsinin 23 noyabr 2009-cu il tarixli qərarı ilə ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun təqdimatı təmin edilərək cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulan əmlak müsadirəsini təmin etmək məqsədi ilə təqsirləndirilən şəxs Quliyev Sevindik Novruz oğlunun mülkiyyətində olan Ağcabədi rayonu Qıyamadınlı kəndində yerləşən 11.598.00 manat məbləğində qiymətləndirilən evinin 2500 manat dəyərində olan hissəsi üzərində həbs qoyulmuşdur.

Qanunun mənasına görə əmlak müsadirəsinin təmin edilməsi məqsədi ilə əmlak üzərinə həbs yalnız o halda qoyula bilər ki, təqsirləndirilən şəxsin ittiham olunduğu cinayətə görə AR CM-in müvafiq maddəsinin sanksiyasında əlavə cəza növü qismində əmlak müsadirəsinin tətbiqi nəzərdə tutulmuş olsun.

İş materialları ilə müəyyən edilir ki, hazırkı iş üzrə vətəndaş N.Hacıyev Ağcabədi rayon polis şöbəsi istintaq bölməsinin baş müstəntiqi M.Həsənovun 12 sentyabr 2009-cu il tarixli qərarı ilə iş üzrə zərərçəkmiş şəxs qismində tanınmış, həmin gün də ona AR CPM-in 87-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquqlarının izah edilməsi barədə protokol tərtib edilərək zərərçəkmiş şəxs qismində dindirilmişdir. N.Hacıyev həmin ifadəsində əmlakına 2400 manat məbləğində ziyan vurulmasını göstərsə də, bu ziyanı tələb etməsi, habelə mülki iddia vermək istəməsi barədə heç bir fikir bildirməmiş, habelə mülki iddiaçı kimi tanınması barədə vəsatət verməmiş, işdə zərərçəkənin mülki iddiaçı kimi tanınması barədə hər hansı bir qərar mövcud olmamışdır. Müstəntiqin 28 oktyabr 2009-cu il tarixli qərarı ilə S.Quliyev təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilmiş və ona AR CM-in 134 və 186.2.2-ci maddələrində göstərilən ittiham elan olunmuşdur ki, həmin maddələrin sanksiyasında əmlak müsadirəsi cəzası nəzərdə tutulmamışdır.

AR CPM-in 248.3-cü maddəsində üzərinə həbs qoyula biləsi, AR CPM-in 248.4-cü və 248.5-ci maddəsində üzərinə həbs qoyula bilməyən əmlakın dairəsi müəyyən edilmişdir. Həmçinin fiziki şəxs barəsində əmlak üzərinə həbs qoyulması haqqında qərar icra olunarkən AR CPM-in 248.4 və 248.5-ci maddələrində sadalanan əmlak növləri ilə yanaşı, "Fiziki şəxs barəsində icra sənədi icra olunarkən tələbin yönəldilməsinə yol verilməyən əmlak növlərinin dəqiq siyahısının təsdiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2002-ci il 5 iyul tarixli 89 sayılı qərarına əsaslanaraq demək olar ki, təqsirləndirilən şəxsin və onun ailəsinin sanitariya normaları çərçivəsində birgə yaşamalarını təmin edəcək mənzil, ev və ya

onun ayrı-ayrı hissələri, həmçinin onların altında olan həyətyanı torpaq (bir ailə üçün bir ev və ya mənzildən çox olmamaq şərti ilə) üzərinə həbs qoyula bilməz.

Bundan əlavə, əmlak üzərinə həbs qoyulması barədə məsələ həll edilərkən həmin əmlakın mövcud olub-olmaması, əmlakın mülkiyyətçisinin və ya sahibinin müəyyənləşdirilməsi vacib şərtidir. Lakin iş materiallarında təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin hər hansı bir daşınar və ya daşınmaz əmlakının mövcud olub-olmaması araşdırılmamış, üzərinə həbs qoyulan evin həqiqətən S.Quliyevin mülkiyyətində və ya sahibliyində olması hər hansı bir sübutla təsdiq olunmamışdır. Apellyasiya baxışı zamanı müəyyən olunmuşdur ki, həmin ev həqiqətən yaşayış evi olsa da, hüquqi qeydiyyatdan keçməmiş, S.Quliyev ailəsi ilə birlikdə həmin evdə yaşadığını bildirərək həmin evdən başqa mülkiyyətində avtomobilinin və torpaq sahəsinin olmasını göstərmişdir.

Bundan əlavə, əmlak üzərinə həbs qoyulması haqqında 23 noyabr 2009-cu il tarixli qərarın məzmunundan aydın olur ki, müstəntiqin vəsatəti və prokurorun təqdimatı cinayət işi üzrə təqsirləndirilən şəxs S.Quliyev tərəfindən vurulan maddi zərərin ödənilməsi məqsədi ilə əmlak üzərinə həbs qoyulması zəruriliyi ilə əsaslandırıldığı halda, məhkəmə öz qərarında cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əmlakın müsadirəsini təmin etmək məqsədi ilə təqsirləndirilən şəxs S.Quliyevin evi üzərinə həbs qoyulmasının zəruriliyini göstərmişdir. Göründüyü kimi məhkəmə nəzarətini həyata keçirən hakim X.Fərhadov əmlak üzərinə həbs qoyulması barədə qərar qəbul edərkən əmlak üzərinə həbs qoyulması üçün cinayət prosessual qanunvericiliyi tərəfindən müəyyən edilmiş əsasların olub-olmamasını yoxlamamış, eyni zamanda vəsatət və təqdimatda qoyulan tələblərdən kənara çıxmaqla AR CPM-in 248, 442 və 447-ci maddələrinin tələblərini pozmuşdur.

Ağcabədi rayon məhkəməsinin hakimi X.Z.Fərhadovun barəsində olan qərardan görünür ki, məhkəməyədək icraat zamanı təqsirləndirilən Quliyev Sevindik Novruz oğlunun əmlakı üzərinə həbsin qoyulması haqqında 23 noyabr 2009-cu il tarixli qərarı qəbul edərkən və onun məhkum olunması barədə 18 yanvar 2010-cu il tarixli hökm çıxararkən AR CPM-in 248, 346, 442 və 447-ci maddələrinin tələbləri dəfələrlə pozulmuş, həmin məəcəllənin 28.4 və 28.4.1-ci maddələrinə əsasən cinayət prosesində tərəflərə cinayət təqibi ilə əlaqədar bütün halların hərtərəfli, tam və obyektiv tədqiq edilməsi üçün zəruri şəraiti təmin etməmişdir. Hakim X.Fərhadov təqsirləndirilən şəxsin yaşayış evinin üzərinə qanunsuz həbs qoymaqla, ziyanın tutulmasına dair qərar qəbul etməklə, həm təqsirləndirilən şəxsin və həm də onun ailə

üzlərinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunmaqla qorunan hüquqlarını pozmuşdur.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının Lənkəran Rayon Məhkəməsinin hakimi A.Səmədovun barəsində çıxardığı 11 oktyabr 2010-cu il tarixli qərarından görünür ki, həmin hakimin sədrliyi ilə çıxarılmış 26 yanvar 2010-cu il tarixli qərarı ilə AR CM-in 237.2.1, 234.4.1 və 234.4.3-cü maddələri ilə təqsirləndirilən şəxs S.Əkbərova barəsində 16 yanvar 2010-cu il tarixli qərarla seçilmiş həbs qətimkan tədbiri ev dustaqlığı qətimkan tədbiri ilə əvəz edilmiş və o məhkəmə zalından dərhal həbsdən azad olunmuşdur. Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorunun birinci müavini həmin qərardan apellyasiya protesti vermiş, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin 12 fevral 2010-cu il tarixli qərarı ilə sözügedən qərar ləğv edilərək təqsirləndirilən şəxs barəsində ev dustaqlığı qətimkan tədbirinin seçilməsindən imtina olunmuşdur.

Qərardan görünür ki, S.Əkbərovanın AR CM-in 237.2.1, 234.4.1 və 234.4.3-cü maddələri ilə təqsirləndirilməsinə dair cinayət işinin istintaqı 19 yanvar 2010-cu ildə başa çatmış, müstəntiq tərəfindən həmin gün ittiham aktı tərtib olunmuş və təsdiq edilməsi üçün cinayət işi ilə birlikdə 21 yanvar 2010-cu il tarixdə Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğuna göndərilmişdir. 23 yanvar 2010-cu il tarixdə təsdiq edilmiş ittiham aktı 26 yanvar 2010-cu il tarixdə Lənkəran Rayon Prokurorluğuna daxil olmuş və həmin gün də baxılması üçün xüsusi poçt vasitəsi ilə aidiyyəti üzrə Ağır Cinayətlərə Dair İşlər üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Təqsirləndirilən şəxs S.Əkbərovanın müdafiəçisi 21 yanvar 2010-cu il tarixdə Lənkəran Rayon Məhkəməsinə vəsatətlə müraciət edərək müdafiə etdiyi şəxsin barəsində seçilmiş həbs qətimkan tədbirinin ev dustaqlığı qətimkan tədbiri ilə əvəz olunmasını xahiş etmişdir. Hakim A.Səmədov həmin vəsatətə mahiyyəti üzrə baxılmasını ilkin olaraq 25 yanvar 2010-cu il tarixə təyin etmişdir. İşin 7-ci vərəqəsində Lənkəran rayon prokurorluğunun ünvanına tərtib olunan vəsatətə baxılmasının 25 yanvar 2010-cu il tarixə təyin edildiyi barədə məhkəmə bildirişinin hansı tarixdə göndərildiyi göstərilməmiş, həmçinin məktubun üzərində onun qəbul edilməsi barədə qeyd olunsada, kim tərəfindən və nə vaxt qəbul edilməsinin müəyyən edilməsi mümkün olmamışdır. Materialın 10-cu vərəqində olan 25 yanvar 2010-cu il tarixli məhkəmə iclas protokolunda göstərilmişdir ki, Lənkəran rayon prokurorluğunun nümayəndəsi və Lənkəran rayon polis şöbəsinin müstəntiqi H.Ağayev məhkəmə iclasına gəlməmişlər və gəlməmələrinin səbəbləri barədə məhkəməyə məlumat verməmişlər. Protokolda məhkəmə iclasının 26 yanvar 2010-cu il tarixə təxirə salındığı göstəriləsə də, məhkəmə iclasına

çağırılmalı olan şəxslərə təkrar olaraq bildiriş göndərilməmiş və onlar hər hansı başqa formada məhkəmə iclasının vaxtı və yeri barədə xəbərdar edilməmişlər.

Hakim A.Səmədov vəsatəti təmin edərək təqsirləndirilən şəxs S.Əkbərova barəsində seçilmiş həbs qətimkan tədbirinin ev dustaqlığı qətimkan tədbiri ilə əvəz edilməsi barədə təxirə saldığı tarixdə də qərar qəbul etmiş və təqsirləndirilən şəxs həmin gün məhkəmə zalında həbsdən azad olunmuşdur. Həmin qərarda isə rayon prokuroru R.Nəbiyevin rəyinin dinlənilməsi, eləcə də həmin cinayət işinin baxılması üçün 26 yanvar 2010-cu il tarixdə Ağır Cinayətlərə Dair İşlər üzrə Azərbaycan Respublikası məhkəməsinə göndərildiyi halda, əsassız olaraq istintaqın başa çatmadığı göstərilmiş, cinayət işinin istintaqının artıq 19 yanvar 2010-cu il tarixdə başa çatması hakim tərəfindən araşdırılmamışdır.

Araşdırma zamanı müəyyən edilmişdir ki, həmin vaxt göstərilən cinayət işi ilə əlaqədar məhkəmədən Lənkəran Rayon Prokurorluğuna heç bir material təqdim olunmamış, rayon prokuroru R.Nəbiyev, həmçinin rayon polis şöbəsinin müstəntiqi H.Ağayev məhkəmə prosesində iştirak etməmiş, işə baxılmasına dair prokurora məlumat verilməmişdir.

Apellyasiya protestinə baxılması müddətinin bərpası haqqında Lənkəran rayon məhkəməsinin 11 fevral 2010-cu il tarixli qərarında isə göstərilmişdir ki, məhkəmənin 26 yanvar 2010-cu il tarixli qərarında prokurorun və müstəntiqin adlarının qapalı məhkəmə iclasında iştirak edənlər arasında göstərilməsi texniki səhv nəticəsində olmuşdur.

AR CPM-in 447-ci maddəsinin tələbinə görə istintaq hərəkətinin məcburi aparılması və ya prosessual məcburiyyət tədbirinin tətbiq edilməsi məsələləri üzrə qapalı məhkəmə iclasında ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun iştirak etmək hüququ vardır.

AR CPM-in 163.5-ci maddəsinə əsasən ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror ev dustaqlığı qətimkan tədbirinin seçilməsi barədə hakimin qərarı ilə razı olmadıqda ev dustaqlığı qətimkan tədbirinin seçilməsi barədə məhkəmənin qərarı yalnız apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən təsdiq olunduqdan sonra qanuni qüvvəyə minir, bu qərarın qanuniliyi və əsaslılığı məsələsinə apellyasiya instansiyası məhkəməsində baxılanadək birinci instansiya məhkəməsinin həbs qətimkan tədbiri kimi seçdiyi qərar ev dustaqlığı məsələsi həll edilənədək qüvvədə saxlanılır.

Araşdırma zamanı müəyyən olunmuşdur ki, ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror sözügedən məhkəmə iclasında iştirak etmədiyi və həbs qətimkan tədbirinin ev dustaqlığı qətimkan tədbiri ilə əvəz

edilməsi barədə məhkəmənin qərarı ilə razı olması barədə hər hansı sənəd təqdim etmədiyi halda hakim qanunun yuxarıda göstərilən tələbini nəzərə almadan təqsirləndirilən şəxsi məhkəmə zalında dərhal həbsdən azad etmişdir.

Beləliklə, hakim Azər Səmədov həbs qətimkan tədbirinin ev dustaqlığı qətimkan tədbiri ilə əvəz edilməsi barədə qərar qəbul edərək AR CPM-in 28.4-cü, 28.4.1-ci, 163-cü və 447-ci maddələrinin tələblərini kobudcasına pozmuşdur. Belə ki, qeyd edilən cinayət işinin artıq Ağır Cinayətlərə Dair İşlər üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinə göndərilməsinə baxmayaraq, 26 yanvar 2010-cu il tarixli qərarla həbs qətimkan tədbirinin ev dustaqlığı qətimkan tədbiri ilə əvəz olunmasına dair vəsatətin təmin olunması haqqında qərar qəbul edilərək təqsirləndirilən şəxs dərhal həbsdən azad edilmiş, cinayət prosesində tərəflərə cinayət təqibi ilə əlaqədar bütün halların hərtərəfli, tam və obyektiv tədqiq edilməsi üçün zəruri şərait təmin olunmamışdır. Məhkəmə-Hüquq Şurasının 11 oktyabr 2010-cu il tarixli qərarı ilə yol verdiyi nöqsanlara görə hakim A.H.Səmədov və hakim S.X.Əhmədov intizam məsuliyyətinə cəlb edilməklə onların iş yerinin dəyişdirilməsi barədə qanunla müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təklif verilmişdir.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının mülki işlər üzrə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı yol verilən pozuntularla bağlı çıxardığı qərarlara gəldikdə, ilk növbədə qeyd olunmalıdır ki, məhz bu cür nöqsanlara görə hakimlərin intizam məsuliyyətinə cəlb olunma halları üstünlük təşkil edir. Bu nöqsanlar da hakimlər tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının pozulmasında özünü göstərir. Belə ki, Məhkəmə-Hüquq Şurasının 27 avqust 2010-cu il tarixli qərarından görünür ki, Bakı şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin hakimi S.R.Səlimova tərəfindən iddiaçı "Unibank" Kommersiya Bankı ASC-nin iddiası qismən təmin edilərək "Unibank" KB ASC ilə Məmmədov İsmayıl Saday oğlu arasında 02.11.2007-ci tarixdə bağlanmış 437B/7 sayılı kredit müqaviləsi üzrə öhdəliklərin icrasının təminatı kimi ipoteka qoyulmuş mülkiyyət hüququ üzrə Məmmədova Firuzə Əkbər qızına məxsus Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Q.Məmmədov küçəsi, 9 sayılı evin 66 sayılı mənzilin açıq hərracdən satılması; mənzilin satışından əldə edilmiş vəsaitdən 36.177, 97 ABŞ dolları əsas borc, 6.584,30 ABŞ dolları faiz borcu, 4.000 ABŞ dolları cərimə borcu, cəmi 46.762 ABŞ dolları ödənişin icra edildiyi gün Azərbaycan Respublikası Milli Bankının müəyyən etdiyi məzənnə üzrə manatla "Unibank" KB ASC-nə ödənilməsi; qətnamə qanuni qüvvəsini aldıqdan sonra 1 ay ərzində Məmmədova Firuzə Əkbər qızının

Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Q.Məmmədov küçəsi, 9 saylı evin 66 saylı mənzilindən çıxarılması; iddianın qalan hissədə təmin olunmaması qət edilmişdir.

Cavabdehlər İ.Məmmədov və F.Məmmədovanın apellyasiya şikayəti üzrə işə baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin MİÜMK-nın 04 mart 2010-cu il tarixli qətnaməsi ilə Xətai rayon məhkəməsinin 04 dekabr 2009-cu il tarixli qətnaməsi ləğv edilərək iş üzrə yeni qətnamənin çıxarılması, apellyasiya şikayətinin qismən təmin olunması, iddiaçı "Unibank" Kommersiya Bankı ASC-nin iddiası qismən təmin edilərək "Unibank" KB ASC ilə İ.Məmmədov arasında 02 noyabr 2007-ci tarixdə bağlanmış 437B/7 sayılı kredit müqaviləsi üzrə öhdəliklərin icrasının təminatı kimi ipoteka qoyulmuş mülkiyyət hüququ üzrə F.Məmmədovaya məxsus Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Q.Məmmədov küçəsi, 9 saylı evin 66 saylı mənzilin açıq hərracdan satılması, mənzilin satışından əldə edilmiş vəsaitdən 36.177,97 ABŞ dolları əsas borc, 6.584,30 ABŞ dolları faiz borcu, 1.000 ABŞ dolları cərimə borcu, cəmi 46.762 ABŞ dolları ödənişin icra edildiyi gün Azərbaycan Respublikası Milli Bankının müəyyən etdiyi məzənnə üzrə manatla "Unibank" KB ASC-nə ödənilməsi qət edilmiş və hakim Səadət Səlimovanın barəsində xüsusi qərarad çıxarılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasınının 13 avqust 2010-cu il tarixli qərarı ilə iş üzrə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MİÜK-nın 04 mart 2010-cu il tarixli qətnaməsi dəyişdirilərək cəmi 43.762 ABŞ dolları ödənişin icra edildiyi gün Azərbaycan Respublikası Milli Bankının müəyyən etdiyi məzənnə üzrə manatla "Unibank" KB ASC-nə ödənilməsi, qətnamənin qalan hissədə dəyişdirilmədən saxlanılması qərara alınmışdır.

Qərardan görünür ki, Xətai rayon məhkəməsinin hakimi Səadət Səlimova AR MPM-in 165, 175.1-ci maddələrinin tələblərini kobud surətdə pozmuşdur. Belə ki, cavabdeh İ.Məmmədov Xətai rayon məhkəməsindən cavabdeh F.Məmmədovanın məhkəmə iclasına çağırılması barədə bildirişləri çatdırmaq üçün özü almış, lakin anası olan cavabdeh F.Məmmədovanın məhkəmə iclaslarında iştirak etməsinə ehtiyac duymadığından həmin bildirişləri ona çatdırmamış və məhkəmə iclası barədə ona heç bir məlumat verməmişdir. Eləcə də, məhkəmə qəraradından o da görünür ki, cavabdeh F.Məmmədovanın Bakı şəhəri Xətai rayon məhkəməsində işə baxılmasından xəbəri olmamış və məhkəmənin heç bir bildirişi ona çatmamış, oğlu İ.Məmmədov ona məhkəmə iclasına çağırılması barədə bildirişi verməmişdir.

AR MPM-in 135-ci maddəsinin 1 və 2-ci bəndlərinə əsasən bu Məcəllənin 134-cü maddəsində sadalanan məhkəmə sənədləri “Poçt haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş sifarişli poçt göndərişi (məktubu) ilə çatdırılır. Zəruri hallarda məhkəmə sənədinin çatdırılması hakim tərəfindən məhkəmə işçisinə tapşırıla və ya işdə iştirak edən şəxsin razılığı ilə həmin şəxsə həvalə edilə bilər. Məhkəmə sənədləri məhkəməyə qaytarılmalı olan, forması müvafiq qaydada təsdiq edilmiş qəbzə və ya sənədin kötüyünə imza etdirilməklə, ünvan sahibinə rəbitə orqanları, yaxud məhkəmə sənədlərinin çatdırılması tapşırılmış şəxslər tərəfindən şəxsən verilir. Hüquqi şəxsə ünvanlanmış məhkəmə sənədləri müvafiq vəzifəli şəxsə qəbzə və ya sənədin kötüyünə imza etdirilməklə verilir. Məhkəmə sənədlərinin rəsmi qaydada verilməsi məhkəmədə də həyata keçirilə bilər.

Lakin qanunvericiliyin göstərilən tələblərinə baxmayaraq, iş materiallarında cavabdeh F.Məmmədovaya göndərilmiş məhkəmə bildirişinin onun tərəfindən alınmasını təsdiq edən sübut yoxdur.

Bununla da hakim S.R.Səlimova tərəfindən mülki prosessual qanunvericiliyin tələbləri kobud surətdə pozularaq qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada tərəflərə çağırış vərəqələri və məhkəmə bildirişləri göndərilməmiş, nəticədə mübahisəli mənzil mülkiyyətçisi, iş üzrə cavabdeh F.Ə.Məmmədovanın iştirakı olmadan işə baxmaqla qanun və məhkəmə qarşısında bərabərlik, ədalət mühakiməsinin çəkişmə, tərəflərin bərabərliyi və faktlar əsasında həyata keçirilməsi prinsipləri, habelə onun ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ pozulmuşdur.

Beləliklə, hesab edirik ki, Məhkəmə-Hüquq Şurasının intizam icraatı üzrə qəbul etdiyi qərarların, həmin qərarlarda intizam məsuliyyətinə səbəb olan əsaslar kimi müəyyən edilən halların öyrənilməsi faydalı olacaq və ümidvarıq ki, muxtar respublika məhkəmələrinin hakimləri tərəfindən işlərə baxılması zamanı belə hallara yol verilməyəcəkdir.

Yunis Fərman oğlu Xəlilov
Ali Məhkəmənin Aparat rəhbəri
vəzifəsini icra edən

**“Ədalət mühakiməsinin büllur tərəzisi” mükafatı uğrunda
2010-cu ildə keçirilmiş beynəlxalq müsabiqə haqqında**

Bülletenin ötən saylarında² Avropa Mülki Ədalət Mühakiməsi Günü və bu münasibətlə keçirilən “Ədalət mühakiməsinin Büllur tərəzisi” mükafatı haqqında söhbət açmış və qeyd etmişdik ki, Avropa Mülki Ədalət Mühakiməsi Günü Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin və Avropa Komissiyasının (Avropa Birliyi) birgə layihəsi kimi 05 iyun 2003-cü ildə təsis edilib. Bu günün təsis edilməsində məqsəd ədalət mühakiməsini, bu funksiyanı yerinə yetirən orqanları insanlara yaxın etmək, vətəndaşların məhkəməyə müraciət etmək imkanlarını daha da asanlaşdırmaqdır.

Avropa Mülki Ədalət Mühakiməsi Gününə diqqəti daha da artırmaq və qarşıya qoyulan vəzifələrin uğurla həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədilə 2005-ci ildə Avropa Komissiyası və Avropa Şurası Ədalət Mühakiməsi Gününə həsr olunmuş tədbirlər çərçivəsində mülki mühakimə icraatı sahəsində “Ədalət Mühakiməsinin Büllur Tərəzisi” mükafatını təsis etmiş və bu beynəlxalq mükafat uğrunda müsabiqəyə start vermişdir. Əvvəlcə, “Büllur tərəzi” uğrunda müsabiqənin hər il keçirilməsi nəzərdə tutulsa da, 2007-ci ildən mükafatın iki ildə bir dəfə verilməsi qərara alınmışdır. Konkursun əsas məqsədi ədalət mühakiməsinin təşkil edilməsi sahəsində Avropa ölkələrinin məhkəmələrində tətbiq olunan və digər ölkələr üçün də maraq kəsb edən qabaqcıl təcrübəni müəyyən edib mükafatlandırmaq və beləliklə, onun yayılması üçün əlverişli şərait yaratmaqdan ibarətdir. Eyni zamanda, bu müsabiqə ədalət mühakiməsi sahəsində novatorluğu stimullaşdıran amil rolunu oynayır, müxtəlif ölkələrin məhkəmə hakimiyyəti orqanları arasında əlaqələrin inkişafına, təcrübə mübadiləsinin genişlənməsinə kömək göstərir.

Sözgedən mükafat uğrunda müsabiqənin xüsusi şərtləri vardır. Bu şərtlərə görə müsabiqəyə təcrübə əhəmiyyəti olan novator layihələr həmin ölkələrin müvafiq orqanları, məsələn, məhkəmələr, vəkil büroları, hüquqşünaslar assosiasiyaları və digər qurumlar tərəfindən təqdim oluna bilər. Layihə yeni olması ilə yanaşı, ədalət mühakiməsinin təkmilləşdirilməsinə xidmət etməli

² Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Bülleteni. 2007-ci il, № 1, səh. 116-126; 2009-cu il, № 1, səh. 87-97; 2009-cu il, № 2, səh. 97-104.

(xüsusilə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində insanlara faydalı olmalı), onun verə biləcəyi səmərə konkret müsbət nəticələr doğurmalıdır.

Müsabiqənin təşkilatçıları qismində Avropa Komissiyasının Hüquq, Azadlıq və Təhlükəsizlik Məsələləri üzrə (Avropa Birliyi) və Avropa Şurasının Hüquq Məsələləri üzrə Baş Direktorluqları çıxış edir.

“Ədalət Mühakiməsinin Büllur Tərəzisi” qalibə Avropa Mülki Ədalət Mühakiməsi Gününün qeyd olunması vaxtı ərzində (hər il oktyabr ayının son həftəsində) Avropa Şurası və Avropa Komissiyası tərəfindən xüsusi təşkil olunmuş mərasimdə təqdim olunur. Həmin mərasimə müvafiq orqanların, təşkilatların nümayəndələri dəvət edilir.

2005-ci ildə keçirilən ilk müsabiqənin nəticələrinə görə Finlandiyanın Rovaniyemmi şəhərinin Apellyasiya Məhkəməsinin təqdim etdiyi layihə, 2006-cı ildə baş tutan ikinci müsabiqədə Avstriyanın Lins şəhərinin Regional Məhkəməsinin layihəsi, 2008-ci ildə isə Böyük Britaniyanın Ədliyyə Nazirliyinin Hüquq Siyasəti Departamentinin layihəsi birincilik qazanaraq “Ədalət Mühakiməsinin Büllur Tərəzisi” mükafatına layiq görülmüşlər.

24 oktyabr 2008-ci ildə Avropa Mülki Ədalət Mühakiməsi Günü münasibətilə İtaliyanın Kataniya Apellyasiya Məhkəməsində təşkil olunmuş beynəlxalq toplantıda müsabiqənin təşkilatçıları – Avropa Komissiyasının Hüquq, Azadlıq və Təhlükəsizlik Məsələləri üzrə (Avropa Birliyi) və Avropa Şurasının İnsan Hüquqları və Hüquq Məsələləri üzrə Baş Direktorluqları bundan sonra “Büllur Tərəzi” mükafatı uğrunda yalnız mülki ədalət mühakiməsi sferasında deyil, cinayət mühakiməsi sahəsində də ən qabaqcıl iş metodlarının müəyyən edilməsi üçün beynəlxalq müsabiqənin təsis edildiyini rəsmən bəyan etdi. Qərara alındı ki, bu müsabiqə də iki ildə bir dəfə - mülki ədalət mühakiməsi üzrə müsabiqənin təyin olunmadığı ildə keçirilsin.

Beləliklə, “Cinayət Ədalət Mühakiməsinin Büllur Tərəzisi” mükafatı uğrunda 2009-cu ilə təyin olunan ilk müsabiqədə Polşa Respublikasının Cəzaçəkmə Müəssisələri üzrə Baş İdarəsinin təqdim etdiyi “Polşada məhbusların könüllü əməyi” layihəsi “Büllur Tərəzi” mükafatına layiq görüldü.

Sonuncu müsabiqə 25 oktyabr 2010-cu ildə Lyubliyanada (Sloveniya) Avropa Mülki Ədalət Mühakiməsi Gününün yekun tədbirində Avropa Şurası və Avropa Komissiyası nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilmişdir. Avropa Şurasının 20 üzv dövlətindən təqdim olunmuş 50 layihədən Bolqarıstanın Yambol İnzibati Məhkəməsinin layihəsi “Ədalət mühakiməsinin Büllur tərəzisi” mükafatına layiq görülmüşdür. Layihə “Məhkəmələr və vətəndaşlar arasında aydın ünsiyyətin inkişaf etdirilməsi” mövzusunda olub hüquqi terminlərin əhalinin danışığı səviyyəsinə uyğunlaşdırılması və bunun

üçün kütləvi informasiya vasitələrindən istifadə etməklə vətəndaşlarla aydın ünsiyyətin yaradılması strategiyasının müəyyənləşdirilməsinə həsr olunmuşdur. Layihənin əsas mahiyyəti ondan ibarət idi ki, hüquqşünaslar əhalinin və kütləvi informasiya vasitələrinin başa düşəcəyi dildə danışmalıdırlar.

Sözügedən tədbirdə 3 layihə - Avstriyanın FMG AMOR qeyri-hökumət təşkilatı və Linz vilayət məhkəməsinin təqdim etdiyi “Təhlükəsiz sürücülüyə dəstək”, Finlandiyanın Ədliyyə Nazirliyi və Texnologiya Universitetinin təqdim etdiyi “Məhkəmələrdə işlərə baxılmasında ləngimələrin sistemli həlli üçün yeni üsullar”, Sloveniya Respublikasının Ali Məhkəməsinin təqdim etdiyi “Rəsmi sənədlərin icrasının avtomatlaşdırılmış sistemi” layihələri mütərəqqi cəhətləri baxımından yüksək qiymətləndirilmişdir.

Sonda onu qeyd edək ki, Avropa məhkəmələrində ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinə təsir edən proseslərə inteqrasiya etmək respublikamızın məhkəmələri, digər əlaqədar qurumlar üçün faydalıdır. Çünki təcrübə mübadiləsi üçün daha geniş imkanlar açan bu yol ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin qarşıya qoyduğu məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının müasirləşdirilməsi sahəsində islahatların həyata keçirilməsinə kömək edir.

Şübhə yoxdur ki, Avropa Mülki Ədalət Mühakiməsi Günü münasibətilə müxtəlif ölkələrdə keçirilən tədbirlər, habelə “Ədalət Mühakiməsinin Büllur Tərəzisi” mükafatı uğrunda beynəlxalq müsabiqə Naxçıvan Muxtar Respublikasında fəaliyyət göstərən məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının, digər əlaqədar təşkilatların da diqqətini çəkir. Hesab edirik ki, bir tərəfdən həmin müsabiqədə qalib gəlmiş layihələr bizim məhkəmələrimizdə tətbiq olunmaq üçün yararlı ola bilər, digər tərəfdən həmin yarışma respublikamızın məhkəmə orqanlarını və başqa əlaqədar qurumları faydalı yenilikçiliyə sövq edən stimül rolunu oynaya bilər.

Materialın hazırlanmasında Avropa Şurasının Ədalət Mühakiməsinin Səmərəliliyi Uğrunda Komissiyasının (www.coe.int/CEPEJ), habelə Avropa Komissiyasının Ədalət Mühakiməsi, Azadlıq və Təhlükəsizlik məsələləri üzrə Baş Direktorluğunun (www.ec.erupa.eu/justice) rəsmi internet sahifələrindəki məlumatlara istinad olunmuşdur.

AZAD TRİBUNA

Gülay Əjdər qızı Qurbanova
Ali Məhkəmənin hakim köməkçisi

Nikah müqaviləsi: sosial-hüquqi mahiyyəti, ailə qanunvericiliyində təyinatı və təcrübi əhəmiyyəti

Ər-arvadın hüquq və vəzifələri əmlak və şəxsi qeyri-əmlak münasibətlərini əhatə edir. Bu münasibətlərin tənzimlənməsi sivil ölkələrdə yeni ailə quranlar tərəfindən nikah müqaviləsinin bağlanması yolu ilə həyata keçirilir ki, bu da ailə həyatının əsas məqamlarını, xüsusən də əmlak məsələlərini nizama salmağa imkan verir. Son illər cəmiyyətimizdə nikah müqaviləsinə dair müzakirələr aparılır, ailədə ər və arvadın hüquqlarının daha möhkəm qorunmasını təmin etmək üçün nikah müqaviləsinin bağlanması zəruri şərt olması mütəxəssislər tərəfindən vurğulanır.

Nikah müqaviləsinin nə olduğunu, onun mahiyyətini və əhəmiyyətini izah etməzdən əvvəl bu müqavilənin tarixinə, tətbiq olunduğu bir neçə dövlətin təcrübəsinə nəzər salmaq maraqlı olardı.

Nikah müqaviləsinin tarixi qədim dövrlərdə gedib çıxır. Hələ min illər bundan əvvəl **Qədim Yunanıstanda və Romada** kişi və qadın ailə qurmadan əvvəl öz əmlaklarına dair hüquq və vəzifələrini tənzim edən saziş tərtib edir, həmin sazişlə ümumi birgə mülkiyyətə gələcəkdə vərəsəliyin tətbiqi qaydalarını müəyyənləşdirirdilər. Belə bir sazişin ər-arvad arasında bağlanması qəbahət sayılmır, əksinə, bu saziş, əmlakla bağlı münasibətləri gələcəkdə təhlükələrdən qoruyan “sığorta” rolunu oynayır. Qədim Yunanıstan və Romada bu tipli sazişlərin bağlanması xristianlıq meydana çıxana qədər tətbiq olunmuş, sonrakı dövrlərdə isə kilsə tərəfindən nəzarət edilən “dini saziş”in (“kilsə nikahı”nın) bağlanması daha geniş vüsət almışdır.

İngiltərədə 1882-ci ilə qədər ər-arvadın mülkiyyəti “ümumi hüquq”a görə ərə məxsus idi³. Hətta nikaha daxil olana qədər arvada məxsus olan əmlak da kişinin mülkiyyəti sayılırdı. İngiltərə parlamenti həmin ildə ərli

³ **Məlikova M.F., Nəbiyev E.Q.** Müasir dövlət və hüquq tarixi. Bakı, “Elm və həyat” nəşriyyatı, 2003, səh 481.

qadının mülkiyyətinə dair qanun qəbul etdi. Bu qanunla ərli qadınlara həmin mülkiyyətə dair müqavilə bağlamaq və onu vəsiyyət etmək hüququ verildi.

Almaniyada XIX əsrdə nikah müqaviləsi ər-arvadın əmlak münasibətlərini tənzimləmək məqsədilə tətbiq olunurdu. Əgər tərəflər nikah müqaviləsi ilə başqa rejim müəyyən etməzdilərsə, onda istifadə və idarəetmə və yaxud ər-arvadın əmlakının birləşdirilməsi sistemi qanuni sistem kimi müəyyən olunurdu. Bu sistem onunla səciyyələnirdi ki, əmlaka ər-arvadın hər birinin mülkiyyət hüququ saxlanılır; ər ailə əmlakına vahid idarəçiliyi və istifadəni həyata keçirir; arvad öz əmlakı barədə müstəqilliyini saxlayırdı⁴.

Rusiyada “nikah müqaviləsi” institutu XV əsrdə ortaya çıxmışdır. Həmin dövrdə “nikah müqaviləsi” dedikdə, “mülki izdivac” (nişanlanma), daha doğrusu nikaha daxil olmaq üçün verilən and başa düşülürdü. Bu cür müqavilə azyaşlı olan tərəflərin valideynləri arasında bağlanırdı. Bu müqavilədə nişanlanan qıza verilən cehiz (cehizi təşkil edən əşyaların növü, miqdarı və s.), həmin cehizdən oğlana çatması pay da göstərilirdi. Həmin pay dövlət qeydiyyatına alınardısa, ər, arvadın ölümündən sonra ondan istifadə edə bilərdi, qeydiyyat olmadığı təqdirdə isə arvadın ölümündən sonra həmin pay arvadın qohumlarına keçirdi. XVIII əsrin əvvəllərində ər-arvadın mülkiyyət münasibətlərində yeni mərhələ başladı və bununla qadın ona verilən əmlaka tam hüquq qazandı.

Sovetlər Birliyinin mülki hüquq sistemi nikah müqaviləsi institutunu tanımırdı. Hətta, ümumi birgə əmlakın idarə olunması və ona dair sərəncam verilməsi haqqında bağlanmış hər hansı bir saziş qanunazidd və etibarsız hesab olunurdu. SSRİ-nin nikah və ailə qanunvericiliyinin Əsaslarının 12.4-cü maddəsində deyilirdi: “Nikaha daxil olanadək ər-arvada məxsus olan əmlak, habelə nikah müddətində onların hədiyyə şəklində və ya vərəsəlik qaydasında aldıqları əmlak onlardan hər birinin öz mülkiyyətidir”. Azərbaycan SSR Nikah və Ailə Məcəlləsinin 29-cu maddəsi isə yuxarıda adı çəkilən müddəanı belə konkretləşdirirdi: “Cavahirətdən və digər zinət şeylərindən başqa, fərdi istifadə şeyləri (paltar, ayaqqabı və s.), nikah zamanı ər-arvadın ümumi vəsaiti hesabına əldə edilmiş olsa da, ər-arvaddan hər hansı birinin istifadəsində olmuşsa, onun şəxsi əmlakı hesab edilir”⁵. Əsasların 12.1-ci və Azərbaycan SSR Nikah və Ailə Məcəlləsinin 23.1-ci maddəsinə görə “ər-arvadın nikah müddətində qazandıqları əmlak onların ümumi birgə mülkiyyəti” sayılırdı.

Azərbaycan Respublikasının hazırda qüvvədə olan Ailə Məcəlləsinin 38.1-ci maddəsinə əsasən *nikah müqaviləsi* dedikdə, nikaha daxil olan şəxs-

⁴ Məlikova M.F., Nəbiyev E.Q. Göstərilən əsər, səh 565.

⁵ Dəmirçiyeva M. Ailə hüququ. Bakı, Qanun, 2003. Səh 112.

lər arasında bağlanan, nikah dövründə və (və ya) nikah pozulduqda ər-arvadın əmlak hüquqlarını və vəzifələrini müəyyən edən saziş başa düşülür.

Müqayisə üçün qeyd edək ki, ölkəmizdə nikah müqaviləsinin predmetinə yalnız əmlak münasibətləri daxil olsa da, bəzi ölkələrin ailə qanunvericiliyində təkcə əmlak münasibətləri deyil, eyni zamanda şəxsi qeyri-əmlak münasibətləri də bu müqavilənin predmeti kimi çıxış edir. Məsələn, **Rusiyada** tərəflərdən birinin təşəbbüsü ilə və ya onun nalayiq davranışına görə nikah pozulduqda digər tərəfin mənəvi zərəərə görə kompensasiya almaq və ya ümumi birgə mülkiyyətin bölünməsi zamanı digər tərəfə çatacaq əmlakın yarısını tələb etmək hüququ nikah müqaviləsində göstərilə bilər. Göründüyü kimi Rusiyada nikah müqaviləsi ilə ər-arvadın əmlaka dair hüquq münasibətlərinin yaranması və xitamı qeyri-əmlak xarakterli münasibətlərdən asılı edilə bilər.

Tədqiqatlar göstərir ki, Azərbaycanda ailələrin əmlak məsələsi ilə bağlı çox qədimdən mövcud olan adət-ənənələri hələ də qorunub saxlanılır. Belə ki, vaxtilə nişanlı qız nikaha daxil olarkən ər evinə cehiz və yaxud hədiyyə gətirdikdə həmin əşyalar ictimaiyyət qarşısında elan olunurdu. Bu adət ona əsas verirdi ki, toy mərasimində iştirak edənlər gəlinə hansı cehizlər verilməsinin şahidi olsun ki, sonralar boşanma baş verərsə, əmlak tələblərinə baxıldığı zaman məhkəmə prosesinə şahid qismində cəlb olunan həmin şəxslərin təsdiqediciləri ifadələri əsas götürülsün. Ötən əsrdə kənd sovetlərində nikaha daxil olanların özlərinin iştirakı ilə akt tərtib edilirdi. Həmin aktda gəlinin cehizinin miqdarı və dəyəri siyahıya alınırdu. Boşanma zamanı isə ər könüllü surətdə qadına düşən payı ona verməli idi. Bütün bunlar isə onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində nəzərdə tutulan nikah müqaviləsi əslində ölkəmizdə əvvəllər müxtəlif formalarda olsa da qeyri-rəsmi şəkildə mövcud olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 225.1-ci maddəsinə əsasən ər-lə arvadın nikah dövründə qazandıqları əmlak, əgər nikah kontraktında və ya onlar arasındakı razılaşmada ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, onların ümumi mülkiyyətidir.

Ərlə arvad arasında əmlak münasibətləri AR Mülki Məcəlləsi ilə yanaşı, AR Ailə Məcəlləsi ilə də tənzimlənir. Həmin məcəllənin 32.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, “nikah müddətində ər-arvadın əldə etdikləri əmlak onların ümumi birgə mülkiyyəti sayılır”.

Ailə Məcəlləsi ər-arvadın əmlakının iki hüquqi rejimini müəyyən edir:

1. Ər-arvadın əmlakının qanuni rejimi;
2. Ər-arvadın mülkiyyətinin müqavilə rejimi.

Ər-arvadın əmlakının qanuni rejimində nikah müddətində qazanılan ər-arvadın ümumi əmlakı üzərində sahiblik, istifadə və sərəncam hüququ ilə bağlı münasibətlər, habelə ər-arvadın ümumi əmlakının bölünməsi Ailə Məcəlləsinin VII fəslində göstərilmiş qaydalar əsasında həyata keçirilir.

Ər-arvadın mülkiyyətinin müqavilə rejimi isə o deməkdir ki, ər-arvadın əmlak münasibətləri istər nikah dövründə, istərsə də nikah pozulduqda onlar arasında bağlanan sazişlə müəyyənləşir və bu sazişlə razılaşıdırılmış şərtlər qanuni rejimin şərtlərindən fərqli ola bilər.

Göründüyü kimi ölkəmizdə nikah müqavilələrinin bağlanması üçün real imkanlar yeni Ailə Məcəlləsi qəbul olunduqdan sonra yaranıb.

Nikah müqaviləsi və onun məzmunu, bu müqavilənin bağlanması, dəyişdirilməsi, pozulması, etibarsız hesab edilməsi qaydası və əsasları Ailə Məcəlləsinin 38-40-cı maddələrində nəzərdə tutulmuşdur.

Nikah müqaviləsi özünün təbiətinə görə mülki müqavilənin bir növü kimi təzahür edir. Bu müqavilə bağlanarkən sazişin qanuniliyinə xələl gətirə biləcək amillər – tərəflərin fəaliyyət qabiliyyətsizliyi, onların azad iradə ifadəsini məhdudlaşdıran hallar, ər-arvaddan birini çox əlverişsiz vəziyyətə salan və ailə qanunvericiliyinin əsaslarına zidd olan müddəalar yoxlanılmalı və nikah müqaviləsinin bağlanma qaydasına ciddi riayət olunmalıdır. Nikah müqaviləsinin mülki qanunvericilikdə təsbit olunmuş əsaslar və qaydalar üzrə bağlanması ilə yanaşı, onun dəyişdirilməsi və xitamı məsələləri də Mülki Məcəllədə müəyyən edilmiş qaydalara uyğun şəkildə həll olunur. Bununla belə nikah müqaviləsi Ailə Məcəlləsində öz əksini tapmış mülki müqavilələrdən fərqli olan müəyyən spesifik əlamətlərə malikdir. Bu müqavilənin səciyyəvi xüsusiyyəti *onun subyekt tərkibi, bağlanma tarixi, müqavilənin predmeti və məzmunu* ilə bağlıdır.

Nikah müqaviləsinin subyektləri dedikdə, nikaha daxil olmaq istəyən və ya nikaha daxil olmuş şəxslər başa düşülür. Nikah müqaviləsi nikah yaşına çatmış, öz hərəkətlərini dərk edən, onları müstəqil şəkildə idarə edən, yəni, fəaliyyət qabiliyyəti olan şəxslər arasında bağlana bilər.

Nikah müqaviləsinin bağlanma vaxtına görə spesifikliyi isə ondan ibarətdir ki, o, həm nikaha daxil olana qədər, həm də nikah dövründə bağlana bilər. Buna görə də artıq nikahda olan ər-arvad nikahda olduğu müddətdən asılı olmayaraq iqtisadi və sosial mənafeləri bunu tələb edərsə, istənilən vaxt nikah müqaviləsi bağlaya bilərlər. AR MM-in 399.1-ci maddəsində göstərilmişdir ki, müqavilə bağlandığı andan qüvvəyə minir və tərəflər üçün məcburi olur. Ailə Məcəlləsində isə mülki qanunvericiliyin yuxarıda sadalanan normasında göstərilənlərdən fərqli olaraq nikahın bağlanmasının dövlət qey-

diyyatına qədər bağlanmış nikah müqaviləsinin nikahın bağlanmasının dövlət qeydiyyatına alındığı gündən qüvvəyə minməsi göstərilmişdir. Bundan başqa, nikah müqaviləsində nikah pozulduqdan sonrakı dövr üçün nəzərdə tutulan vəzifələr istisna olmaqla, nikaha xitam verilməsi anından nikah müqaviləsinə də xitam verilməsi nəzərdə tutulmuşdur (AR Ailə Məcəlləsinin 39.2 və 40.4-cü maddələri).

AR Ailə Məcəlləsində nikah müqaviləsinin bağlanması tərəflərin vəzifəsi yox, hüququ olaraq təsbit edilmişdir. Bu ilk növbədə müqavilə azadlığı prinsipindən irəli gəlir. Belə ki, AR MM-in 390.1-ci maddəsinə görə fiziki və hüquqi şəxslər azad surətdə müqavilələr bağlaya və bu müqavilənin məzmununu müəyyənləşdirə bilirlər. Eyni zamanda, Mülki Məcəllənin 390.3-cü maddəsi müqavilə bağlamaq vəzifəsinin həmin məcəllədə və ya könüllü götürülmüş öhdəlikdə nəzərdə tutulduğu hallar istisna olmaqla, müqaviləni bağlamağa məcbur etməni qadağan edir. Fikrimizcə, buradan belə nəticə çıxarmaq olar ki, əgər qanunun özündə birbaşa olaraq müqavilə bağlamaq vəzifəsi nəzərdə tutulubsa, deməli, bu istisna hal müqavilə azadlığı prinsipini pozmur. Bu aspektdən çıxış edərək qeyd etmək olar ki, Ailə Məcəlləsində nikah müqaviləsinin bağlanmasını tərəflərin üzərinə vəzifə olaraq qoyan norma daxil edilərsə, bu heç də müqavilə azadlığı prinsipinin pozulmasına gətirib çıxarmaz. Əksinə tərəflərin üzərinə nikah müqaviləsi bağlamaq öhdəliyi qoyularsa, nikahın pozulması hallarının müəyyən dərəcədə qarşısı alına bilər, bundan əlavə, ər-arvadın ümumi əmlakının bölgüsü zamanı ortaya çıxan mübahisələr məhkəməyə müraciət olunmadan həll edilməklə insan və vətəndaş hüquq və azadlıqları daha etibarlı şəkildə təmin edilmiş olar.

Ailə Məcəlləsinin 39.3-cü maddəsinə görə nikah müqaviləsi yazılı formada bağlanır və notariat qaydasında təsdiq olunur. Nikah müqaviləsinin dəyişdirilməsi və ya pozulması ər-arvadın qarşılıqlı razılığı ilə istənilən vaxt notariat qaydasında həyata keçirilə bilər. Müqayisə üçün qeyd edək ki, bəzi ölkələrdə (məsələn, Tailand) nikaha daxil olduqdan sonra məhkəmə razılığı istisna olmaqla, nikah müqaviləsinin dəyişdirilməsinə yol verilmir.

Nikah müqaviləsinə görə tərəflərin iradəsi ilə müəyyən olunmuş və müqavilədə öz əksini tapmış şərtlərlə ər-arvadın birgə mülkiyyətinin qanuni rejimi dəyişdirilə bilər və bununla ümumi əmlaka, onun ayrı-ayrı növlərinə və ya ər-arvadın hər birinin əmlakına birgə, paylı və ya ayrıca mülkiyyət rejimi tətbiq edilə bilər. Bu zaman müqavilədə tərəflər əmlakla bağlı hər üç rejimi nəzərdə tuta bilirlər. Məsələn, nikah müqaviləsində göstərilə bilər ki, nikah dövründə əldə edilmiş əmlak və ondan gələn gəlirlər ər-arvadın

ümumi birgə mülkiyyəti, hər birinin fərdi istifadəsində olan əşyalar isə tərəflərin ayrıca mülkiyyətidir. Yaxud müqavilədə nəzərdə tutula bilər ki, ərə məxsus N. ünvanında yerləşən 3 otaqlı mənzilin 2/3 hissəsi ərin, 1/3 hissəsi isə arvadın mülkiyyətidir.

Nikah müqaviləsində ər-arvad bir-birinin qarşılıqlı saxlanması və gəlirlərində iştirak üsulları və onların ailə xərclərində iştirak qaydalarını nəzərdə tutan şərtlər müəyyənləşdirə bilər, nikah pozulduqda hər birinə düşəcək əmlakı və ər-arvadın əmlak münasibətlərinə dair başqa müddəanı müqaviləyə daxil edə bilərlər.

AR Ailə Məcəlləsinin 38.6-cı maddəsinə görə nikah müqaviləsində ər-arvadın uşaqlara münasibətdə hüquq və vəzifələrinin məhdudlaşdırılmasını nəzərdə tutan müddəaların yer alması qadağan olunur. Qanunvericilikdə nəzərdə tutulan bu norma son dərəcə mütərəqqi müddəadır.

Ümumilikdə götürdükdə, Azərbaycan Respublikasında statistik göstəricilərə əsasən il ərzində cəmi 25-30 nikah müqaviləsi bağlanır. Ölkəmizdə nikah müqaviləsinin bağlanması ənənəsinin formalaşmasına mane olan amillər hansılardır? Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı ər-arvadın əmlak münasibətlərini tənzimləyən, ailə-məişət münaqişələrini sivil qaydada həll etməyə imkan verən nikah müqaviləsini bağlamağı necə qarşılıyır?

Aparılmış sosioloji sorğuların nəticəsi onu deməyə əsas verir ki, ölkəmizdə nikaha daxil olarkən çox vaxt nikah müqaviləsinin bağlanmasına gərək duyulmur. Hətta bəzilərinin fikrincə, nikah müqaviləsi bağlamaq bəri başdan nikahın daimiliyinin şübhə altına salınması deməkdir. Nikah müqaviləsi bağlanmasının əleyhinə olan şəxslərə görə tərəflərdən hər hansı birinin nikah müqaviləsi bağlamağa təşəbbüs göstərməsi nikah münasibətlərinin səmimiyyət üzərində deyil, ailə qurmaq niyyətindən kənar xoş olmayan niyyətlərin üzərində qurulması kimi başa düşülür. Lakin unudulmamalıdır ki, bu məsələyə hüquqi cəhətdən, eləcə də cəmiyyətin inkişafı prizmasından yanaşmaq lazımdır. Ailə qanunvericiliyi ailə münasibətlərinin qarşılıqlı hörmət və məhəbbət hisləri əsasında qurulmasına, ailənin möhkəmləndirilməsinə, ailə həyatına müdaxilənin yolverilməzliyinə xidmət edir. Bu baxımdan hesab edirik ki, əhali arasında nikah müqaviləsinin anlayışı, məzmunu və bağlanması qaydaları barədə hüquqi maarifləndirmə işlərinin aparılması nikah müqaviləsinə marağı artırma, nəticədə nikaha daxil olan şəxslərin nikah dövründə və nikah pozulduqda yaranan əmlak hüquqlarını və vəzifələrini öz iradəsinə uyğun həyata keçirməsinə şərait yarada bilər. Əfsuslar olsun ki, ölkəmizdə təkrar nikahlar zamanı belə müqavilələrin bağlanılmasına daha çox rast gəlinir. Bu isə ilk nikahda yaşanmış problemlərin yenidən baş ver-

məməsi üçün atılan addım kimi qiymətləndirilməli və belə nümunələr yeni ailə quranların diqqətinə çatdırılmalıdır.

Təcrübədə bəzən başqasının əmlakını ələ keçirmək üçün məqsədli şəkildə saxta nikaha daxil olanlara da rast gəlinir. Bu problemin aradan qaldırılması üçün də ən optimal çıxış yolu nikah müqaviləsinin bağlanması ilə tərəflərin ümumi birgə mülkiyyəti hesab edilən əmlakın dəqiq bölgüsünün əvvəlcədən müəyyənləşdirilməsi və ya hər bir tərəfin ayrıca mülkiyyətinə daxil olan əmlakın müqavilədə konkret şəkildə təsbit edilməsidir.

Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 9.1-ci maddəsinə əsasən nikah müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin və Naxçıvan Muxtar Respublikasının ərazisində Naxçıvan Muxtar Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin rayon (şəhər) qeydiyyat şöbələri, həmçinin rayon tabeli şəhərlərdə, qəsəbələrdə və kəndlərdə rayon, şəhər, şəhər rayonu icra hakimiyyətlərinin nümayəndəlikləri) tərəfindən nikaha daxil olmaq istəyən şəxslərin bu barədə ərizə verdikləri gündən 1 ay sonra onların iştirakı ilə bağlanır. Fikrimizcə, qanunun sözügedən normasının tələbinə uyğun olaraq məcəllənin 172-ci maddəsinə ərizəni qəbul etmiş müvafiq icra hakimiyyəti orqanının bu müddət ərzində nikaha daxil olmaq istəyən şəxslərə nikah müqaviləsi bağlamaq təklifinə dair müddəanın daxil edilməsi işin müsbət həlli baxımından mühüm əhəmiyyətə malik olardı.

Deyənlərdən belə nəticəyə gəlmək olar ki, nikah müqaviləsi tərəflər arasında nikah dövründəki maddi mübahisələrin, eləcə də nikahın pozulması zamanı yaranan əmlak mübahisələrinin aradan qaldırılmasının ən optimal variantıdır. Bu müqavilənin bağlanması təsadüfi, müəyyən maddi maraqlar naminə bağlanan nikahların qarşısını ala, eləcə də xüsusi mülkiyyət hüquqlarının qorunmasını təmin edə bilər.

Ümid edirik ki, nikah müqaviləsinin ölkəmizdə tətbiqinə dair problemlər tədricən aradan qaldırılacaq və nikah müqaviləsinin bağlanması gələcək nəsillər üçün ənənə formasına çevriləcəkdir.

İstifadə olunmuş normativ-hüquqi aktların və ədəbiyyatın siyahısı

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, Qanun, 2009.
2. Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsi. Bakı, Qanun, 2010.
3. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsi. Bakı, Qanun, 2010.
4. **Əkbərov R., Səlimov S.** Azərbaycan dövlət və hüquq tarixi. Bakı, "Hüquq ədəbiyyatı" nəşriyyatı, 2003.
5. **Dəmirçiyeva M.D.** Ailə hüququ. Bakı, Qanun, 2003.

Nikah müqaviləsi (nümunəvi forma 1)

“ ___ ” _____ 20 ___ il _____ şəhəri

Biz aşağıda imza edənlər Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı _____ və Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı _____ – gələcəkdə ər-arvad adlanacaq şəxslər qarşılıqlı surətdə nikaha daxil olmağa razılıq verməklə əmlaka dair hüquq və vəzifələrimizi müəyyən etmək məqsədilə nikah müddətində, eləcə də nikaha xitam verildiyi təqdirdə aşağıda göstərilən şərtlərdən ibarət nikah müqaviləsi bağlayırıq:

1. Müqavilənin predmeti:

1.1. Tərəflər razılığa gəlirlər ki, ər-arvadın hansının gəlirindən əldə olunmasından asılı olmayaraq nikah dövründə qazanılmış əmlaka ümumi birgə mülkiyyət rejimi tətbiq edilir. Əmlakın digər növləri üçün, xüsusilə bu müqavilədə göstərilmiş əmlaka dair başqa rejim tətbiq oluna bilər.

1.2. Nikaha daxil olanadək ər-arvada məxsus olan əmlak, habelə nikah dövründə hədiyyə şəklində və ya vərəsəlik qaydasında yaxud da digər əvəzsiz əqdlər üzrə əldə edilmiş əmlak ər-arvadın hər birinin ayrıca mülkiyyətindədir.

1.3. Bu müqavilənin bağlanmasına qədər *ərə* aşağıdakı əşyalar məxsusdur:

- Avtomobil ____, mühərrik № ____ dövlət qeydiyyat nömrəsi ____;
- _____ ünvanında yerləşən, ümumi sahəsi _____ olan iki otaqlı mənzil;
- Avtomobilin saxlanması üçün _____ ünvanında yerləşən sahəsi _____ olan qaraj.

Bu müqavilənin bağlanmasına qədər *arvada* aşağıdakı əşyalar məxsusdur:

- Qızıl, gümüş zinət əşyaları, eləcə də qiymətli daşlardan hazırlanmış aşağıdakı zərgərlik məmulatları: _____

1.4. Ümumi birgə mülkiyyətə nikah dövründə qazanılmış ər-arvadın əmək fəaliyyətindən, sahibkarlıq fəaliyyətindən, intellektual fəaliyyətinin nəticəsindən əldə edilmiş gəlirlər, eləcə də pensiya, müavinətlər və digər pul ödəmələri daxildir. Ümumbirgə mülkiyyət üzrə sahiblik və ondan istifadə yalnız tərəflərin qarşılıqlı razılığı əsasında mümkündür.

1.5. Ümumi birgə mülkiyyətə sahiblik və istifadə hüququnu nikah dövründə ev təsərrüfatını həyata keçirən, uşaqlara qulluq edən, eləcə də digər üzrlü səbəblərdən müstəqil gəliri olmayan _____ (ər və ya arvad) həyata keçirə bilər.

1.6. Ər-arvad ümumi əmlaka qarşılıqlı razılıq əsasında sərəncam verə bilərlər. Ər-arvaddan birinin ümumi əmlaka dair müqavilə bağlaması, digər tərəfin müqavilə bağlanana qədər ona etiraz etməməsi onun razılığının ifadəsi sayılır. Ər-arvaddan birinin ümumi birgə mülkiyyətə daxil olan daşınmaz əmlak üzərində, eləcə də nəqliyyat vasitələri üzərində sərəncam vermək barədə notariat qaydasında təsdiq edilən və (və ya) qeydiyyatata alınan müqavilə bağlaması üçün digər tərəfin notariat qaydasında təsdiq edilmiş razılığı olmalıdır.

1.7. Nikah dövrünün istənilən anında ər-arvad qarşılıqlı razılıq əsasında bu müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş ümumi birgə mülkiyyət rejimini dəyişmək hüququna malikdirlər.

1.8. Nikah pozulduğu təqdirdə ümumi birgə mülkiyyət tərəflər arasında bərabər paylarla bölüşdürülür.

2. Ər-arvadin hüquq və vəzifələri

2.1. Ər-arvad ümumi birgə mülkiyyətdə olan əmlaka lazımı qayğı göstərməli, əmlakın zədələnməsinin və ya məhvini qarşısını alacaq zəruri tədbirlər görməli, əmlakın məhvinə və ya zədələnməsinə səbəb olacaq təhlükəni aradan qaldırmalı, bununla yanaşı, ümumi maliyyə vəsaiti hesabına və digər gəlirlər hesabına zəruri xərcləri müəyyən etməlidir. Ər-arvad bu müqavilədə və qanunda nəzərdə tutulmuş bir-birilərinin hüquqlarını pozmamalı və qanuni məraqlarını nikah dövründə və eləcə də nikah pozulduqdan sonra gözləməlidirlər.

2.2. Ər-arvad riskli sazişlər bağlamaqdan çəkinməlidirlər. Riskli sazişlər dedikdə, öhdəliyin icra edilməməsi nəticəsində ümumi birgə mülkiyyətdə olan əmlakın əhəmiyyətli hissəsinin itirilməsinə və ya mövcud gəlirlərin azalmasına səbəb olacaq sazişlər nəzərdə tutulur.

2.3. Ər-arvaddan hər birinin nikaha daxil olan zaman digər tərəfə məxsus olan əmlakdan əşyanın təyinatına uyğun olaraq istifadə etmək hüququ var.

2.4. Ər-arvaddan hər biri öz kreditorunu (kreditorlarını) nikah müqaviləsinin bağlanması, dəyişdirilməsi və ya xitamı barədə xəbərdar etməlidir.

2.5. Nikah pozulduqda nikaha daxil olana qədər ər-arvada məxsus olan əmlak bölünməli əmlakın kütləsinə daxil edilmir.

3. Tərəflərin məsuliyyəti

3.1. Ər-arvaddan hər biri kreditorlar qarşısında götürdüyü öhdəliklərə görə öz əmlakı ilə məsuliyyət daşıyır.

3.2. Bir tərəf digər tərəfin razılığı olmadan bağlanmış müqaviləyə görə məsuliyyət daşımır.

3.3. Ümumi birgə mülkiyyətə tələb yalnız ər-arvadın birgə daşdıqları öhdəliklər üzrə yönəldilə bilər. Ümumi birgə mülkiyyətin kifayət etmədiyi hallarda ər və ya arvad göstərilən öhdəliyə görə öz əmlakları ilə birgə məsuliyyət daşıyırlar.

3.4. Ər-arvad yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlarının törətdiyi mülki hüquq pozuntusu nəticəsində dəyən zərər üçün mülki qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş əsaslarla məsuliyyət daşıyırlar.

4. Müqavilənin qüvvəyə minməsi, dəyişdirilməsi və xitamı

4.1. Bu müqavilə nikahın bağlanmasının dövlət qeydiyyatına alındığı gündən qüvvəyə minir.

4.2. Nikah müqaviləsi ər-arvadın razılığı ilə istənilən vaxt bu müqavilənin 4.5-ci bəndində göstərilən qaydada dəyişdirilə və ya pozula bilər.

4.3. Bu müqavilənin icrasından birtərəfli qaydada imtina etməyə yol verilmir.

4.4. Bu müqavilə müddətində tərəflər arasında əmələ gələn və aradan qaldırılma bilməyən mübahisələr məhkəmə qaydasında həll olunur.

4.5. Bu müqavilə notariat qaydasında təsdiq edilməlidir.

4.6. Bu müqavilə üç nüsxədə tərtib edilməklə imzalanmışdır. Müqavilənin bir nüsxəsi _____ ünvanında yerləşən ___ № li Dövlət notariat kontorunda saxlanılır, digər iki nüsxələr ər və arvada verilir.

Tərəflərin imzaları:

Vətəndaş _____:

Şəxsiyyət vəsiqəsi: seriya _____ № _____

Vətəndaş _____:

Şəxsiyyət vəsiqəsi: seriya _____ № _____

Nikah müqaviləsi (nümunəvi forma 2)

“ _____ ” _____ 20__ il _____ şəhəri

Biz aşağıda imza edənlər, _____ ünvanında yaşayanlar vətəndaş _____ (bundan sonra – ər) və vətəndaş _____ (bundan sonra – arvad) nikah dövründə və nikaha xitam verilmə halında mülkiyyətə dair hüquq və vəzifələrimizi müəyyən etmək məqsədilə aşağıdakı şərtlərdən ibarət olan bu nikah müqaviləsini bağlayırıq:

1. Nikaha daxil olana qədər ərə məxsus olan və eləcə də nikah dövründə hədiyyə qismində ona verilən aşağıdakı əşyalara mülkiyyət hüququ *ərə* məxsusdur:

- _____ markalı, _____ rəngli avtomobil, mühərrik № _____ dövlət qeydiyyat nömrəsi _____, dəyəri _____ AZN.

- _____ ərazidə yerləşən, _____ ölçüdə olan daş qaraj;

2. Nikaha daxil olana qədər arvada məxsus olan, eləcə də nikah dövründə hədiyyə qismində ona verilən aşağıdakı əşyalara mülkiyyət hüququ *arvada* məxsusdur:

- televizor _____, dəyəri _____ AZN,

- _____ ünvanında yerləşən, ümumi sahəsi _____ olan bir otaqlı mənzil, dəyəri _____ AZN;

3. Nikah dövründə ər-arvadın ümumi gəliri hesabına əldə edilmiş zinət əşyaları istisna olmaqla, fərdi istifadə üçün nəzərdə tutulmuş əşyalar ər-arvaddan kimin istifadəsindədirsə, ona məxsusdur;

4. Ər-arvadın ümumi birgə mülkiyyətinə nikah dövründə qazanılmış aşağıdakı əmlak daxildir:

- _____ istehsalı olan, dəyəri _____ AZN olan yumşaq mebel dəsti, dəyəri _____ AZN olan yataq dəsti, _____ ünvanında yerləşən iki otaqlı, dəyəri _____ AZN olan həyət evi, sahəsi _____ olan, _____ ünvanında yerləşən, dəyəri _____ AZN olan torpaq sahəsi, dəyəri _____ AZN olan _____ markalı, _____ rəngli, mühərrik № _____, dövlət qeydiyyat nömrəsi _____ olan avtomobil;

5. Ər-arvad şəxsi gəlirlərini bir-birindən gizlətməməli, gəlirlərini ailənin mənafeyi naminə səmərəli surətdə xərcləməlidirlər (şəxsi mənafe üçün 1/5 hissədən artıq olmamaqla);

6. Ər və yaxud arvad üzrlü səbəbdən ümumi gəlirdə iştirak edə bilmədikdə (xəstəlik, uşağa qulluq və s.) digər tərəf ailəni maddi cəhətdən təmin etməlidir;

7. Nikaha xitam verildiyi təqdirdə *arvada* _____ ünvanında yerləşən iki otaqlı, sahəsi _____, dəyəri _____ AZN olan həyət evi, _____ istehsalı, dəyəri _____ AZN olan yumşaq mebel dəsti; *ərə* isə sahəsi

Azad tribuna

_____ olan, _____ ünvanında yerləşən, dəyəri _____ AZN olan torpaq sahəsi, _____ AZN olan _____ markalı, _____ rəngli, mühərrik № _____, dövlət qeydiyyat nömrəsi _____ olan avtomobil veriləcək;

8. Arvadın nikah müddətində _____ ünvanında yerləşən mənzildə yaşamaq və istifadə hüququ vardır. Nikah pozulduğu təqdirdə arvadın göstərilən hüquqlarına xitam verilir. Bunun nəticəsində arvad _____ nikaha xitam verildiyi gündən _____ gün müddətində həmin mənzildən köçməli və yaşadığı yer üzrə qeydiyyatdan çıxmalıdır.

9. Bu müqavilə tərəflərin qarşılıqlı razılığı əsasında istənilən vaxt dəyişdirilə bilər. Müqavilənin icrasından birtərəfli qaydada imtinaya yol verilmir.

10. Tərəflər arasındakı mübahisələr və fikir ayrılıqları danışıqlar yolu ilə həll edilir. Əgər tərəflər razılığa gələ bilməsələr, o zaman mübahisə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq məhkəmə vasitəsi ilə həll edilir.

11. Bu müqavilənin qeydə alınması ilə bağlı xərclər tərəflər arasında bərabər qaydada bölüşdürülməklə ödənilir.

12. Bu müqavilə notariat qaydasında təsdiq olunduğu gündən qüvvəyə minir.

13. Bu müqavilə üç nüsxədə tərtib edilməklə imzalanmışdır. Müqavilənin bir nüsxəsi _____ ünvanında yerləşən _____ № li Dövlət notariat kontorunda saxlanılır, digər iki nüsxələr ər və arvada verilir.

Tərəflərin imzaları:

Vətəndaş _____:

Şəxsiyyət vəsiqəsi: seriya _____ № _____

Vətəndaş _____:

Şəxsiyyət vəsiqəsi: seriya _____ № _____

Nikah müqaviləsi (nümunəvi forma 3)

“ _____ ” _____ 20__ il _____ şəhəri

Biz, nikaha daxil olmaq niyyətində olan gələcəkdə ər-arvad adlanacaq _____ ünvanında qeydiyyatda olan və yaşayan vətəndaş _____ və _____ ünvanında qeydiyyatda olan və yaşayan vətəndaş _____ aşağıdakı məzmununda bu müqaviləni bağlayırıq:

1.Ümumi müddəalar

1.1. Qanunauyğun olaraq ər-arvaddan hər birinə ayrıca məxsus olan, eləcə də bu müqavilədə göstərilən əşyalar istisna olmaqla, ər-arvadın nikah dövründə əldə etdikləri əmlak nikah müddətində onların ümumi birgə mülkiyyəti hesab olunur.

1.2. Nikah müqaviləsində ayrı qayda nəzərdə tutulmamışdırsa, nikahın pozulması halında ər-arvadın qarşılıqlı razılığı ilə nikah dövründə qazanılmış əmlak barəsində nikah dövründə tətbiq edilən hüquqi rejim (ümumi birgə mülkiyyət və yaxud ayrıca mülkiyyət rejimi) saxlanılır.

1.3. Ərin təşəbbüsü ilə, yaxud onun nalayiq hərəkətləri nəticəsində (sərxoşluq, xuliqanlıq hərəkətləri və s.) nikah pozulduğu təqdirdə nikah dövründə ər-arvadın qazandıqları və ümumi birgə mülkiyyətə aid olan əmlak nikah pozulduğu andan ər-arvadın ümumi paylı mülkiyyəti hesab olunur. Bununla ərə qeyd edilən əmlakın $\frac{1}{4}$ hissəsi, arvada isə həmin əmlakın $\frac{3}{4}$ hissəsi aid olur.

1.4. Arvadın təşəbbüsü ilə, yaxud onun nalayiq hərəkətləri nəticəsində (sərxoşluq, xuliqanlıq hərəkətləri və s.) nikah pozulduğu təqdirdə nikah dövründə ər-arvadın qazandıqları və ümumi birgə mülkiyyətə aid olan əmlak nikahın pozulduğu andan ər-arvadın ümumi paylı mülkiyyəti hesab olunur. Bununla ərə qeyd edilən əmlakın $\frac{3}{4}$ hissəsi, arvada isə həmin əmlakın $\frac{1}{4}$ hissəsi aid olur.

2.Əmlakın bəzi növləri üçün hüquqi rejimin xüsusiyyətləri

2.1. Nikah dövründə ər-arvad tərəfindən banka qoyulmuş əmanətlər, o cümlədən ona dair faizlər nikah müddətində və onun pozulması halında adına qeydə alındığı tərəfin mülkiyyətidir.

2.2. Nikah dövründə əldə edilmiş səhm və digər qiymətli kağızlar (adsız qiymətli kağızlardan başqa), eləcə də onlardan gələn dividendlər nikah müddətində və onun pozulması halında adına qeydə alınmış tərəfə məxsusdur.

2.3. Nikah dövründə əldə olunan kommersiya təşkilatlarının əmlakındakı və (və ya) gəlirlərindəki pay nikah müddətində və nikahın pozulması halında adına qeydə alınmış ərin (arvadın) mülkiyyətidir.

3.Yekun müddəalar

3.1. Bu müqavilə notariat qaydasında təsdiq olunduğu gündən qüvvəyə minir.

3.2. Bu müqavilə üç nüsxədə tərtib edilməklə imzalanmışdır. Müqavilənin bir nüsxəsi _____ ünvanında yerləşən ___ № li Dövlət notariat kontorunda saxlanılır, digər iki nüsxələr ər və arvada verilir.

Tərəflərin imzaları:

Vətəndaş _____:

Şəxsiyyət vəsiqəsi: seriya _____ № _____

Vətəndaş _____:

Şəxsiyyət vəsiqəsi: seriya _____ № _____

ALİ MƏHKƏMƏNİN MƏTBUAT XİDMƏTİNDƏN

Mehdi Ədalət oğlu Əliyev
*Mətbuat və ictimaiyyətlə
əlaqələr üzrə baş məsləhətçi*

2010-cu ilin noyabr-dekabr və 2011-ci ilin yanvar-aprel aylarında keçirilən tədbirlərin xülasəsi

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 3 sentyabr 2010-cu il tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin 4 sentyabr 2010-cu il tarixli fərmanı ilə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinə seçkilər 7 noyabr 2010-cu ilə təyin edilmişdir.

Həmin tarixdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında keçirilən Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə və Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinə seçkilər qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq yüksək səviyyədə təşkil olunmuş və seçicilərin iradəsinin sərbəst ifadə etməyə imkan verən demokratik şəraitdə keçirilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə 07 noyabr 2010-cu ildə keçirilmiş 45 seçki dairəsi üzrə seçkilərin nəticələri 19 noyabr 2010-cu il tarixdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin qərarı ilə bütövlükdə təsdiq edilmişdir.

≈ ≈ ≈

2010-cu il noyabr ayının 11-də Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbədənkənar plenumu keçirilmişdir.

Plenumda Azərbaycan Respublikasının digər birinci instansiya məhkəmələri ilə yanaşı, Naxçıvan Muxtar Respublikasında fəaliyyət göstərən birinci instansiya məhkəmələrinə də yeni təyin olunmuş hakimlər “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanunun tələbinə əsasən hakim andı içmişlər.

≈ ≈ ≈

Dekabr ayının 14-də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Süleymanov Məhkəmə-Hüquq Şurasının növbəti iclasında iştirak etmişdir.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının sədri, ədliyyə naziri Fikrət Məmmədovun sədrliyi ilə keçirilən iclasda qanunvericiliyə müvafiq olaraq yeni yaradılmış regional ağır və inzibati-iqtisadi məhkəmələrin 2011-ci ilin yanvar ayından fəaliyyətə başlamasının nəzərdə tutulması ilə əlaqədar bu sahədə görülmüş işlər müzakirə olunmuşdur.

İclasda yeni yaradılan məhkəmələrin və mövcud vakant ştatların təcrübəli hakimlər hesabına komplektləşdirilməsinin zəruriliyi bildirilmiş, bu məqsədlə hakimlərin fəaliyyətinin prinsipial qiymətləndirilməsi aparılmış və ölkə Prezidentinə müvafiq təkliflər verilmişdir.

Tədbirdə qanunvericiliyin tələblərinin pozulması hallarına yol verdiklərinə görə 3 hakim barəsində intizam icraatı başlanılmışdır.

≈ ≈ ≈

Dekabr ayının 17-də keçirilən Naxçıvan Muxtar Respublikası Vəkillər Kollegiyası Rəyasət Heyətinin iclasını giriş sözü ilə kollegiyanın sədri Tural Hüseynov açaraq bildirmişdir ki, muxtar respublika ərazisində fəaliyyət göstərən vəkillərin sayının artırılmasına nail olmaq üçün Naxçıvan Muxtar Respublikası Vəkillər Kollegiyasının üzvlüyünə qəbulla əlaqədar test imtahanı və şifahi müsahibə keçirilmiş, nəticədə 9 nəfər uğur qazanmışdır.

Sonra iclasda kollegiyanın yeni üzvləri vəkil andı içmiş, onlara xidməti vəsiqə və vəkilin xüsusi geyimi (mantiya) verilmişdir.

İclasda çıxış edən Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Aparatının Qanunçuluq və hüquq-mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri Cəlil Rüstəmov muxtar respublikamızda vəkillik fəaliyyətinə yüksək səviyyədə göstərilən dövlət qayğısından bəhs etmişdir.

Sonda Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Süleymanov üzvlüyə qəbul olunmuş vəkilləri təbrik etmiş, onlara öz işlərində uğurlar arzulamışdır.

≈ ≈ ≈

Dekabr ayının 30-da Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasının sədri vəzifəsini icra edən Əli Allahverdiyev Bakı şəhərində keçirilən Hakimlərin Seçki Komitəsinin növbəti iclasında iştirak etmişdir.

İclasda qeyd olunmuşdur ki, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin məhkəmə fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üzrə tapşırıqlarının icrası çərçivəsində

hakim vəzifəsinə namizədlərin tam şəffaf üsullarla, müasir beynəlxalq tələblər səviyyəsində seçilməsi qaydası müəyyən olunmuşdur.

İclasda 21 dekabr 2010-cu il tarixdən hakimliyə namizədlərin sənədlərinin qəbuluna başlanılması haqqında da məlumat verilmişdir.

≈ ≈ ≈

26 yanvar 2011-ci il tarixdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Süleymanov Məhkəmə-Hüquq Şurasının növbəti iclasında iştirak etmişdir.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının sədri, ədliyyə naziri Fikrət Məmmədovun sədrliyi ilə keçirilən iclasda qeyd olunmuşdur ki, regional ağır cinayətlər, inzibati-iqtisadi və hərbi məhkəmələrin tezliklə fəaliyyətə başlaması üçün ölkədə qısa müddət ərzində mühüm təşkilati tədbirlər həyata keçirilmiş, hakimlərin ştat sayı və məhkəmə aparatlarının strukturu müəyyən olunmuş, yeni inzibati binalar əsaslı təmir-tikinti işləri aparılmaqla məhkəmələrin istifadəsinə verilmişdir. Ölkə Prezidentinin sərəncamları ilə həmin məhkəmələr yüksək hazırlıqlı hakimlər hesabına komplektləşdirilmiş və cari ilin yanvar ayından 12 yeni regional məhkəmə fəaliyyətə başlamışdır.

Şurada qanunvericiliyin tələblərinin dəfələrlə kobudcasına pozulmasına və digər neqativ hallara yol verdiyinə görə 1 nəfər hakimin hakimlik səlahiyyətlərinə vaxtından əvvəl xitam verilməsi barədə qərar qəbul edilmiş, insan haqlarının pozulması, süründürməçilik və digər qanun pozuntularına yol vermələri ilə bağlı 7 hakim barəsində isə intizam icraatı başlanılmışdır.

≈ ≈ ≈

Fevral ayının 2-də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi Rəyasət Heyətinin iclası keçirilmiş, iclasda 2010-cu ildə muxtar respublika məhkəmələrinin fəaliyyətinin yekunları müzakirə olunmuşdur.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Süleymanov 2010-cu ildə muxtar respublika məhkəmələri tərəfindən ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin olunması sahəsində, habelə əhalinin hüquqi maarifləndirilməsi istiqamətində görülən işlər barədə məruzə etmişdir. Sonra muxtar respublikanın ixtisaslaşdırılmış, şəhər və rayon məhkəmələrinin sədr və hakimlərinin 2010-cu ildə gördükləri işlərə dair məlumatları dinlənilmişdir.

Tədbirdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Aparatının Qanunçuluq və hüquq-mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri Cəlil Rüstəmov çıxış etmiş, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri cənab Vasif Talıbovun məhkəmələrin fəaliyyəti ilə bağlı tapşırıq və tövsiyələrini tədbir

iştirakçılarının diqqətinə çatdıraraq 2011-ci ildə qarşıda duran vəzifələrdən danışıbmışdır.

Tədbirə Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Süleymanov yekun vurmuşdur.

≈ ≈ ≈

Fevral ayının 18-də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Süleymanov Məhkəmə-Hüquq Şurasının növbəti iclasında iştirak etmişdir.

Məhkəmə-Hüquq Şurasının sədri, ədliyyə naziri Fikrət Məmmədovun sədrliyi ilə keçirilən iclasda qeyd edilmişdir ki, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin korrupsiyaya qarşı qəti mübarizənin aparılmasına dair tapşırıqlarından irəli gələn vəzifələrin hər bir hakimə çatdırılması üçün bütün hakimlərin və Şura üzvlərinin iştirakı ilə regional müşavirələr keçirilmiş, mövcud nöqsanlar və problemlər ətraflı təhlil olunmuş, korrupsiya, süründürməçilik və digər neqativ halların aradan qaldırılması ilə bağlı tədbirlər müzakirə edilmişdir.

İclasda qanunvericiliyin tələblərinin kobud pozulması hallarına yol verdiyinə görə bir hakimə töhmət verilmişdir.

≈ ≈ ≈

Aprel ayının 18-də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin yenidənqurma işləri aparılmış inzibati binasının və Naxçıvan Muxtar Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidməti üçün inşa olunmuş yeni inzibati binanın açılışı olmuşdur.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri cənab Vasif Talıbov açılış mərasimində çıxış edərək Naxçıvan Muxtar Respublikasında ədliyyə orqanlarının keçdiyi inkişaf yolundan bəhs etmiş, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ədliyyə Nazirliyinə əlavə səlahiyyətlər verilməsi ilə əlaqədar ümummilli lider Heydər Əliyevin 2002-ci il 24 avqust tarixli fərmanının və "Naxçıvan Muxtar Respublikasında hüquq institutlarının inkişafı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2006-cı il 2 noyabr tarixli fərmanının ədliyyə-məhkəmə sisteminin inkişafı üçün əhəmiyyətini vurğulamış, ədliyyə işçilərinə bundan sonra da öz vəzifələrinin layiqincə yerinə yetirilməsi ilə bağlı müvafiq tapşırıq və tövsiyələrini vermişdir.

***Naxçıvan Muxtar Respublikasında hüquq institutlarının
inkışafı üzrə 2011-ci ildə keçirilən tədbirlər barədə***

Məhkəmə-hüquq islahatları demokratik dövlət quruculuğu prosesinin mühüm tərkib hissələrindən biridir. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu, ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında ölkəmizdə bütün sahələrdə olduğu kimi, məhkəmə-hüquq sahəsində də sistemli şəkildə həyata keçirilməyə başlanılan islahatlar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir, ölkənin ədliyyə və məhkəmə orqanları sisteminin daha da təkmilləşdirilməsi və müasirləşdirilməsi sahəsində bir sıra işlər görülür.

«Məhkəmələr və hakimlər haqqında» və «Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə 22 iyun 2010-cu il tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanunu, eləcə də Azərbaycan Respublikasının məhkəmə sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında 15 iyul 2010-cu il tarixli, habelə «Məhkəmə quruluşunda bəzi dəyişikliklər, hakimlərin ümumi sayı və məhkəmələrin ərazi yurisdiksiyası haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 9 avqust 2010-cu il tarixli fərmanları ölkəmizdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 yanvar 2006-cı il tarixli fərmanı ilə başlayan məhkəmə islahatının yeni mərhələsinin uğurla davam etdirilməsinə geniş şərait yaratmışdır. Bu qanunvericilik aktları məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi ilə bağlı bir sıra yenilikləri ehtiva edir. Sözü gedən qanunla Ağır Cinayətlərə dair İşlər üzrə Azərbaycan Respublikası və Naxçıvan Muxtar Respublikası Məhkəmələrinin, eləcə də Naxçıvan Muxtar Respublikasının İqtisad Məhkəməsinin adları dəyişdirilərək müvafiq olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsi və Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi adlandırılmış, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin tərkibində fəaliyyət göstərən mülki işlər, iqtisadi mübahisələrə dair işlər, cinayət işləri və inzibati xətalara dair işlər və hərbi məhkəmələrin işləri üzrə kollegiyaların adları müvafiq olaraq mülki, inzibati-iqtisadi, cinayət və hərbi kollegiya ifadələri ilə əvəz edilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasında fəaliyyət göstərən məhkəmələrin fəaliyyətinin müasir tələblər səviyyəsində təşkil olunmasında yuxarıda adları çəkilən qanunvericilik aktları ilə yanaşı, xüsusilə «Naxçıvan Muxtar Respublikasında hüquq institutlarının inkışafı haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2 noyabr 2006-cı il tarixli Fərmanının böyük rolu ol-

muşdur. Fərmanın qəbul edilməsindən sonra ötən 5 ilə yaxın müddət ərzində Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri cənab Vasif Talıbovun gündəlik diqqət və qayğısı sayəsində muxtar respublikada hüquq institutlarının inkişaf etdirilməsi, məhkəmə orqanları üçün yeni inzibati binaların tikilib istifadəyə verilməsi, eləcə də onların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılmış, məhkəmə orqanlarının müasir texniki avadanlıqlarla təchiz edilməsi, habelə məhkəmələrin fəaliyyətində yeni informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının tətbiq olunması ilə bağlı bir sıra işlər həyata keçirilmişdir.

Ötən dövr ərzində məhkəmə orqanlarının maddi-texniki bazasının daha da yaxşılaşdırılması sahəsində Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cınayətlər Məhkəməsi, Hərbi Məhkəməsi, İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi, Babək, Ordubad, Kəngərli, Şərur və Sədərək Rayon Məhkəmələri üçün ən müasir tələblərə cavab verən inzibati binaların istifadəyə verilməsi xüsusi yer tutur.

Bu il də muxtar respublikada fəaliyyət göstərən məhkəmələrin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi istiqamətində bir sıra işlər həyata keçirilmiş, ötən ildən bəri tikintisi davam etdirilən Naxçıvan Şəhər Məhkəməsinin yeni inzibati binası bu ilin mart ayının 17-də istifadəyə verilmişdir.

Hakimlərin, məhkəmə işçilərinin fəaliyyəti, habelə məhkəməyə müraciət edən vətəndaşlara lazımi səviyyədə hüquqi xidmətlərin göstərilməsi üçün inkişaf etmiş ölkələrdə mövcud olan ən müasir standartlar nəzərə alınmaqla inşa edilmiş məhkəmə binasının açılış mərasimində Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri Vasif Talıbov iştirak etmişdir. Açılış münasibətilə təşkil olunan mərasimdə Ali Məclisin Sədri məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən hərtərəfli dövlət qayğısı ilə əhatə olunduğunu qeyd etmiş, yaradılan şəraitdən daha səmərəli istifadə edilməsi, hüquqi maarifləndirmə işlərinin genişləndirilməsi, qanunvericilik aktlarının daha dərinədən mənimsənilməsi ilə bağlı hakimlərə və məhkəmə işçilərinə mühüm tövsiyələr vermişdir.

Şübhəsiz ki, yeni binanın istifadəyə verilməsi məhkəmənin fəaliyyətinin daha da yaxşılaşdırılmasına, muxtar respublika sakinlərinin hüquq xidmətlərinə olan tələbatının daha yüksək səviyyədə ödənilməsinə müsbət təsir göstərəcəkdir.

Oxucularımızı Naxçıvan Şəhər Məhkəməsinin yeni inzibati binası ilə yaxından tanış etmək üçün onun texniki göstəriciləri haqqında aşağıdakı məlumatları təqdim edirik.

≈ ≈ ≈

NAXÇIVAN ŞƏHƏR MƏHKƏMƏSİ

Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi üçün inşa olunmuş yeni inzibati bina 17 mart 2011-ci il tarixdə istifadəyə verilmişdir.

Bina sokol qatı ilə birlikdə 4 mərtəbədən ibarətdir. Fasadını müasir memarlıq elementləri bəzəyən inzibati binada hər bir məhkəmə işçisi üçün nümunəvi iş şəraiti yaradılmış, otaqlar keyfiyyətli mebel dəstləri ilə təchiz edilmişdir.

Binada məhkəmə sədri və hakimlər üçün nəzərdə tutulan xidməti otaqlar da daxil olmaqla 43 iş otağı, eləcə də hakimlərin müşavirəsi, vəkillərin və dövlət ittihamçılarının fəaliyyət göstərməsi, təqsirləndirilən şəxslərin və şahidlərin təhlükəsizliyinin təmin olunması üçün ayrılmış otaqlar vardır.

Binanın birinci mərtəbəsində 2 məhkəmə iclas zalı yerləşir. Geniş sahəsi olan məhkəmə iclas zallarında yeni texnologiyalardan istifadə edilmiş, proseslərin aşkarlığını və obyektivliyini təmin etmək üçün hər iki iclas zalı videokameralarla təchiz olunmuş, proseslərdə istifadə olunması üçün genişekranlı monitorlar və videomaqnitofonlar quraşdırılmışdır.

Binanın ikinci mərtəbəsində iş otaqları ilə yanaşı, 50 nəfərlik geniş müşavirə zalı yerləşir.

Bundan başqa, məhkəmənin sokol qatında 2 anbar, arxiv, bufet və digər yardımçı otaqlar mövcuddur.

Məhkəmədə 60 kv.m sahəsi olan xüsusi ayrılmış otaqda qanunvericilik aktlarının topluları və 1000-ə yaxın hüquqi ədəbiyyatla təchiz edilmiş kitabxana fəaliyyət göstərir.

Bina müasir tipli qazanxana və istilik sistemi ilə təchiz olunmuş, məhkəmə otaqlarında və iclas zallarında kondisionerlər qoyulmuşdur.

≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈ ≈